

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Vliv diplomacie USA na formování zahraniční
politiky EU**

Lýdie Beranová

© 2013 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beranová Lýdie

Evropská agrární diplomacie

Název práce

Vliv diplomacie USA na formování zahraniční politiky EU

Anglický název

Impact of US diplomacy on Foreign Policy of the EU

Cíle práce

Cílem práce je analyzovat vliv diplomacie USA na formování zahraniční politiky EU. Práce prostřednictvím deskriptivně-analytické, historické a komparativní metody zkoumá historicko-politický vývoj a hlavní charakteristiky zahraničních politik USA i EU v daném časovém rozmezí a analyzuje zásadní oblasti vlivu zahraniční politiky USA na vytvářející se zahraniční politiku EU.

Metodika

primární a sekundární analýza dat.

Harmonogram zpracování

podzim 2012 - vypracování teoretické části práce
leden 2013 - dokončení praktické části

Rozsah textové části

60 - 80 str.

Klíčová slova

zahraniční politika, multilaterální diplomacie, bilaterální vztahy, EU jako globální politicko-ekonomický hráč

Doporučené zdroje informací

KREJČÍ, Oskar. Mezinárodní politika. Praha: Victoria Publishing, 1997, 511 s. ISBN 80-718-7034-X.

KRÁL, David a Lukáš PACHTA. Zahraniční politika rozšířené Evropské unie: témata, výzvy, perspektivy: Enlarged European Union and its foreign policy: issues, challenges, perspectives. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, 135137 s. ISBN 80-903-2377-4.

POLREICH, Miroslav. Utajená zákulisí: [domácí a zahraniční politika očima bývalého diplomata]. Praha: Petrklíč, 2009, 310 s. ISBN 978-807-2292-325.

MOREAU DEFARGES, Philippe. Evropské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 221 s. ISBN 80-246-0086-2.

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-projev-prezidenta-usa-h-s-trumana-v-kongresu-tzv-trumanova-doktrina-12-3-1947-178/>

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-projev-statniho-tejemnika-usa-g-c-marshalla-na-harvardske-univerzite-tzv-marshalluv-plan-5-6-1947-179/>

http://studena.valka.cz/zacatek_a_konec_studene_valky.htm

<http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/evropa-a-svet-v-letech-1918-1939-cast-ii-petr-daubner.html>

<http://labajovci.xalda.eu/index.php?docs&file=77>

<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>

<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/historie-evropske-integrace/1001686/47438/>

<http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=5&tema=133>

<http://rejstrik.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=70792>

http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/foundingfathers/schuman/index_cs.htm

<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/historie-evropske-integrace/1001686/47438/>

<http://www.efta.int/about-efat/history.aspx>

Vedoucí práce

Wurst-Hašová Blanka, PhDr., PhD.

Konzultant práce

Hašová Blanka, PhDr., Ph.D.

Termín odevzdání

březen 2013

prof. PhDr. Ing. Věra Majerová, CSc.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 10.12.2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vliv diplomacie na formování zahraniční politiky EU" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28. 3. 2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Blance Hašové, PhD., že mi byla nápomocna radou, připomínkami a doporučeními při zpracování diplomové práce.

**Vliv diplomacie USA na formování zahraniční
politiky EU**

Impact of US diplomacy on Foreign Policy of the EU

Souhrn

Práce se zabývá vlivem diplomacie USA na vývoj zahraniční politiky EU. První část je věnována vývoji zahraničních vztahů a společenstvích vedoucích ke vzniku EU. Následně je v práci zmíněn vliv USA, finanční podpory plynoucí do Evropy a obava uzavření evropského trhu.

Další část popisuje a srovnává interakce USA a EU na vybraných příkladech konfliktních událostí ve světě a rozdílné vnímání hrozby terorismu. V práci je zmíněn rozdílný přístup, důvody i reakce a také legislativa spojená s bližší spoluprací EU s USA v boji proti terorismu. Dále jsou popsány některé bilaterální dohody a smlouvy, které se váží k vzájemným zahraničním vztahům.

Další část ukazuje současnou propojenost ekonomických vztahů mezi těmito dvěma společenstvími a vzájemnou a nepostradatelnost obchodních vztahů.

Poslední doplňující částí je dotazník předložený studentům v EU a USA. Jeho smyslem je postihnout vnímání zahraničních politik a jejich vzájemné působení z řad studentů obou

Summary

This diploma thesis deals with the impact of US diplomacy on the Foreign Policy of the EU. The first part is dedicated to the development of foreign relationships, associations and communities leading to the formation of the EU. The impact of the USA, financial aid flowing to the Europe and fear of protectionism on the European market are also addressed in the thesis.

The next part describes and compares interactions between the USA and the EU on chosen examples of the world's affairs and the difference between perceiving the threat of terrorism.

Furthermore, different views, reasons and reactions and also legislative connections with closer cooperation between EU and the USA in the fight against terrorism are discussed. Also, some multilateral and bilateral contracts connected to foreign policy are mentioned in the thesis.

Next part shows Economics Interconnection between these two Communities and mutual Indispensability of the Business Relationships.

The final part is the questionnaire that was sent to European (Czech) and American students. The purpose was to investigate students' views of Foreign Policies (of the EU and the USA) and their mutual impact.

Klíčová slova:

Zahraníční politika, multilaterální diplomacie, bilaterální vztahy, EU jako globální politicko-ekonomický hráč.

Keywords:

Foreign policy, multilateral diplomacy, bilateral relations, The EU as a global political-economic player

OSNOVA PRÁCE

1	ÚVOD.....	4
1.1	CÍL A METODIKA	5
2	HISTORICKÉ POZADÍ	7
2.1	USA - 50. LÉTA 20. STOLETÍ – 1990.....	7
2.1.1	Trumanova doktrína.....	7
2.1.2	Marshallův plán	8
2.2	VZNIK ORGANIZACÍ	9
2.2.1	OSN	9
2.2.2	OEEC / OECD	10
2.2.3	GATT, WTO.....	10
2.2.4	NATO	11
2.3	EVROPA - 50. LÉTA 20. STOLETÍ – 1990	11
2.3.1	Rada Evropy	12
2.3.2	Schumanův plán – vznik ESUO	12
2.3.3	EOS.....	13
2.3.4	EHS, EURATOM	13
2.3.5	EFTA (ESVO)	13
2.3.6	Krize a nestability	14
2.4	1990 – 2012.....	15
2.4.1	USA	15
2.4.2	EU – nové členské státy.....	19
3	ZAMĚŘENÍ DIPLOMACIE, ZAHRANIČNÍ POLITIKY USA.....	21
3.1.1	Pohled USA na Evropu – Rooseveltův světový řád	22
3.1.2	Řecký problém.....	24
4	ZAMĚŘENÍ ZAHRANIČNÍ POLITIKY EU.....	26
4.1	MYŠLENKA JEDNOTNÉ EVROPY	26
4.1.1	Zapojení Německa a francouzské postoje	27
4.1.2	Transformace	29
4.2	SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA	30
4.3	PRINCIPY FUNGOVÁNÍ SZBP.....	30
4.3.1	Obsah SZBP.....	31
4.3.2	Nástroje SZBP	31
4.3.3	Institucionální zajištění SZBP	32
4.3.4	Rada EU	33
4.3.5	Vysoký představitel	33
4.3.6	ESVČ (Evropská služba pro vnější činnost).....	33
4.3.7	Komise	34
4.3.8	Financování SZBP	34

5 PRAKTICKÁ ČÁST – HODNOCENÍ INTERVENČÍ USA A EU – PŘÍKLADY	35
5.1 SOUČASNÉ VÁLKY	36
5.1.1 Somálsko.....	36
5.1.2 Válka v Iráku	38
5.1.3 Válka v Afghánistánu	41
5.2 BOJ S TERORISMEM	44
5.2.1 Hrozba terorismu	44
5.2.2 Globální terorismus.....	45
5.2.3 Pohled USA	45
5.2.4 Zkušenosti Evropy	46
5.2.5 Dokumenty.....	46
5.2.6 Legislativa a přístupy EU v boji proti terorismu	48
5.2.7 Legislativní přístup USA	50
6 OBLASTI VLIVU EKONOMICKEHO FAKTORU.....	52
6.1 OBCHOD EU S USA	53
6.2 OBCHOD USA S EU	54
6.3 ZHODNOCENÍ VZÁJEMNÝCH OBCHODNÍCH TRENDŮ	55
6.4 HLAVNÍ OBLASTI VZÁJEMNÉHO OBCHODU	56
7 DOTAZNÍK.....	57
7.1 VYHODNOCENÍ RESPONDENTŮ Z ČR (EU).....	57
7.2 VYHODNOCENÍ RESPONDENTŮ Z USA	60
7.3 KOMPARACE VÝSLEDKŮ DOTAZOVÁNÍ	62
ZÁVĚR.....	64
SEZNAM TABULEK	67
SEZNAM GRAFŮ	67
SEZNAM PŘÍLOH.....	67
ZDROJE	68

1 Úvod

Dobré zahraniční vztahy mohou napomáhat řešit mezinárodní problémy a situace díky mnohostrannosti vazeb, možnosti vzájemného obohacení a pomoci. Vzhledem ke stále užší propojenosti jednotlivých států, vzniku bilaterálních i multilaterálních smluv, organizací a dohod je nemožné se vyhnout konfrontaci s ostatními státy. Lidská historie je protkána válečnými konflikty a nedorozuměními, které bylo vždy potřeba nějakými prostředky řešit. Státy k tomuto řešení mají svoji jedinečnou zahraniční politiku a diplomatické styky, jejichž účinnost nebo selhání může stát dovést k válce, ekonomickým ztrátám nebo zisku a míru. Kvalitně vedené diplomatické vztahy mohou napomoci ke stabilitě státu a spojenectvím na mnoho let dopředu. Čou En-laj, předseda státní rady a ministr zahraničí ČLR řekl, že „Veškerá diplomacie je pouze pokračování války mírovými prostředky.“¹

Tématem diplomové práce je „Vliv diplomacie USA na formování zahraniční politiky Evropské Unie“. K dostatečnému vystižení vzájemných vztahů je vhodné vidět politické i historické pozadí vývoje diplomatických jednání a rozhodování v Evropě nejen po vzniku vlastní Evropské Unie, ale i před jejím vznikem v době formování a utváření smluv, které tomu předcházely. Neméně podstatné je nastínění historického pozadí rozhodování o zahraničních záležitostech, které se týkaly USA směrem k Evropě.

Z historického hlediska je Evropa „starým kontinentem“, který opustili kolonisté, během několika málo století založili a podnítili vznik velikého fungujícího společenství na celém kontinentu Ameriky, takže USA je relativně „mladým světem“. Otázkou je, zda je tedy možné, aby tato část světa nějak významně ovlivnila a posouvala nebo přetvářela politiku zahraničních vztahů v Evropě a konkrétně v Evropské unii.

¹ MINOGUE, Kenneth R. *Vlády a vládcové: jak se kde vládne*. s. 295

1.1 Cíl a Metodika

Vlastním cílem práce je analyzovat vliv diplomacie USA na formování zahraniční politiky EU. Práce prostřednictvím deskriptivně – analytické, historické a komparativní metody zkoumá historicko-politický vývoj a hlavní charakteristiky zahraničních politik USA i EU v daném časovém rozmezí a analyzuje zásadní oblasti vlivu zahraniční politiky USA na vytvářející se zahraniční politiku EU.

V teoretické části práce jsou použity historické údaje a fakta k uvedení souvislostí a historickému zařazení, na což následně navazuje další část. Zde jsou uvedeny příklady vzájemné interakce USA a EU. Dále je také uvedena tabulka se souborem dat vyjadřujících míru vzájemné ekonomické provázanosti udané v peněžních jednotkách. Data jsou brána ze zdrojů Evropské komise zveřejňující číselné údaje velikosti vzájemného mezinárodního obchodu. V rámci celého textu jsou uváděny smlouvy, akty, úmluvy a dohody, které přispívají nebo přímo podporují spolupráci výše zmíněných společenství. Smlouvy jsou uváděny přímo v textu v souvislosti s událostmi a akty, které se daného tématu přímo týkaly a souvisely jak s EU, tak s USA.

V poslední části je uveden dotazník, který slouží ke zjištění názorů studentů na vzájemný vliv zahraničních politik EU a USA. Dotazník byl sestaven na základě údajů uvedených v samotné práci. V rámci dotazování bylo zpracováno 30 vzorků z obou dotázaných stran (studenti z EU, studenti z USA). Je vyhotoven v české a anglické verzi, protože zde dochází k porovnání vzájemných odpovědí na totožné otázky mezi českými (popř. evropskými) a americkými studenty. Pro potřeby této práce je uveden v přílohách pouze v české verzi. Následně je interpretována míra shody a odlišností a subjektivní názory dotázaných osob.

Zkratky (Abbreviations)

EFTA(ESVO)	European Free Trade Association (Evropské sdružení volného obchodu)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EOS	Evropské obranné společenství
EPS	Evropská politická spolupráce
EPU	Evropská platební unie
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
EUPOL	EU Police mission in Afghanistan (policejní mise EU v Afghánistánu)
Euratom	The European Atomic Energy Community (Evropské sdružení pro atomovou energii)
GATS	General Agreement on Trade in Services (Všeobecná dohoda o obchodu se službami)
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)
ISAF	International Security Assistance Force (Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly)
ITO	International Trade Organization (Mezinárodní obchodní organizace)
JEA	Jednotný evropský akt
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
NBS	Národní bezpečnostní strategie USA
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci
OEF	Operation Enduring Freedom (Operace trvalá svoboda)
OSN	Organizace spojených národů
PRTs	Province Reconstruction Teams (provinční rekonstrukční týmy)
RVHP	Rady vzájemné hospodářské pomoci
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
TEC	Transatlantic Economic Council (Transatlantická hospodářská rada)
WTO	World Trade Organization (Světové obchodní organizace)

2 Historické pozadí

2.1 USA - 50. léta 20. století – 1990

USA a posléze i celý svět se ve 30. letech 20. století potýkaly s ekonomickou krizí. Jednou z hybných pák, které pomohly oživit ekonomiku, bylo masivní zbrojení v průběhu druhé světové války. Spojené státy nebyly válkou zničeny, byly zde materiální škody v armádní oblasti a ztráty na životech. V Evropě byla situace poněkud složitější. Hospodářská situace a stabilita mnoha zemí byla ve velmi špatném stavu, podniky byly zničené nebo přizpůsobené zbrojnímu průmyslu, nebyl dostatek potravin, financí ani materiálu. V té době, 12. 3. 1947, se v USA otevřely dveře nové politice, která byla nazývána Trumanovou doktrínou. Její součástí byl také Marshallův plán a založení NATO.²

Svět, který vzešel z druhé světové války, byl bipolární. Projevoval se zde mocenský konflikt USA a SSSR, který byl rozhodující po celé období studené války. Poválečnou strukturu světového politického systému významně ovlivnila nová mocenská role USA. Již během války se objevovali teoretici, jako N. Spykman, kteří říkali, že „*v prvním světovém konfliktu dvacátého století Spojené státy vyhrály válku, ale prohrály mír. Nemá-li být tato chyba opakována, je nutné mít na paměti – a to jednou pro vždy - , že konec války není koncem mocenského boje.*“³

2.1.1 Trumanova doktrína

Doktrína se měla týkat především zahraniční politiky a národní bezpečnosti země. Konkrétněji šlo o prosbu, kterou obdržely Spojené státy od Řecka a Turecka, kteří potřebovali hospodářskou a finanční pomoc. Britský premiér informoval prezidenta Harryho S. Trumana, že dále nemůže finančně podporovat Řecko, které potřebovalo nejen finanční a materiální pomoc, ale vláda žádala také odborníky, zkušené techniky a národohospodáře, aby byla pomoc aplikována efektivně a aby každý investovaný finanční prostředek přispěl k soběstačnosti zdravě demokratického státu. Spojené státy nesouhlasily s totalitními režimy, které byly vnuceny některým národům. Podle slov

² DAUBNER, P. *UD Evropa a svět v letech 1918-1939 - část II.*: <<http://www.kompas.estranky.cz/>>

³ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. s. 63

H. S. Trumana „totalitní režimy vnucené svobodným národům přímou nebo nepřímou agresí podkopávají základy mezinárodního míru, a tudíž i bezpečnost Spojených států.“ Velká kontrola tisku, potlačování osobních svobod, bída a nedostatek a další nástroje totalitních režimů ohrožují svobodu nejen zasažených států, ale i světový mír a tím je ohrožen i blahobyt USA.⁴

2.1.2 Marshallův plán

Dalším důležitým dokumentem byl výše zmiňovaný Marshallův plán, který byl vyhlášen státním tajemníkem a šéfem americké diplomacie Georgem Marshalllem na Harvardské univerzitě 5. 6. 1947. Také považoval situaci v Evropě za velmi špatnou a tento plán měl zajistit materiální a finanční pomoc Evropě v zájmu její stabilizace. USA chtěly pomoci aplikovat takový program, který by válkou poničené evropské hospodářství postavilo znovu na nohy.⁵

Nebylo možné posílat do Evropy jen peníze. Finanční pomoc zasláná v rámci Trumanovy doktríny byla výrazem momentální nutné potřeby. Ale bylo třeba nastavit dlouhodobější systém, který by vedl k prosperujícímu hospodářství a nastolení rovnováhy v Evropě. Viděl nebezpečí šířícího se komunismu a po setkání se Stalinem byl přesvědčen, že je třeba se v Evropě angažovat. Iniciativa měla přijít z Evropy, která by nastínila jednotný program a Spojené státy by ho podporovaly. V roce 1947 se tedy uskutečnila konference v Paříži, na které se sešli zástupci 17 států, z nichž každý měl vypočítat peníze, které budou žádat od Spojených států. Tento plán nebyl namířen proti žádné zemi ani doktríně, chtěl zajistit obnovení fungující světové ekonomiky.

G. Marshall musel svůj plán prosadit v parlamentu, a v březnu 1948 byl jednomyslně schválen sněmovnou reprezentantů, i když to pro USA znamenalo úbytek financí, se kterým všichni nesouhlasili. Realizací plánu byla v Evropě pověřena organizace OEEC. Do evropských podniků bylo vysláno 25 000 amerických dělníků, předáků a manažerů. Podmínkou pro čerpání z amerických fondů bylo, že v dané zemi nesmí být u moci komunisté.

⁴ SOVADINA, J. *Moderní dějiny*. <<http://www.moderni-dejiny.cz/>. odst. 21>

⁵ Tamtéž

S tímto plánem však nesouhlasil V. I. Stalin, který se pokoušel pomoc komplikovat například blokádami výkladu materiálu v přístavech, zavření všech přístupových cest k Berlínu, takže zde Američané museli zahájit vzdušný most apod.

Přibližně po dvou letech byly v Evropě znatelné výsledky pomoci. Státy čerpaly finanční prostředky mimo jiné i na nákup strojů od amerických firem, v počátku to byla také potravinová pomoc a jen z menší části to byly přímé finance. Plán byl po čtyřech letech ukončen, americké daňové poplatníky stál přes 13 miliard dolarů, ale v daných evropských státech byl obnoven hospodářský růst, který byl spojen s politickou stabilitou.

Celý plán byl však jedním z kroků, které podpořily studenou válku a tím, že si Stalin k sobě ještě více přitáhl satelitní země, tak i k rozdělení Evropy. Toto nebylo vinou G. Marshalla, ten chtěl pouze pomoci obnovit stabilitu. Zavinily to Stalinovy výpady a pokusy co nejvíce si upevnit moc.

Plán měl pozitivní dopad na americký obchod, protože se do Evropy dostalo mnoho zboží z USA. By kladen důraz na to, aby Iniciativa přišla z Evropy. Dalším kladem je tedy společná komunikace a spolupráce států, které byly před nedávnem nepřátelské. Komunistický blok reagoval v roce 1949 a založil hospodářské organizace RVHP. Dialogy zemí ale daly možnost vzniku dalších organizací, kterými byly například ESUO, EHS či Severoatlantické aliance.⁶

2.2 Vznik organizací

2.2.1 OSN

Na poli diplomacie se stala novou nadějí Organizace spojených národů (OSN). Hlavním cílem bylo udržovat bezpečnost a mezinárodní mír. Jejím vzniku předcházelo mnoho jednání. V roce 1944 se sešli ve Washingtonu představitelé USA, Číny, Velké Británie a SSSR k vypracování charty, která měla stanovit strukturu, metody práce, cíle, ale nenašli shodu ve způsobu hlasování. Toto bylo vyřešeno na Jaltské konferenci (1945). V dubnu 1945 se v San Franciscu konala konferen

⁶ EŠNER, J. *Studená válka: Marshallův plán*. <<http://studena.valka.cz/>>

ce Spojených národů, kde se sešlo 50 států. V krátké době poté byla připravena Charta OSN, která byla podepsána a ratifikována většinou signatářů a platnosti nabyla 24. 10. 1945.⁷

2.2.2 OEEC / OECD

Organizace pro Evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC) byla založena v roce 1948 a skrze ni bylo možné lépe rozdělit pomoc USA mezi své členy a pomoci v evropské integraci a mimo jiné také vznikla Evropská platební unie (EPU). Mnoho Evropských států bylo po roce 1945 finančně vyčerpáno a obchody byly vedeny většinou ve formě bilaterálních dohod. Skrze EPU byly tyto bilaterální vztahy převedeny na multilaterální, což podpořilo evropskou finanční stabilitu. Evropští představitelé se přikláněli k integraci jako k myšlence, která měla více ekonomický než politický význam.⁸ Byla však mezivládní organizací, jejíž charakter nedovoloval, aby se stala vlastním nástrojem pro evropskou integraci. Z OEEC se později v roce 1961 stala Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a připojily se i mimoevropské země.⁹

2.2.3 GATT, WTO

V poválečné době docházelo k vyjednávání ohledně hospodářských otázek. Na jejich základě vznikla v roce 1947 Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT). Smyslem vzniku této dohody bylo uvolnění mezinárodního obchodu a snížení bariér. Již v době vzniku OSN se začalo uvažovat, jak tohoto dosáhnout, byla založena Mezinárodní obchodní organizace (ITO), ale díky rozdílným názorům států se to nezdařilo.

Dohoda GATT je známá především díky svým jednáním, která probíhala v některých případech i roky, převážně v Ženevě. Mezi lety 1960 – 1961 se uskutečnilo Dillonovo kolo, 1964 – 1967 Kennedyho kolo, 1973 – 1979 Tokijské kolo a 1986 – 1994 Uruguayské kolo. Poslední zmiňované bylo zásadní pro vznik Světové obchodní organizace (WTO). V dohodě o vzniku této organizace byly stanoveny nové cíle, jako například dosažení co nejvyšší zaměstnanosti, růst reálného důchodu, zvyšování životní úrovně, soustavný rozvoj apod. WTO má oproti GATT mnohem širší působnost a statut organizace oproti předchozí dohodě. Kromě jiného byla také uzavřena Všeobecná dohoda o obchodu

⁷ KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. s. 89 - 91

⁸ Business info: *Oficiální portál pro podnikání a export*. <<http://www.businessinfo.cz/>>

⁹ OECD. <<http://www.oecd.org/>>

se službami (GATS) v mezinárodním rozsahu. Neméně významným aktem bylo uzavření Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS).¹⁰

2.2.4 NATO

Mocenský konflikt vyvstávající po konci druhé světové války, v němž patřilo výsadní postavení USA a SSSR se stával stále výraznějším a toto období je nazýváno „studenou válkou“. Evropa tedy geograficky ležela jako nárazník mezi těmito velmocemi.

Velká část západního světa byla přesvědčena, že je nutné čelit sovětskému tlaku a vyvstala zde potřeba spolupráce nejen v oblasti politické, hospodářské, kulturní, ale i vojenské. USA chtěly posilovat pozici v Pacifiku a pomoci nové Spolkové republice Německo. Nejprve byla v roce 1947 uzavřena smlouva mezi Velkou Británií a Francií. Po mnohých jednáních došlo v říjnu 1948 ve Washingtonu k vytvoření obranné vojenské aliance a v dubnu 1949 byla podepsána Severoatlantická smlouva. Zakládajícími státy byly Belgie, Francie, Lucembursko, Nizozemsko, Velká Británie, USA, Kanada, Dánsko, Island, Itálie, Norsko a Portugalsko¹¹.

Evropské zakládající státy měly zájem o ustanovení paktu vyjadřujícího bezpečnost a pevný přesně definovaný závazek vztahující se ke kolektivní obraně. Vzhledem k nejisté situaci v Evropě to byl pochopitelný požadavek. Zásada nebýt vázán na cizí subjekt má a měla v USA velkou váhu a neumožňovala tedy přistoupit na žádný přímý závazek. Proto byl z americké strany do smlouvy z vojenského hlediska prosazen zcela nezávazný text. Některé evropské země tedy z pochopitelných důvodů hledaly i jinou cestu podpory mimo Severoatlantickou alianci (NATO), například v Západoevropské unii¹².

2.3 Evropa - 50. léta 20. století – 1990

Počátkem 50. let 20. století se začíná Evropa více sama angažovat. v květnu 1949 je založena Rada Evropy, ale vzrůstající napětí zapříčiněné studenou válkou a snaha zabránit dalšímu válečnému konfliktu byly silnou motivací pro hlubší integraci.¹³

¹⁰ Background report: *světová obchodní organizace (WTO): Základní informace o WTO*.
<<http://www.studentsummit.cz/>>

¹¹ Oficiální portál Informačního centra o NATO: Historie NATO. <<http://www.natoaktual.cz/>>

¹² POLREICH, Miroslav. *Utajená zákulisí: domácí a zahraniční politika očima bývalého diplomata*.

¹³ Business info: *Oficiální portál pro podnikání a export*. <<http://www.businessinfo.cz/>>

2.3.1 Rada Evropy

Rada Evropy byla organizace, která měla ve svých počátcích velmi ambiciózní plány. Přibližně ve stejné době byly ale založeny i jiné organizace, které částečně převzaly některé činnosti. V případě Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) to byla agenda ekonomické integrace a Severoatlantická aliance se soustředila na bezpečnostní otázky. Rada Evropy se tedy zaměřila především na demokracii, lidská práva a základní svobody, vzdělání a oblast kultury. Od té doby funguje jako mezinárodní organizace, která dala vzniknout mnoha právně závazným evropským smlouvám a úmluvám. V roce 1950 byla přijata významná a rozsáhlá Evropská úmluva o lidských právech, která zajišťuje například právo na život, svobodu projevu, myšlení, spravedlivé projednání případu aj. Nejznámějším orgánem Rady Evropy je Evropský soud pro lidská práva sídlící ve Štrasburku. Projednává stížnosti, podané státy nebo jednotlivci z některého členského státu, které se týkají především nedostatků v soudních řízeních, špatného zacházení s vězni, diskriminace, týrání, zdlouhavých soudních řízení apod.¹⁴

2.3.2 Schumanův plán – vznik ESUO

V roce 1950 byl francouzský ministr zahraničí Robert Schuman vyzván americkými a britskými kolegy, aby se pokusil vypracovat plán o znovuzačlenění Spolkové republiky Německo mezi západní země. Díky předchozím integračním pokusům se projevila neochota evropských vlád výrazněji omezit své pravomoci.

Robert Schuman s Jeanem Monnetem předložili plán, který byl dostatečně omezený, aby jej byly vlády ochotny přijmout, ale přitom účinný. V plánu byla navržena společná kontrola uhlí a oceli, což jsou nejdůležitější suroviny zbrojního průmyslu.¹⁵ Tím byly položeny základy evropské hospodářské a politické integrace. Schuman tento plán přednesl v Paříži 19. 5. 1950 a 18. 4. 1951 smlouvu podepsaly státy Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Francie, Itálie a Německo. Tím vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO).¹⁶ Členské země upozadily roli národních států a zásadní rozhodnutí o určování ceny, obchodu, produkci v sektoru uhlí a oceli dělal Nejvyšší úřad. Většina zemí tento plán

¹⁴ Encyklopedie: Rada Evropy. <<http://www.evropa2045.cz/>>

¹⁵ Evropská unie. <<http://europa.eu/>>

¹⁶ PLECHANOVÁ, B. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě*. <<https://www.euroskop.cz/>>

odmítla, protože chápala oblast uhlí a ocelářství jako klíčovou součást moderní industriální ekonomiky.¹⁷

2.3.3 EOS

Po úspěšném vzniku Evropského společenství uhlí a oceli navrhnul v roce 1950 předseda Francouzské rady René Pleven, ve stínu nově vypuklé Korejské války, vytvořit evropskou armádu za účelem společné obrany – Evropské obranné společenství (EOS). Tento plán nebyl přijat s velkým nadšením, nicméně byla podepsána smlouva, kterou bylo nutné ještě ratifikovat. Paradoxně v zemi původu vzniknul spor a obava ze zmenšení francouzské nezávislosti, takže Národní shromáždění dohodu neratifikovalo a tak byla odsouzena k zániku. Tím byl také ale zároveň zpomalen integrační proces.¹⁸

2.3.4 EHS, EURATOM

V březnu roku 1957 byly v Římě podepsány šesti zakládajícími státy dvě smlouvy. Na základě první z nich vzniklo Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom), organizace podporující a kontrolující jaderný výzkum. Druhá byla smlouva o zřízení evropského hospodářského společenství (EHS). Opět je nutné smlouvy ratifikovat a dochází zde k mnoha diskuzím. Ve Francii není perspektiva společného trhu příliš vítaná, v Německu je to také přijímané velmi vlažně. Přesto v roce 1958 došlo k ratifikaci Římských smluv. Tak vznikly tři subjekty, které je možné označit jako Evropské společenství (EHS, Euratom, ESUO). Postupně byly odstraněny celní bariéry a vznikla celní unie. Během šedesátých let se zlepšovala hospodářská situace a v roce 1962 začala fungovat společná zemědělská politika.¹⁹

2.3.5 EFTA (ESVO)

Počátkem šedesátých let se začínalo dobře vyvíjet Evropské hospodářské společenství, společný trh měl stát na volném pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Bylo tvořeno Komisí, Soudním dvorem, Shromážděním a poradním Hospodářským a sociálním výborem. Euratom neměl takový význam, jaký se mu na počátku přikládal. Velká Británie byla do té doby spíše zdrženlivá, ale zde viděla fungující spolek západoevropských států,

¹⁷ Business info: *Oficiální portál pro podnikání a export*. <<http://www.businessinfo.cz/>>

¹⁸, ¹⁹ MOREAU DEFARGES, P. *Evropské instituce*. s. 18 – 23.

¹⁹ PLECHANOVÁ, B. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě*. <<https://www.euroskop.cz/>>

kteře může ovlivnit evropský obchod. V této situaci začala být velmi aktivní a měla snahu vytvořit zónu volného obchodu pro co nejvíce států, ESUO nevyjímaje. Zóna volného obchodu byla ale nižší vývojovou formou, než jakou tyto země měly ve formě společného trhu. Návrh byl ze strany šesti zakládajících států odmítnut. Velká Británie se obrátila na státy mimo EHS, tak byla v roce 1960 podepsána Stockholmská smlouva o Evropském sdružení volného obchodu (ESVO) = The European Free Trade Association (EFTA). Novými sedmi státy sdružení byly: Velká Británie, Dánsko, Norsko, Švédsko, Portugalsko, Švýcarsko a Rakousko.²⁰ V roce 1966 bylo docíleno mezi státy EFTA volného obchodu v rámci průmyslových výrobků a odbourání dovozních cel.²¹

2.3.6 Krize a nestability

V lednu roku 1966 vstupovala Smlouva o EHS do závěrečné etapy, aby mohla být ustanovena celní unie. V rámci smlouvy byl předpoklad, že určitá rozhodnutí schválená jednohlasně Radou ministrů budou v příštích obdobích přijímána pomocí kvalifikované většiny. Pro Francii ale bylo naprosto nepřijatelné, aby ona něco zamítla a ostatní státy to i bez jejího souhlasu přijaly. Problémy vzrůstaly a situace vyústila krizí, které se říká „politika prázdných křesel“, protože Francie stáhla své delegáty i ministra zahraničních věcí ze všech důležitých výborů.

Celá sedmiměsíční krize byla ukončena Lucemburským kompromisem, podle kterého měly být brány na zřetel zájmy všech států a v případě neshody pokračovat v diskuzi, než se dospěje k jednomyslné shodě.

Spojené Státy americké viděly nově se vzrůstající Evropu a chtěly s ní být ve spojení skrze Atlantickou chartu. Francie měla naopak představu svébytné Evropy, ve které by se politicky dostala do popředí a neorientovala se vůbec na Ameriku. Zbýlých pět států EHS návrh odmítlo. Velká Británie chtěla vstoupit do společenství, ale především Francie byla proti. V prosinci 1969 se v Haagu konala schůzka šesti států, která znamenala usmíření Francie a zbýlých partnerů. Z tohoto jednání vzešlo konečné zavedení finančního systému ve Společenství, uplatnění společné politiky a Francie přestala bránit přijetí Velké Británie.

Počátkem 70. let došlo k připojení Velké Británie, Irska a Dánska. Mezi lety 1970 a 1980 byl už velmi znatelný rozdíl mezi Západní Evropou, která se vyvíjela a Východním

²⁰ DOČKAL, V. *Evropská unie pro střední školy*. s. 32 – 34

²¹ EFTA.<://www.efta.int/>

blokem, který zaostával. Po vstupu přijala Británie neochotně již zavedená pravidla, ale problematickou otázkou se stal rozpočtový systém, který byl pro ně nespravedlivý. Nechtěli platit „hodně“ a dostávat „málo“, o což se zasazovala především Margaret Tacherová, která řekla „Chci své peníze zpět“.²²

Poté na společenství dopadla první ropná krize (1973 – 1974), osm států se přiklonilo k USA, Francie byla opět proti. V roce 1974 došlo ke vzniku Evropské rady, v březnu roku 1979 se dotvářel Evropský měnový systém a konaly se první volby do Evropského parlamentu.

Bylo patrné, jak se snažil každý nově příchozí stát přizpůsobit Společenství svým potřebám. V roce 1981 se připojilo Řecko a dobře se mu dařilo dostávat finanční prostředky. Španělsko a Portugalsko vstoupily o pět let později. V roce 1989 došlo k přeměně Evropy a tyto postupně vzniklé instituce se tomu musely přizpůsobit i přes to, že se nacházely v nestabilním období. V roce 1993 byly dotvořeny podmínky vedoucí k volnému pohybu tzv. „Čtyř svobod“ (zboží, osob, práce a kapitál).²³

2.4 1990 – 2012

2.4.1 USA

O zahraniční strategii Spojených států Amerických se dá říci, že byla postavena na taktice „zadržování“. Přesto, že se od počátku studené války vnitřní koncept v průběhu času měnil, strategie zadržování expanze sovětského svazu zůstávala jedním z nosných cílů zahraniční politiky USA. Ronald Regan, americký prezident 90. let 20. stol., zvolil taktiku postupného uvolňování, ale zároveň neustupoval od zadržování. Nejspíš právě Reganova politika napomohla rozpadu jednotlivých totalitních režimů v Evropě. S koncem studené války bylo nutné nastolit novou zahraniční politiku. Devadesátá léta jsou tedy jakýmsi mezníkem v tvorbě zahraniční politiky USA.²⁴

²² MOREAU DEFARGES, P. *Evropské instituce* .s. 27 – 30.

²³ Tamtéž

²⁴ SUCHÝ, Petr. *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století*. s. 8 - 9

Působení George Bushe

Politické působení tohoto prezidenta se výrazně zapsalo do dějin. Kritickou částí veřejnosti byl označován za „zahraničněpolitického“ prezidenta, který zanedbává ekonomiku vlastní země na úkor zahraničních záležitostí. Na jeho obranu je možné říci, že období, ve kterém se dostal do své pozice, nebylo vzhledem ke zhroucení Sovětského svazu nijak záviděníhodné. Soustředění se na domácí politiku také odsunul vznikající konflikt v Perském zálivu, krize v Panamě (1989) a Somálsku (1992). Dalším krokem směřujícím k pozitivnímu vývoji vztahů SSSR a USA mělo být dořešení otázky znovusjednocení Německa a setrvání v NATO, což USA podporovaly. Pro Sovětský svaz bylo sjednocené Německo v NATO zprvu nepřijatelné, ale díky ekonomické a politické nestabilitě SSSR mohlo dojít ke konečnému ústupku ze strany Sovětského svazu. Bylo akceptováno členství Německa v NATO, pokud si to zvolí německý lid, mělo dojít k redukci jejich armády, finanční podpoře při přemísťování sovětských jednotek z území Německa a podmínka, že do úplného odsunutí nesmí být na tomto území žádné jednotky NATO. Důkazem upřímně míněného ústupku proneseného Michaiilem Gorbačovem byl kritický stav Sovětského ekonomického systému, který začal pociťovat nutnou potřebu rychlého přístupu k americkým financím a světovým ekonomickým organizacím. Spojené státy podmiňovaly půjčky Gorbačovovi vnitřním nastavením a zlepšením ekonomického stavu. Jednou z výtek, které zazněly na konto Bushe od prezidentského kandidáta Bila Clintona, byla nedostatečná hospodářská podpora, protože nehleděl na dlouhodobé americké hospodářsko-politické cíle, ale dal více na rady bankéřů.

Vzhledem k tomu, že po rozpadu Sovětského svazu ztratilo NATO svého protivníka, bylo by možným vyústěním situace i rozpad této organizace. Ale žádný evropský stát se nevzdával svého členství a Spojené státy měly prostředek, jak uplatňovat svůj vliv v Evropě. Spojené státy americké podporovaly integraci v Evropě, ale zároveň zde byly v pozadí obavy z toho, že by se mohla Evropa ekonomicky více distancovat od USA a zároveň, že až bude ekonomicky silná, bude soutěživější. Vzájemná ekonomická i politická stabilita byla v zájmu obou kontinentů a potvrzením toho bylo podepsání Transatlantické deklarace vztahů ES – USA v roce 1990. Vzájemná bezpečnostní i ekonomická provázanost byla důležitá již v těchto letech.²⁵

²⁵ SUCHÝ, P. *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století*. s. 10 - 18

Krize v Perském zálivu

Irák byl v devadesátých letech Spojenými státy vnímán jako podstatný partner v oblasti Perského zálivu a to hlavně jako protiváha Íránu. Amerika stála o zlepšení vzájemných vztahů. Důkazem toho je i vyškrcnutí Iráku z výčtu zemí, které podporují terorismus, bylo mu taktně promíjeno mylné vyslání střely na americké vojsko (se zabitím amerických vojáků) i otevřené nesnášenlivé projevy Sadáma Husajna mířené proti USA. Sadám připravoval útok na Kuvajt, rozmisťoval vojsko podél hranic, ale Amerika neměla žádné jasné stanovisko, které by v této oblasti zaujala. Byla více soustředěná na oblast řešení vztahů v Evropě. V srpnu 1990 vstoupila Irácká vojska v plné síle na území Kuvajtu a tehdy se Spojené státy energicky probudily, odsuzovaly tento postup a začaly podnikat kroky k ochraně Saudské Arábie, protože Sadám Husajn již kontroloval přibližně jednu pětinu světových ropných těžišť. USA spustily operaci „Pouštní štít“, která měla být ochranného charakteru, ale jednotky byly připraveny v případě nutnosti silově zasáhnout. Prezident Bush však nechtěl bojovat bez podpory arabských spojenců, aby si svět nevykládal jejich akci jako protiislámskou nebo protiarabskou. Spojence našel v Saudské Arábii, Sýrii, Izraeli, ale také v Egyptu a Íránu. Egypt byl ještě krátce před tímto spojenectvím podporovatelem Iráku v boji proti Íránu. Ale Spojené státy velkoryse odpustily Egyptu sedmimiliardový dluh a to pomohlo změnit jejich postoje. Získání podpory Sýrie bylo náročnější, takže Bush musel přehlížet terorismus i omezování lidských práv této země. OSN uvalila veliké ekonomické sankce na Irák a pozastavila obchody s výše zmiňovanou jednou pětinou produkované ropy, což vedlo k znatelnému zvýšení její ceny a to nebyl žádoucí stav pro USA ani ekonomicky formující se Evropu. Po neúspěšném vyjednávání byla 16. ledna 1991 nahrazena operace „Pouštní štít“ operací „Pouštní bouře“, ve které byla záhy velmi znatelná převaha amerických vojsk. Ale akce samotná nic tak zásadního nepřinesla.²⁶

Působení Billa Clintona

V roce 1992 nastoupil do prezidentského úřadu Bill Clinton, jehož heslem bylo: *„Spojené státy nemohou být silné v zahraniční politice, jsou-li slabé doma.“*²⁷ Jeho politickou snahou ale také bylo podílet se na světovém ekonomickém dění a neztratit podíl na transatlantické spolupráci s integrující se Evropou. Za jeho funkčního období byla

²⁶ SUCHÝ, P. *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století*. s 18 - 29

²⁷ Tamtéž. s. 33, odst. 2.

výrazná spolupráce s Ruskem a NATO. Byl znovuzvolen prezidentem, což je připisováno jeho ekonomické politice, díky níž se Spojeným státům v tomto období hospodářsky velmi dařilo. Jednou ze stinných stránek byl ale vztah Evropa – USA – Japonsko. Byly to základny budovaných světových ekonomických vztahů, které spolu měly nejvíce komunikovat, ale byly si zároveň největšími konkurenty. Spojené státy se dívaly s velkou nelibostí na jednotný trh EU, bály se evropského protekcionismu a zhoršování obchodní bilance se státy Evropy.

Jednou z nejzávažnějších situací z doby Clintonova prezidentského působení byla krize v roce 1994. Spojené státy americké se podílely na dění v Asii a mimo jiné i v Iráku. Ten odmítal sankce a žádal o ukončení uvaleného embarga. Pro Spojené státy byl hrozbou jejich pokračující zbrojní program. K uvalení těchto sankcí se postavila nesouhlasně například i Francie.

Za doby Clintonova prezidentského úřadu byly transatlantické vztahy dobré, ale Evropská unie v roce 1996 přednesla značné znepokojení s dvěma zákony, které podepsal senát Spojených států. Byl to „Helms-Burton Act“ zákon a „D’Amat Act“.²⁸

První z nich se týkal kubánské svobody a demokratické solidarity a bylo jím zakázáno třetím zemím obchodovat a spolupracovat s Kubou. Druhý byl „Sankční zákon, který se týkal Libye a Iráku. Pokud by firmy ze zahraničí ve výše uvedených zemích investovaly více než 40 mil. USD v oblastech rozvoje těžby ropy a zemního plynu, mohly být sankcionovány zákazem vývozu do USA, využití půjček a dalšími sankcemi. Evropská unie obratem reagovala negativně vůči oběma zákonům, protože to omezovalo její obchod a argumentovala sporností se zásadami GATT a GATS. Podala stížnost ke Světové obchodní organizaci. Podobná reakce vůči konání USA přišla i ze strany Kanady a Mexika. V roce 1998 bylo dosaženo kompromisu mezi EU a USA a to pozastavení uplatňování sankcí vůči evropským firmám v oblasti obchodu s Libyí a Íránem. Mimo jiné zde měla velký zájem francouzská firma Total a do Evropy proudilo 20 % z celkového množství ropy. Evropa zde má své ekonomické zájmy, jsou zde evropské naftařské společnosti, a tak se snaží prosazovat dialog. Protiargumentem je neuplatnění stejných sankcí vůči Sýrii, kde má ovšem své zájmy USA. Při vzájemném dialogu se Spojenými

²⁸ SUCHÝ, P. *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století*. s. 52 - 75

státy se EU naproti tomu zavázala vynaložit větší snahy v zamezení přístupu Íránu k výrobě technologií zbraní hromadného ničení.²⁹

V této době se také jednalo o přístupu nových členů do Evropské Unie a Spojené státy si začínaly být vědomy toho, že vstup může ovlivnit jejich vzájemné ekonomické vztahy a bude se dotýkat amerických zájmů v těchto zemích.

Druhé funkční období prezidenta Clintona je charakteristické intenzivnější zahraniční politikou a upevňování předních ekonomických pozic USA ve světě. Ministryní zahraničí se stala Madeleine Albrightová, USA uplatňovaly svoji diplomacii na Blízkém východě a byly velmi aktivní v rámci OSN. Poslední velkou událostí za Clintonova úřadu konající se v souvislosti s mírovým procesem Blízkého východu byl summit, na němž se setkali generální tajemník OSN Kofi Annan, zmocněnec společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU Javier Solana, americký prezident Bill Clinton a další zástupci Egypta, Palestiny a Jordánska.

Celkově je také působení tohoto prezidenta spojeno s rozšířením Severoatlantické aliance o země Střední Evropy, snahou zachovat si pevné vojenské i diplomatické postavení v různých oblastech světa a být hnací silou obchodní integrace západních zemí.

2.4.2 EU – nové členské státy

Lze vysledovat, že nové členské státy byly většinou aktivní v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky. V některých ohledech je vhodné vidět každého člena se svým vlastním programem zahraniční politiky, do něhož se promítá historické pozadí státu, geografické umístění apod. Prvky chování jednotlivých států (atlanticismus, idealismus, geografické preference) nelze posuzovat jako oddělené, ale spíše jaké propojené procesy a strategie.³⁰

Přistupující země v roce 2004 měly snahu udržet transatlantické vazby zejména v otázkách bezpečnosti a mít dobré vztahy s USA jako spojencem do budoucna pro podporu budování evropské bezpečnosti. Na pražském summitu Severoatlantické aliance v roce 2002 dostaly některé státy nabídku k přistoupení do NATO. Představitelé těchto zemí přistupovali velmi rozvážně a spíše rezervovaně k myšlence postavit NATO stranou a zesílit vliv EU v oblasti obrany.

²⁹ CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. s. 175-176.

³⁰ KRÁL, D, PACHTA, L. *Zahraníční politika rozšířené Evropské unie: témata, výzvy, perspektivy: Enlarged European Union and its foreign policy: issues, challenges, perspectives*. s. 13

V období vrcholu iráckého konfliktu se projevíly důležité rozpory v EU a kandidátské země se ještě před přijetím dostaly do nepříjemného postavení. Větší část kandidátských zemí stranila Spojeným státům, s čímž nesouhlasili někteří významní členové jako například Francie a Německo. Mohlo to vypadat, jako by se Spojené státy a Evropa v budoucnu měly ubírat jinými směry. Tomu chtěly některé nově přistupující státy zabránit, ale neměly moc a oprávnění zablokovat usnesení stávajících států EU. Objevily se zde však státy, především Velká Británie, které byly atlantističtí příznivci, kteří měli moc a dosáhli změn v konečném návrhu klauzule o vzájemné obraně. Kandidátské země neměly takovou sílu, ale daly najevo velkou podporu v oblasti některých bezpečnostních opatření. Tyto dva fakty je možné považovat za důležité zlepšení v ústavní smlouvě při podpoře a aplikaci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky.³¹

Atlanticismus nových členů EU (2004)

Vstup nových zemí do EU byl v některých zemích dřívějších členů vnímán jako posílení atlantistického prvku v Evropě a to atlantismu, v němž státy preferují v národních vztazích stav, kdy EU a USA jednají společně. Je nutné vidět, že jednotlivé státy vnímají otázku bezpečnosti a rizik různě a tomu také přizpůsobují svoji zahraniční politiku a to, co chtějí v rámci EU prosazovat. Například Česká republika, Slovensko, Slovinsko vnímají méně intenzivně nebezpečí vnějších hrozeb, než například Pobaltské státy, Bulharsko, Polsko už jen vzhledem k jejich geografické poloze v rámci Evropy.³²

³¹ KRÁL, D, PACHTA, L. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie: témata, výzvy, perspektivy: Enlarged European Union and its foreign policy: issues, challenges, perspectives..* s. 15 - 20

³² Tamtéž . s. 21 - 28

3 Zaměření diplomacie, zahraniční politiky USA

Studená válka vytvořila první bipolární systém ve světě a jeho hlavními pilíři byly soupeřící velmoci – USA orientací na tržně-ekonomický systém a SSSR s plánovaným hospodářstvím. V počátku to byl konflikt o Evropu, ale stal se z toho globální konflikt, při němž se tradiční velmoci Evropy dostaly na pomyslnou „druhou kolej“. V tomto období však začalo vznikat západní společenství, které propojovalo své vztahy nejen v rámci Západní Evropy, ale také se Spojenými státy. Každá země vstupovala do jednání s vlastními vizemi a zájmy, všechny chtěly bezpečnost, ekonomický prospěch a hledání kompromisů a shod nebylo vždy snadné.

Po válce se mohly Spojené státy Americké rozhodnout, jak moc budou angažované v Evropě nebo jestli se jich tyto záležitosti vůbec netýkají. Státy Evropy si ale vybrat nemohly a navíc byly znepráteny válkou. Spojené státy chtěly zasáhnout většinu lidstva svojí vizí pro celosvětový řád, kterému měla posloužit Společnost národů. Mír v Evropě a porozumění mělo být založeno na spojení sil svobodných států. USA chtěly uskutečnit svoji vizi demokratického světa a jejich zájem v Evropě byl mnohdy jiný, než zájem Evropanů. Panovala zde nejednotnost v tom, jak má poválečná Evropa vypadat. Nyní mělo vzniknout světové společenství rovnoprávných národů. Spojené státy se odmítly více věnovat oživení evropských ekonomik. Výsledný systém vzešlý z nového poválečného mírového uspořádání nedodal rovnováhu moci v Evropě, vůči Německu nebyly podmínky dost tvrdé, aby nemohlo opět povstat k moci a smutným faktem bylo, že se nakonec Spojené Státy nepodílely na novém uspořádání světa, když v roce 1920 odmítl Senát ratifikaci jejich členství ve Společenství národů.

Po odchodu USA z hlavní Evropské scény bylo na Evropě, jak se vypořádá s politickými a hospodářskými problémy. Francie se nemohla spolehnout na Ameriku, a ani příliš hodně na Velkou Británii, chtěla nyní být garantem uspořádání Evropy. Francie stála o Porýní, o které předtím přišla. To se ovšem zůstalo neúspěšným přáním. Hospodářství se však podařilo v Evropě stabilizovat a některé země dosáhly předválečné úrovně. Spojené státy nebyly přítomny politicky, ale byly stále největším věřitelem, z USA sem plynuly obrovské finanční částky. Po vypuknutí úvěrové krize v roce 1929 v USA přestal americký kapitál proudit do Evropy, a prezident Roosevelt se radši spoléhal na plánování domácí hospodářské politiky v podobě New Dealu.

Krise byla záminkou pro vůdce zpochybňující demokracii jako vhodný systém společenského zřízení a požadovali celkovou revizi Versailleského systému. Toho se výrazně chytil Adolf Hitler, který se dostal v roce 1933 k moci, a začal prostupovat Evropou. V průběhu druhé světové války po útoku Japonců na Pearl Harbor vyhlásil Hitler Americe válku a díky přispění Spojenců byl nakonec poražen. Evropa se ocitla znovu před otázkou nového uspořádání.

Z historického pohledu a i kontextu výše zmiňovaných událostí byla v Evropě země, která měla zvláštní vztah s USA, už za druhé světové války se stala jejich nejbližším spojencem, byla jí Velká Británie.³³

3.1.1 Pohled USA na Evropu – Rooseveltův světový řád

Snahy evropských velmocí nenalezly v Americe vždy pochopení a někteří lidé zde po druhé světové válce volali po tom, aby se Spojené státy úplně stáhly z Evropy. Byly zde ale i názory, že by měla Amerika přizpůsobit tento Starý svět svým představám a vizím, které se formovaly již během války. Mělo jít o společenství, ve kterém by byly sdružené všechny demokratické státy, přičemž Amerika zde měla mít nezastupitelnou ekonomickou a bezpečnostní účast. Měl by tak vzniknout Severoatlantický stát, ke kterému by se postupně přidávaly další státy, které dosáhnou demokracie, a tento celek by se měl proměnit ve stát světový. Walter Lippman doplňoval tyto idee svými realističtějšími komentáři: „*Naším velkým cílem musí být takové uspořádání, které nevyžaduje permanentní americké vojenské zásahy v Evropě...*“³⁴ Spojené Státy měly po válce snahu spolupracovat se SSSR. Vyvrcholením těchto snah byla v roce 1945 konference v krymském letovisku Jalta, které se zúčastnil Churchill, Stalin a Roosevelt. Byla zde stanovena polsko-sovětská hranice, která měla nahrávat i ve prospěch Polska a Stalin dal slib, že se v Polsku uskuteční do jednoho měsíce svobodné volby. Jeden z členů americké delegace (admirál Leahy) ale upozornil Roosevelta, že právě uzavřené dohody „jsou tak pružné, že je Rusové mohou natáhnout z Jalty do Washingtonu“³⁵ a dostal odpověď, že je to to jediné, co mohou pro Polsko v danou chvíli udělat.

Churchill se chtěl na poválečném rozdělení Evropy a vlivu sfér dohodnout předem. v roce 1944 byl v Moskvě dohodnut procentuální vliv v různých evropských zemích pro

³³ LUŇÁK, P. *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. s. 40

³⁴ Tamtéž. s. 42-47

³⁵ Tamtéž. s. 48, odst. 2.

Sovětský svaz na jedné straně a Velkou Británií s USA na straně druhé. Začínal si ale být vědom toho, že rozhodující bude to, zda bude daná země osvobozena sovětskými či spojeneckými vojsky. Vyvíjel tlak na postup americké armády dál do vnitrozemí bez ohledu na předem dohodnutou linii. Američané toto spíše odmítali kvůli obavám o to, jak by dopadla dohodnutá spolupráce se sovětským Svazem.

V dubnu roku 1945 se po náhlé smrti prezidenta dostal do čela státu Harry Truman, který se snažil navázat na Roosevelta jak v mezinárodní politice, tak v přípravě nově vznikající Organizace spojených národů. Velmi dbal na to, aby předchozí ujednání (jako byla ta se Sovětským svazem), byla dodržena. Nový prezident také rázně vytknul Molotovovi³⁶, že v Polsku dosud nebyly uskutečněny svobodné volby, což ministra zahraničí velmi vyvedlo z míry. Polsko ale nebylo nejhlavnější oblastí zájmu USA na rozdíl od západní Evropy a Německa. V červenci roku 1945 se konala v Postupimi konference, ale zde už bylo velmi výrazně obměněno personální obsazení, atmosféra se také nedala přirovnat k té jaltské. V Postupimi se již vytratily naděje na světový řád. Ekonomika USA byla díky druhé světové válce pozvednuta a cílem se stalo zpřístupnění světových trhů americkým výrobkům. Spojené státy měly blíže k Velké Británii a velmi stály o zpřístupnění britských koloniálních trhů, na které měla Británie podle preferenčního systému právo. I nadále se ukazovalo, že je vztah USA – Velká Británie velmi intenzivní a již v roce 1945 zahájily tyto země tajné jednání o tom, jak by společně postupovaly v případě, že by došlo k mezinárodní krizi. Británie měla také velké dluhy vůči Spojeným státům. Brettonwoodská konference z roku 1944 měla položit základy novému světovému hospodářství. USA zde stále viděly své cíle v podobě snadnějšího zpřístupnění trhů a Evropa viděla v Americe finanční podporu. Změna v americkém smýšlení ohledně půjček do Evropy byla patrná na přijetí Marshallova plánu, předtím totiž nebyly ekonomiky jednotlivých zemí dost stabilní na to, aby zde mohl fungovat liberální hospodářský systém bez rizika zhroucení. Spojené státy nejprve nechtěly příliš zapojovat Německo do rekonstrukce evropského hospodářského systému, ale počátkem roku 1947 došly k názoru, že je nutné zapojení i tohoto státu.³⁷

³⁶ Tehdejší sovětský ministr zahraničí

³⁷ LUŇÁK, P. *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. s. 49 – 56

3.1.2 Řecký problém

Zahraniční politika Spojených států se vyvíjela také díky jednání evropských zemí. Již po konci války byl velmi nesnadné najít rovnovážný stav na Balkánském poloostrově. Stav v Řecku zaštitila velká Británie, ale ne na dlouho. Mezi lety 1946 – 1947 dolehla na Británii energetická krize, takže bylo jasné, že nemůže vydávat finance ještě do zahraničí. Proto byly požádány Spojené státy, aby nastoupily na britské pozice do Řecka. Bylo zřejmé, že se Sovětský svaz pokoušel o nadvládu ve stále více státech a v této situaci bylo Řecko strategickým bodem. Pokud by byl také pod sovětskou nadvládou, mohla být vyvinuta přes tento stát agrese do Turecka a Íránu, a pak by mohl nastat postup dále do západní Evropy. Dle USA by byla vhodným řešením finanční pomoc, díky které by mohla být stabilizována vláda obou států.

Rooseveltova zahraniční politika dříve ubezpečovala širokou veřejnost, že je možné se Sovětským svazem vyjednávat a nyní bylo zapotřebí získat podporu lidu pro financování Řecka a Turecka proti Sovětskému svazu. George Catlett Marshall³⁸ podal kongresu vysvětlení o důležitosti převzetí úlohy za Velkou Británii v Řecku, ale díky svému vojenskému přístupu neměl velkou odezvu. Po něm se ujal slova Dean Acheson³⁹, který elegantně podal vysvětlení nebezpečí nástupu Sovětské moci v Evropě vzhledem k možné expanzi a následnému ohrožení národní bezpečnosti USA. V důsledku této řeči došlo ke schválení finanční pomoci. Prezidentská řeč, která přijala závazek pomoci, byla označena „Trumanovou doktrínou“, ve které byly zmíněny ideály demokracie a svobody, ale v pozadí byly také geopolitické záležitosti. Americký chargé d'affaires v Moskvě zaslal v roce 1946 do Washingtonu tzv. „dlouhý telegram“ (viz příloha č. 1), ve kterém rozebral sovětské chování. Díky němu byla ovlivněna zahraniční politika USA na mnoho let dopředu.

„Již za druhé světové války vznikaly na americkém ministerstvu zahraničí dokumenty definující americký postoj k evropské integraci. Tehdejší zájem USA na jednotě kontinentu nebyl bez výhrad. Spojené státy budou bez výhrad nakloněny sjednocení Evropy jedině za podmínky, budou-li podniknuty kroky znemožňující vznik uzavřeného hospodářství v Evropě. Pozitivní politika Spojených států by měla usilovat o vzájemné proniknutí

³⁸ Ministr zahraničí a následně ministr války

³⁹ Dean Acheson od r. 1949 americký ministr zahraničí britského původu

*evropských hospodářství se zbytkem světa stejně jako o snížení ekonomických překážek uvnitř Evropy,*⁴⁰ tvrdila roku 1942 analýza ministerstva zahraničí.⁴¹

Americká pomoc integraci v Evropě neměla být pouze tím, aby byla Evropa obranou hrází proti Sovětskému rozmachu, ale mělo zde také dojít k překonání dlouhotrvajících sporů starého kontinentu. Podle Marshallova plánu mělo dojít k ekonomické spolupráci mezi státy Evropy, následné federaci a ideálně mělo být integrované hospodářství základem politické jednoty. Spojené státy si tedy měly zlehka přizpůsobovat Evropu svým představám. Evropa ovšem nesdílela americké vize s aplikací Marshallova plánu.

Do Evropy přišlo díky Marshallově plánu celkem přibližně 13 miliard dolarů. Díky mnoha jednáním a složitým procesům, kterým se v Evropě uskutečňoval tento plán, bylo zřejmé, že ekonomiky jednotlivých států potřebují delší období na vzájemné propojování a na federaci je ještě čas. Amerika chtěla mít stále přední místo v kontrole nad Evropskou integrací, protože to i bylo dlouhodobým cílem její zahraniční politiky. Marshallův plán ale určitě pomohl překonat evropskou krizi a znovu obživit ekonomické systémy zemí.

Spojené státy se začaly soustředit také na otázku bezpečnosti a na možnost spolupracovat mezinárodně v této oblasti. Ne všichni s tím souhlasili. Ale komunistický převrat v Československu v únoru roku 1948 byl pro západní svět šokem. Spojené státy potřebovaly ujištění, že se Evropa jen nespolehá na jejich pomoc, to také dostaly, když zástupci Beneluxu, Francie a velké Británie podepsali v březnu roku 1948 v Bruselu pakt, který mluvil o sociální, kulturní, ekonomické spolupráci a společné obraně. Důležité bylo formulovat závazek vzájemné pomoci, což nebylo jednoduché ze strany Evropských států ani ze strany USA, jak již bylo dříve zmíněno. Spojené státy chtěly větší volnost v oblasti podniknutí vojenských akcí. Aby smlouva prošla americkým senátem, musela být například formulace vojenské účasti znít tak, že podniknou „*takovou akci, jakou budou považovat za vhodnou, včetně použití vojenské síly*“⁴². Tak byla 4. dubna 1949 ve Washingtonu podepsána smlouva o vzájemné pomoci a stala se základem Severoatlantické aliance. V srpnu 1949 byla Sovětským svazem provedena první jaderná zkouška, což vyvolalo velkou nejistotu a momentální nutnost aktivního fungování nově vzniklé Severoatlantické aliance.

⁴⁰ BELOFF, M., *The United States and Unity of Europe*. s. 2

⁴¹ LUŇÁK, P. *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. s. 84, odst. 1.

⁴² Ministerstvo obrany České republiky: *Důležité dokumenty, Severoatlantická smlouva*.

<<http://www.mocr.army.cz/>>

4 Zaměření zahraniční politiky EU

4.1 Myšlenka jednotné Evropy

Myšlenka jednotné Evropy nepochází z novodobé historie, ale má za sebou delší vývoj. Již v 15. století byla na českém dvoře vyslovena myšlenka sjednocení Evropy proti hrozbě Tosmanů. Podle Immanuela Kanta mělo být dosaženo míru a jednoty Evropy prostřednictvím společných federativních republik. Mezi lety 1920 a 1930 zviditelnilo svoji činnost Panevropské hnutí, které bylo zastáncem evropské federace mezi evropskými politiky. Byl vypracován konkrétní projekt, jak by měla konfederace vypadat - mělo dojít k odbourání cel a vzniku politických institucí evropské konfederace. Velká Británie se k tomuto stavěla spíše rezervovaně, ale díky nástupu Adolfa Hitlera k moci se staly myšlenky na sjednocení v této době bezpředmětné a byly odsunuty do pozadí. *„Téměř každý Evropan prožíval na vlastní kůži důsledek toho, že nejednotnost Evropy umožnila Hitlerovi, aby ji sjednotil po svém. Jedna jediná generace dvakrát platila svými životy za zhroucení Evropy.“*⁴³

Díky Třetí říši bylo mnoho lidí například z řad domácích odbojů, kteří byli toho názoru, že uspořádání ve formě jednotlivých národních států za sebou ponese vždy hrozbu konfliktu a utrpení a že vytvoření společné Evropy musí předcházet proces federací, díky nimž budou moci státy postupně rušit měny, cla, obranu a začít využívat svůj společný potenciál. Odbojové skupiny se pokoušely vytvořit jednotný program evropské federace a jejich snaha na sérii schůzek konaných v Ženevě vyústila ve vytvoření celoevropské ústavy a založení evropské federace. Ne všechna odbojová hnutí však souhlasila s myšlenkou společné Evropy. Některé země se k tomu stavěly velmi rezervovaně. Byly to země Východní Evropy a také ty země, které nebyly vystaveny německé okupaci. Velká Británie také odmítala plné zapojení s vysvětlením, že budou „přáteli a sponzory nové Evropy“. Plány na sjednocení Evropy byly tehdy příliš smělé a radikální, takže nezasáhly větší část občanů jednotlivých zemí. Na pozadí všech jednání a myšlenek na sjednocení nebylo možné přehlédnout hrozbu, jakou začal představovat Sovětský svaz a také nejistota budoucnosti Německa. V roce 1947 došlo k ustanovení Mezinárodního výboru hnutí za evropskou jednotu a v květnu 1948 se konal kongres Evropy v Haagu.

⁴³ LUŇÁK, P. *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. s. 113, odst. 2.

Zde bylo odsouhlasenou svolání Evropského shromáždění spolu s radou ministrů a do tohoto shromáždění měli být delegováni jednotliví zástupci parlamenty. V květnu roku 1949 bylo deseti evropskými zeměmi odsouhlaseno vytvoření Rady Evropy. Většina rozhodnutí, která padla na setkání poslanců jednotlivých parlamentů, odpovídala spíše britským představám než tomu, co prosazovala Francie. Rada Evropy se poprvé sešla ve Štrasburku v srpnu roku 1949. Setkání se neslo v poklidné atmosféře. Celkově však lze říci, že v průběhu let bylo nadále přispění k politicko-hospodářské integraci jen malé a s okrajovým významem.

Mnoho filozofů a akademiků se již před válkou zabývalo otázkou evropské integrace. Jedním z konkrétních výstupů byl projekt francouzsko-britské unie, která mimo jiné zahrnovala společné hospodářství, zahraniční politiku, finance a celkovou ekonomickou, vojenskou a politickou spolupráci. Později se ukázalo, že tento postoj Británie k unii byl spíše výrazem podpory francouzského protinacistického boje, než nadšením pro evropské sjednocení. Pro Velkou Británii nebyla otázka integrace tak palčivou, protože po válce byla vítěznou zemí, nebyla tolik navázána na kontinentální život a spíše obchodovala se zámořím. Jednou z nejvýraznějších osobností ve Velké Británii byl Winston Churchill, který chtěl integrační snahy podpořit, ale nebyl přímo zapojen. Zde byla největší snaha zapojit se do obchodních vztahů⁴⁴

4.1.1 Zapojení Německa a francouzské postoje

Francie vedla svoji politiku vůči Německu a měla svoji představu o rozdělené státu, o oblastech Porýní a Porúří apod. Velká Británie byla však ve spojení s USA velkým protihlasem, který jejich snahy odsouval do pozadí a Francouzi většinou ustupovali nátlaku. Velká Británie nebyla připravena vést asimilaci Německa do evropského dění, Amerika toto chtěla nechat na zemích starého kontinentu, tak se tohoto měla ujmout Francie. Již v této době velmi výrazně vystupovali na francouzské scéně do popředí Jean Monnet a Robert Schuman.

Robert Schuman, francouzský představitel narozený v Lucembursku v lotrinské rodině se stal velmi vhodným kandidátem pro spojování vztahů mezi Francií a Německem. Mluvil francouzsky, německy, studoval v Bonu, Štrasburku a měl právnickou praxi v Německu. Za 1. sv. války bojoval na Německé straně, po válce byl zvolen

⁴⁴ FIALA, P a PITROVÁ, M. *Evropská unie*. s. 33 - 39

do francouzského parlamentu.⁴⁵ Za druhé sv. války ho uvěznilo gestapo, ale podařilo se mu uprchnout. Chtěl uklidnit vztahy mezi Německem a Francií a prolomit ledy na obou stranách. Byl vhodným kandidátem pro toto usmiřování.

Jean Monnet, francouzský politik, byl přesvědčen o nutnosti velkého trhu, který je cestou k hospodářskému a politickému růstu. Během války připravoval návrh hospodářského uspořádání Francie po válce. Nejprve nezastával vysoký úřad, ale byl respektován všemi významnými představiteli vlád v USA i Evropě. Zastával názor, že sjednocovací proces může být úspěšný, jen pokud se bude ubírat dál postupnými kroky, které musí reálně odpovídat nastavené politické situaci.

Britové a Američani byli v otázce Německa pro zrušení veškerých omezení. Francie nepřicházela s žádným odpovídajícím alternativním návrhem a v této době předložil Jean Monnet G. Bidaultovi a R. Schumanovi návrh zastřešit všechnu francouzskou a německou výrobu uhlí a oceli jedním mezinárodním úřadem, ke kterému by byl umožněn přístup i dalším zemím a který by se zodpovídal národním vládám. S návrhem byl seznámen i americký ministr zahraničí a R. Schuman poté 9. května 1950 oficiálně zveřejnil tento projekt, který měl i jiné pozadí. Pokud by došlo ke spojení francouzského a německého hutního a těžebního průmyslu, byl by případný budoucí válečný konflikt nemožný právě z důvodu společné průmyslové základny.

Německý kancléř Konrád Adenauer s tím také souhlasil. Věděl, že jsou zde větší zájmy Francie, ale byl ochoten do tohoto projektu vstoupit i v případě, že by se k nim nepřidaly žádné jiné země, protože díky tomuto mohlo Německo dosáhnout rovnoprávnosti v západním světě. V dubnu 1951 byla Belgií, Nizozemskem, Lucemburskem, Itálií, Francií a Spolkovou republikou Německo podepsána smlouva Evropského společenství uhlí a oceli (známé také pod názvem Monntání unie), od které se čekalo zrušené kvót, celních překážek a vytvoření společného trhu.

Po vypuknutí korejského konfliktu v červnu 1950 vyzvala Rada bezpečnosti OSN evropské členské státy, aby pomohly odvrátit tuto agresi. Podle USA by bylo vhodné vytvořit přibližně šedesát divizí, z čehož by deset bylo německých. Francie příliš nesouhlasila s tím, že by mělo dojít ke zbrojení Německa (pouhých pět let po válce), ale byla Američany ujišťována, že se v žádném případě nemá jednat o znovufornování Wehrmachtu. Francouzský předseda vlády René Pleven přednesl návrh zahrnutí

⁴⁵ FIALA, P a PITROVÁ, M. *Evropská unie*. s. 120, odst. 3

německých vojsk do evropské armády, ale bez toho, aby měli Němci vlastní štáb. Z národních kontingentů mělo být nejprve vytvořeno řídicí jádro a k němu se postupně mely připojovat Německé a další jednotky. Tak by mohlo dojít k vyzbrojení Němců, ale ne Německa. Díky následným jednáním došlo k podpisu smluv o vytvoření Evropského obranného společenství (EOS). Jednotlivé státy smlouvu postupně ratifikovaly. Francie však nebyla velmi nadšena myšlenkou tohoto společenství, politická scéna byla v názorech velmi ostře rozdělena, nedošlo k ratifikaci a v bouřlivé atmosféře tak byl celý Plevenův plán potopen.⁴⁶

4.1.2 Transformace

Po odmítnutí a neúspěchu ratifikačního procesu byly všechny diskuze ve věci otázek ohledně zahraničních záležitostí a bezpečnosti namířeny směrem k Severoatlantické alianci. Do tohoto společenství se poté přidala i Spolková republika Německo a evropský integrační proces ustrnul až do konce studené války v aktivitách spojených s integrační spoluprací a vojenstvím. Stoupla však spolupráce na ekonomické úrovni, zde se jednalo velmi aktivně, zatímco ministerstva zahraniční nedisponovala žádnými společnými propojenými komunikačními cestami. V roce 1970 došlo k vytvoření Evropské politické spolupráce (EPS) a v rámci tohoto zřízení byly konzultovány podstatné záležitosti mezinárodních vztahů. EPS byl však pouze konzultační orgán bez pravomocí zaujmout závazná stanoviska a nebyla příliš provázána s rámcem Evropského společenství. K propojení došlo na základě Jednotného evropského aktu (JEA), ale komunikace a spolupráce na vyšší úrovni byla v plném rozsahu aplikována na základě vzniku Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) koncem studené války. Mnoho členských států ale také zároveň nepociťovalo tak nutnou potřebu dalšího orgánu, vyhovoval jim stav EPS a fungující NATO. Jiní se oproti tomu chtěli posunout ve spolupráci dále. Celkově tak byla v rámci nové Maastrichtské smlouvy z roku 1993 zahrnuta zahraniční a bezpečnostní politika, pro niž ale platila jiná pravidla, než pro ekonomickou spolupráci. Členské státy si držely správu oblastí skrze jednomyslný rozhodovací systém, Komise, Parlament a Evropský soudní dvůr měli jen velmi omezenou působnost a pravomoci. Politika Maastrichtu byla vystavěna na „třech pilířích“ z nichž právě zahraniční a bezpečnostní záležitosti byly zahrnuty do druhého pilíře.

⁴⁶ FIALA, P a PITROVÁ, M. *Evropská unie*. s. 124 - 140

Po vzniku SZBP ale stejně nebylo docíleno úplných společných postojů kooperace a například v době války v Jugoslávii nebo v případě kosovské humanitární krize mezi lety 1998 – 1999 nedokázala Unie přinést společně odpovídající řešení problému. Následně se zahraniční politika měnila, formovala a Lisabonskou smlouvou z roku 1999 byla reformována celá struktura oblastí vnějších vztahů.⁴⁷

4.2 Společná zahraniční a bezpečnostní politika

4.3 Principy fungování SZBP

Společná bezpečnostní a zahraniční politika EU zahrnuje vnější vztahy Evropské unie, ale zde naprosto jednoznačně platí, že tyto vztahy se rozvíjí vedle vnějších vztahů zemí, které patří mezi členy EU, zároveň ale určitě nenastupují místo vlastních zahraničních vztahů jednotlivých zemí. Do činností spadajících pod oblast vnějších vztahů ale i činnosti, které jsou pravomocně vedeny Evropskou komisí jako například Evropská politika sousedství, humanitární a rozvojová pomoc.

V roce 1970 byla ustanovena Evropská politická spolupráce, v té době fungovala nejvíce spolupráce v ekonomickém slova smyslu, ale mezivládní a zahraničně – politickou spoluprací je také možné vidět.

Původně byla EPS naprosto samostatnou fungující jednotkou, která nespádala pod aktivity evropského společenství. V průběhu dalších let od vzniku EPS se toto příliš neměnilo, ale výrazný zvrat nastal v roce 1993, kdy vstoupila v platnost Maastrichtská smlouva. Zde byla ustanovena Společná zahraniční a bezpečnostní politika jako jeden ze tří hlavních pilířů. Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost v roce 2009, mění dosavadní styl uspořádání a místo pilířů je zde tato politika včleněna do vnějších činností Evropské Unie.

Vyznačuje se mezivládním přístupem a je rozhodující to, na čem se shodnou nebo neshodnou vlády jednotlivých zemí a převážně je zde při hlasování uplatňována jednomyslnost. Silnější váhu mají instituce hájící zde spíše národní zájmy a to jsou Evropská rada a Rada Evropy. Další instituce mají slabší postavení a váhu. Členské země zde tedy mají svůj podíl na konání Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Díky faktu, že země také vykonávají svojí vlastní zahraniční politiku, je nutné zachovat

⁴⁷ Euroskop.cz: *Zahraniční a bezpečnostní politika*. <<https://www.euroskop.cz/>>

nějaký prvek soudržnosti a při vykonávání jednotlivých politik každé země zvláště nejt proti principům této společné politiky.

Schvalování se odehrává na principu jednomyslnosti a to v tom smyslu, že nemusí nutně hlasovat všichni pro, ale může být malá část aktérů, kteří se zdrží hlasování a přesto může být rozhodnutí schváleno. Existují také ovšem výjimky, ve kterých Rada rozhoduje prostřednictvím kvalifikované většiny, což se týká například rozhodnutí, které již dříve Radou prošly jednomyslně apod. Naopak záležitosti týkající se obrany a vojenství nemohou být kvalifikovanou většinou rozhodovány.⁴⁸

4.3.1 Obsah SZBP

Vstup Maastrichtské smlouvy v platnost v roce 1993 znamenal také zároveň uvedení v platnost Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. V průběhu let je pozměňována a doplňována na základě dalších nově vznikajících smluv, jako jsou například Amsterodamská, Smlouva z Nice a Lisabonská.

Na tvorbě cílů a směřování této politiky se podílí, jak již bylo výš zmíněno, především Evropská rada. Vizí a smyslem je také vytvořit pro občany takové prostředí, ve kterém by mohli žít v bezpečí, míru, chránit jejich hodnoty, posilovat bezpečnost z mezinárodního hlediska a předcházet konfliktním situacím. Evropská unie má jako celek svoji roli v otázce světové bezpečnosti. Konkrétní vize této role jsou zmíněny ve Smlouvě o EU (z roku 1993) a Zprávě o provádění Evropské bezpečnostní strategie (z roku 2008). Mezi konkrétní cíle patří například posilování bezpečnosti v bližším i vzdálenějším okolí, zapojení se do boje proti současným hrozbám, jako jsou například nebezpečí terorismu, konfliktní situace některých regionů, vzrůstající nebezpečí zbraní hromadného ničení, alarmující stav životního prostředí a také otázka energetické bezpečnosti. Evropská Unie klade důraz na kooperaci a multilaterální přístup k řešení problémů.⁴⁹

4.3.2 Nástroje SZBP

Za nástroje lze považovat formy, jimiž je politika prováděna. Zahrnují se sem postoje, prováděné akce, smlouvy, spolupráce, deklaráce, politické dialogy atp.

⁴⁸ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. <<http://www.mzv.cz/>> (SZBP)

⁴⁹ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. <<http://www.mzv.cz/>>

Podstatným faktem je, že rozhodnutí a postoje, které Evropská rada přijala pro konkrétní oblasti a činnosti jsou pro členské státy závaznými záležitostmi a je nutné sladit postoje vnitřních politik jednotlivých zemí se zaujatými stanovisky Evropské unie. Ta také uzavírá s třetími státy nebo s mezinárodními organizacemi smlouvy, které jsou platné pro všechny členy i orgány Unie. Uzavírání smluv je možné díky právní subjektivitě získané po uvedení v platnost Lisabonské smlouvy.

Mezi další nástroje také patří demarše a prohlášení, která mohou být vydána bez předchozího souhlasu členských států nebo pouze s ním, záleží na typu. Demaršemi je neveřejně sdělen třetí straně postoj EU.⁵⁰

4.3.3 Institucionální zajištění SZBP

Pro tvorbu Společné zahraniční a bezpečnostní politiky jsou důležitými institucemi Evropská rada, Rada Evropské unie a svojí roli má i Komise. Pokud Rada přijme nějaké rozhodnutí, vykoná jej Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a dále jej také provedou členské státy. Instituce jako Soudní dvůr a evropský parlament mají na SZBP nepatrný vliv.

Předtím, než Rada přijme nějaké rozhodnutí, dochází k jednáním na několika stupních v rámci různých orgánů, kterými jsou pracovní skupiny, zvláštní výbory, COREPER, Rada. Jednání začínají na nejnižší, tedy u pracovních skupin. Pokud je v průběhu dosaženo shody na jakékoliv úrovni, bývá pravidlem, že vyšší instituce už jen oficiálně posvětil svým souhlasem.

Pracovní skupiny jsou aparátem na nejnižším stupni projednávání. Jejich počet se průběžně mění v závislosti na počtu aktuálně projednávaných problémů.

Politický a bezpečnostní výbor zaujímá a předkládá své postoje Radě, je pověřen přípravnými záležitostmi pro Radu a má také pověření jednat za EU s NATO.

COREPER – Výbor stálých zástupců, pod nějž spadají velvyslanci a jejich zástupci, je jednacím předstupněm pro otázky, které následně budou řešeny v Radě. Záležitosti zahraničně-politického charakteru má na starosti COREPER II.⁵¹

⁵⁰Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. <<http://www.mzv.cz/>> (Nástroje SZBP)

⁵¹Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: *Institucionální zajištění SZBP*. <<http://www.mzv.cz/>>

4.3.4 Rada EU

Je orgán, ve kterém se scházejí ministři zahraničních věcí popřípadě ministři různých rezortů, podle projednávané problematiky. Předsednický aparát je volen na období pěti let. Rada má velké slovo v oblasti rozhodování a postojů, které má Evropská unie vůči daným problémům zaujmout a jak rozhodnout. Pro hlasovací systém zde platí skoro vždy princip jednomyslnosti.⁵²

4.3.5 Vysoký představitel

Vysoký představitel pro zahraniční politiku a bezpečnostní politiku (místopředseda komise) je zmocněnou osobou Rady, měl by zastupovat vedení SZBP a svými názory doplňovat a dotvářet tuto politiku. Zastupuje zahraniční věci jak v Radě, tak při jednání se zeměmi mimo EU a řídí vnější činnosti. Také má pozici jednoho z místopředsedů v Komisi.

Pod vedením Vysokého představitele mají svoji působnost Zvláštní zástupci, kteří působí v konkrétních oblastech, regionech na určitých problémech spjatých s daným místem.⁵³

4.3.6 ESVČ (Evropská služba pro vnější činnost)

Evropská služba pro vnější činnost je novým uspořádáním, které vzešlo na základě Lisabonské smlouvy v roce 2009.

Velkou změnou je propojení dvou politik, které do té doby fungovaly samostatně a to díky funkci Vysokého představitele, který je jednak místopředsedou Evropské komise a zároveň předsedá Radě EU v záležitostech vnějších vztahů. Touto představitelkou se stala baronka Catherine Ashton. Služba ESVČ je propojena s diplomatickými činnostmi jednotlivých států.

Organizační a funkční záležitosti jsou závislé na rozhodnutí Rady. Vše spadá pod kompetence a zodpovědnost Vysokého představitele. Diplomatičtí představitelé ESVČ jsou ze 2/3 z personálního obsazení Rady a Komise, kteří byli převedeni na tyto funkce a zbyla 1/3 jsou diplomaté členských států. Další speciální částí jsou delegace, které v rámci ESVČ působí v třetích zemích. Ve světě by jich mělo být přibližně 130. V oblasti

⁵² Evropská unie: *Rada Evropské unie*. Dostupné z: <<http://www.mzv.cz/>> (Institucionální zajištění SZBP)

⁵³ Europa: *Přehledy právních předpisů EU*. <<http://europa.eu/>>

pravomocí a působnosti tento útvar nemá rozhodovací právo, má pouze služební funkci. Na posty vedoucích delegací byli jmenováni představitelé starších i novějších zemí EU, ale je zde velmi znatelná převaha zástupců zemí „původní patnáctky“, což se setkalo s kritikou.

Již po uvedení této služby v činnost byly patrné některé problémy. Jsou jimi například menší kompetence Vysokého představitele, než by bylo možné, dále je spornou otázkou částečné podřízení se Evropské komisi a v neposlední řadě je to také problém jednohlasné shody členů EU, kteří tuto shodu nemohou skoro v žádném řešeném tématu najít.⁵⁴

4.3.7 Komise

V této oblasti má komise vliv na finanční stránku a to sice na spravování rozpočtu SZBP a také se podílí na rozhodování v důležitých záležitostech. Má možnost podávat dotazy a návrhy Radě EU.

Soudní dvůr a Evropský parlament není spolurozhodovatelem ve věcech týkajících se SZBP až na některé výjimky týkající se například sankcí v rámci SZBP, které by mohl Soudní dvůr řešit.⁵⁵

4.3.8 Financování SZBP

Peníze do oblasti této politiky plynou z rozpočtu EU, ale i mimorozpočtově. Evropská unie má i různé finanční cesty, díky nimž je možné pomoci nečlenským zemím. Z rozpočtové části je placena administrativa a správcem je Evropská komise. Operativní výdaje jsou řešeny v rámci „dohodovacího řízení“, ve kterém se rozhoduje o celkových částkách ale i o rozdělení peněz na dílčí potřeby. Mimo to je v kompetencích Komise flexibilní transfer financí mezi položkami v návaznosti na momentální situace. Celková suma je kalkulována na pět let.

Mimorozpočtovou částí jsou řešeny vojenské a obranné výdaje nebo ty, u nichž rozhodně Rada. Financování se uskutečňuje skrze příspěvky států a zde je nastavena suma dle velikostí jednotlivých ekonomik a náklady na vojenské operace se kloní k té zemi, u níž ve spojení s vojenskou operací vznikají.

Další složkou je zde Evropský rozvojový fond, který může ze svého objemu financovat a podporovat aktivity třetích zemí nebo například různé regiony v Africe, Tichomoří, Karibiku.⁵⁶

⁵⁴ Parlamentní institut: *Evropská služba pro vnější činnost*. <<http://www.psp.cz/>>

⁵⁵ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. <<http://www.mzv.cz/>> (Evropská Komise)

5 Praktická část – hodnocení intervencí USA a EU – příklady

Úvod

Vliv jedné zahraniční politiky na druhou je možné spatřovat nejlépe na reálných řešeních konkrétních problémů, ve kterých se politiky daných států setkávají, kde řeší střety zájmů, postoje a názory. Z těchto důvodů jsou v následujících částech uvedeny příklady střetů, konfliktů, válečných stavů nebo otázek světového rozměru, na nichž se podílí působení jak zahraniční politiky Spojených států amerických, tak Evropské unie. Smyslem této části je také zjistit, zda a v jakých situacích mohl vývoj rozhodnutí zahraniční politiky USA ovlivnit směr rozhodování ve věcech zahraniční politiky EU popřípadě států, které hrají významnou roli a ovlivňují směr a vývoj Unie a vzájemného zahraničního nebo mezinárodního působení.

Zahraněční politiky všech států se neustále vyvíjí, i když mají třeba nastavený směr, jako je tomu v případě USA, vývoj je zde v průběhu několika desetiletí patrný. Vlastní zahraniční politika Evropské unie jako takovou pro potřeby této práce bude od této části brána datově od vytvoření EU na základě smlouvy o Evropské unii (Maastrichtská smlouva) v roce 1992, která vstoupila v platnost v roce 1993.

Ve vybraných příkladech je také nastíněno kulturně-politické nebo historické pozadí sloužící k vyjádření kontextu daného problému.

⁵⁶Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. <<http://www.mzv.cz/>> (Financování SZBP a SOP)

5.1 Současné války

5.1.1 Somálsko

Historický kontext

V roce 1969 se po vojenském převratu dostal k moci Maxamed Siyaad Barre, jehož cíly bylo potlačení korupce, špatné vlády a kmenových uspořádání („tribalismu“), což se paradoxně během jeho vlády rozmáhalo stále více. Přikláněl se k myšlenkám socialismu a byl v kontaktu se Sovětským svazem. Somálskou ale nebylo nejvhodnější „živnou půdou“ pro tento směr, takže v době konce bipolárního uspořádání světa došlo také ke zhroutilí diktátorského režimu tohoto vůdce, kterého svrhli v roce 1991 ve městě Mogadišu nespokojení kmenoví vůdci.⁵⁷

Po svržení zkorumpovaného režimu se klanové spory neuklidnily, ale přerostly v občanskou válku. Dřívější uspořádání stálo na klanových jednáních a dosažení konsenzu na základě dlouhých diskuzí. Zavedení centrální vlády zde tedy není přirozeným systémem, protože popírá možnost zástupců kmenů vyjádřit se k problematice. Politické strany jsou podporovány různými kmeny a jiné jsou utlačované, což vyvolá nevoli, strach z útlatku na jedné straně, upevňování na straně druhé a celý problém je v bludném kruhu.⁵⁸

V oblasti Somalid se situace relativně rychle uklidnila, zato v hlavním městě a na jihu země se přerostla situace v občanskou válku. Toto byly ale nejúrodnější a zemědělsky nejaktivnější oblasti země. V průběhu války byly zdevastovány zemědělské plochy, zničeny zásoby potravin, úrody a došlo k propuknutí hladomoru.

OSN vyslala v rámci mise „UNSOM I.“ do této oblasti 50 lidí, kteří měli situaci pozorovat a 500 vojáků s lehkou výzbrojí. Měli dohlížet na příměří a ochraňovat humanitární konvoje. Tato malá mise však nebyla schopna dostat situaci pod svoji kontrolu, tak byla Radou bezpečnosti OSN schválena další mise s názvem „UNITAF“⁵⁹ Do oblasti byli posláni další vojáci, kteří měli zajistit ochranu humanitární pomoci a skrze diskuze s kmeny dovést lid k odzbrojení. Skrze následnou misi UNOSOM II byl udělen mandát k rekonstrukci ekonomických a sociálních struktur. Mezi obyvatelstvem se zvedla vlna nevole vůči pobytu cizích vojsk na jejich území. Mezi lety 1993 – 1994 byli zabiti někteří míroví vojáci a vše přerostlo v otevřenou bitvu Somálců proti Spojeným státům

⁵⁷ ŠIMON, O. *Válka: Vývoj Somálska po roce 1990*. <<http://www.valka.cz/>>

⁵⁸ MAULE, T. *Asociace pro mezinárodní otázky: Západní koncept státu a konflikt v Somálsku*. <<http://www.amo.cz/>>

⁵⁹ ŠIMON, O. *Válka: Vývoj Somálska po roce 1990*. <<http://www.valka.cz/>>

americkým a OSN ve městě Mogadišu. Zahraniční jednotky se stáhly ze Somálska, ale i tak byli vojáci vnímáni místním obyvatelstvem více jako bojující strana, než jako stabilizační článek přinášející mír a hladomoru, krádežím a kriminalitě jejich přítomnost stejně nezabránila. Po stažení jednotek boje pokračovaly mezi dvěma hlavními klany a země zůstala v chaosu.⁶⁰

Zahraniční intervence USA a OSN

Spojené státy rychle opustily zemi bez dosažení cíle jejich původně „humanitárního záměru“. Siyaad Barre měl podporu USA ve válkách vedených proti Etiopii, za níž stál Sovětský svaz. Spojené státy naopak mohly používat somálské námořní přístavy, což bylo vhodné i kvůli umístění – u Suezského kanálu při spoji s Indickým oceánem. Po svržení vlády se během chaosu postavily na stranu jednoho z kmenů, ale byly nuceny odejít. Svoji základnu poté umístili do protějších Jemenských vod také u Rudého moře.⁶¹

Humanitární jednotky mohou čelit problémům, které jejich akceschopnost velmi limitují. Jedním z nich byla v průběhu první akce UNSOM I. nedostatečná znalost místních podmínek, OSN nikdy s jistotou nemohla určit kmen, který je agresorem a na druhé straně jasnou obětí. Intervence tedy přinesla nějakou pomoc, ale nebyl příliš jasný dlouhodobý cíl a zajištěna udržitelnost klidového stavu. Smysl akce UNSOM II. byl poničen vojenským střetem ve kterém došlo ke ztrátě neutrality OSN a již nebylo možné s nestranným nadhledem úspěšně odzbrojovat somálské kmeny.⁶²

Intervence EU

Nepřítomnost jednotné vlády znamenala i chybějící celkovou ochranu pobřeží a okolních na ryby velmi bohatých vod, které tímto stavem lákaly zahraniční rybolovné společnosti. Ty však připravovaly místní rybáře o obživu. Při pobřeží Somálska vznikaly nelegální skládky toxického odpadu a vlna Tsunami v roce 2004 přispěla k celkovému zdevastování pobřeží.

V počáteční fázi byly pirátské útoky ze strany somálských domorodců pokusem o uchránění svých vod. Byli zaměřeni na nelegálně lovící zahraniční rybářské lodě. Pirátství ale mezi lety 1998 – 2005 přilákalo více lidí a rozmohlo se na „profesionální úroveň“ a v současné době se promítá do místní ekonomiky. V mezinárodní ekonomice se

⁶⁰ ŠIMON, O. *Válka: Vývoj Somálska po roce 1990*. <<http://www.valka.cz/>>

⁶¹ GROSSMANN, Zoltan. *Counter punch: War and New US Military Bases*. <<http://www.counterpunch.org/>>

⁶² Portál: *Politické násilí, rozpad státu a humanitární intervence*. <<http://www.portal.cz/>>

objevuje v podobě ztrát, výkupného, ochranné záležitosti spojené s obchodními loděmi apod.⁶³

Evropská unie odpověděla na tuto situaci Operací Atlanta, která byla zřízena „rozhodnutím rady 2008/918/SZBP o zahájení vojenské operace Evropské unie, jejímž cílem je přispět k odvrácení, prevenci a potlačení pirátství a ozbrojených loupeží u pobřeží Somálska“⁶⁴. „Operace Atlanta EU od roku 2008 nasadila k somálskému pobřeží pět až deset bitevních lodí, aby poslala humanitární pomoc a překazila útoky pirátů na obchodní lodě plující přes běžné zásobovací trasy.“ Evropská Unie prodloužila misi do roku 2014 a povolila ostřelování pirátských cílů na souši.⁶⁵

Závěr

V první vlně nepokojů se aktivně pokusily zasáhnout Spojené státy v rámci OSN zřízením misí s ochranným posláním. Mise nepřinesly takový úspěch, jaký by mohly nebo měly a stabilita, ochrana ani celkový klid díky nim nebyl nastolen.

Reakce Evropské Unie na následnou situaci v podobě pirátství také zatím nepřinesla jednoznačné výsledky. Nedošlo díky ní k uklidnění situace, potlačení pirátství ani nastolení stabilní situace v zemi.

5.1.2 Válka v Iráku

V roce 2003 se oblast zahraniční politiky i postoj celých Spojených států obrátil směrem na Východ k Iráku. Na tomto území již dříve probíhaly boje, ale v tomto konkrétním střetu byly Spojené státy významným aktérem. Postoje jednotlivých aktérů k válce v Iráku se velmi lišily. Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie nebyla jednotná a názory jednotlivých členských států byly také rozdílné.

Během 90. let byly v Iráku na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 687 přítomni inspektoři, kteří měli za úkol zjistit přítomnost a výrobu jaderných, chemických a biologických zbraní v zemi. Irák ukončil spolupráci s inspektory kvůli neshodám v oblasti biologických zbraní. Inspektoři neprokázali nepřítomnost a Irák namítal úplným splněním podmínek rezoluce. Následkem těchto událostí byla spuštěna operace „Pouštní liška“ vedená vojsky USA a Velké Británie. Francie, Rusko a Čína vyjádřili nesouhlas s touto akcí. USA a Velká Británie chtěli obnovit kontrolní inspekční akce OSN.

⁶³ UNSC: *Background report*. <<http://www.studentsummit.cz/>>

⁶⁴ EUR-LEX: Úřední věstník. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/>>

⁶⁵ Wertyz Report. <<http://wertyzreport.com/>>

Události 11. září 2001 vedly USA k vyhlášení tzv. „války proti terorismu“. Spojené státy americké měly zájem zachovávat kladné vztahy s EU mimo jiné právě v otázkách bezpečnosti a dokladem toho byla tzv. Národní bezpečnostní strategie ze září 2002, v níž je uveden příslib společných konzultací, uvítáno společné vytváření SZBP EU, posilování společné bezpečnostní politiky v souladu se směřováním NATO. Rada Bezpečnosti OSN schválila rezoluci č. 1441 a díky ní mohly být obnoveny inspekční kontroly zbrojení.

Příčiny vzniku mohou být vysvětlovány oficiálně uváděnými verzemi, což je nedodržení rezoluce Rady bezpečnosti OSN k odzbrojení. Dále jsou to zločiny páchané na lidech ze strany režimu Sadáma Hussajna a možné spojení nebo napomáhání teroristických útoků na USA ze dne 11. září 2001. Méně oficiální a kritičtější verze vysvětluje příčiny vzniku války v mocenských zájmech v oblasti ropy.⁶⁶

Ospravedlněním pro vstup vojsk o Iráku bylo také podezření na možnou existenci zbraní hromadného ničení, které by byly hrozbou v rukou teroristů, což nebylo prokázáno. To také popíral i Sadám Hussajn například v rozhovoru s britským politikem Tony Bennem ze dne 4. února 2003. Rovněž popíral spojení s organizací Al-Qaeda, které také nebylo prokázáno.⁶⁷

Vlastní válka oficiálně začala 20. března 2003 a trvala do 9. dubna 2003. Před touto akcí byly ale podnikány přípravné kroky. Jedním z nich je Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1441 z roku 2002⁶⁸, s argumentacemi nedoložení neexistence zbraní hromadného ničení a nedodržení termínů pro předložení těchto důkazů.⁶⁹

Postoj Evropy

Členové Evropské unie se shodli na rezoluci č. 1441, ale názorově se lišili. Velká Británie, Španělsko, Dánsko, Itálie, Polsko, Portugalsko, Maďarsko a Česká republika byli podporovateli USA a společným „dopisem osmi“, zaslaným Spojeným státům 29. ledna 2003, vyjádřili kladné postoje a solidaritu v boji proti terorismu. Francie, Německo a další státy by raději volily diplomatičtější cestu mírových prostředků. Evropský parlament zastával stejné postoje jako Německé a Francie. Díky této rozpolcenosti nebylo možné mluvit o jednotné společné zahraniční a bezpečnostní politice

⁶⁶ RVP: Metodický portál. *Válka v Iráku 2003: Příčiny, důsledky a kontext*. <<http://clanky.rvp.cz/>>

⁶⁷ NEUBERT, M. *Interview se Saddámem Hussajnem*. <<http://www.sds.cz/>>

⁶⁸ United Nations Official Document: Security Council. <<http://www.un.org/>>

⁶⁹ RVP: Metodický portál. *Válka v Iráku 2003: Příčiny, důsledky a kontext*. <<http://clanky.rvp.cz/>>

v otázce týkající se války v Iráku. Francie zastávala odzbrojení Iráku mírovou cestou. Obávali se agresivní války, která překročí stanovené cíle a následné rozpolcenosti celého zasaženého regionu. Stejně i Německo chtělo raději volit mírovou cestu, nepovažovalo Irák za tak velkou hrozbu, jak bylo prezentováno zahraničními zdroji.⁷⁰

Společná zahraniční a bezpečnostní politika nebyla vnitřně ve shodě a nejednotné byly i nově přistupující země. V červenci roku 2005 byla zahájena Evropskou unií mise, která spočívala ve školení Iráckých úředníků, policistů a soudců v Evropě. Pozitivní dopad a užitečnost mise je rozporuplným tématem, ale Evropskou komisí byla Iráku poskytnuta pomoc ve výši 900 milionů EUR.

Postoj USA

Veřejný postoj Spojených států byl argumentován výše zmíněnými důvody a to skrýváním zbraní hromadného ničení a provázanosti s teroristickými organizacemi.

Méně oficiální prohlášení ukazují na ekonomické zájmy USA v této oblasti. Vzhledem k velkým ropným zásobám a možné poválečné rekonstrukce země by mohlo dojít k pozitivnímu stimulu americké ekonomiky. Dalším argumentem je převedení Iráckých rezerv v roce 2000 z Dolaru na Eura. O nezbytnosti útoku byla rovněž přesvědčena Velká Británie, veřejné mínění Britů podporovalo invazi v případě, že by byly nalezeny zbraně hromadného ničení, ale veřejnost také nebyla jednoznačně pro válku.

Závěr

Zahraniční politika Spojených států se soustřeďuje na bezpečnost, zatímco politika Evropské unie je charakteristická mírovým pohledem na řešení konfliktů. USA může flexibilně v případě konfliktů nasadit vojenské síly, ale Evropa nezaujímá jednotné postoje v takovýchto konfliktech, takže nejspíše není tak jednoduše možná obdobná a stejně flexibilní reakce. Spojené státy nejsou tolik závislé na konzultaci svých problémů s Evropou a volí raději cestu vlastních rozhodnutí a v některých záležitostech je Evropa brána spíše jako doplňující komponent, než plnohodnotný spolutráč. Jednotlivé členské státy mohly také mít v této oblasti různé politické i historické zájmy.

⁷⁰ AUTORŮ, Kolektiv. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU ve světle konfliktu v Iráku v roce 2003* < <http://www.e-polis.cz/> >

Spojené státy svým jednáním podnítily Evropskou unii zaujmout postoj k nastolenému problému a tím se zároveň ukázalo na konkrétním případě, že pokud chce Evropská unie vytvářet a posilovat SZBP, je nutné sjednocovat své postoje a posilovat tak společný vliv.⁷¹

5.1.3 Válka v Afghánistánu

Počátek války v Afghánistánu je datován 7. října 2001 a trvá až do současnosti. Tato válka začala jako operace „Trvalá svoboda“ v níž stojí na jedné straně Spojené státy Americké, Velká Británie, Francie a Austrálie. Jejich protivníkem a cílem je hnutí Tálibán a organizace Al-Qaeda, která podle veřejně sdělovaných informací stojí za útoky z 11. září 2001 na Světové obchodní centrum.⁷²

„Operace "Trvalá svoboda" je tedy název spojovaný s bojem proti terorismu mimo území Spojených států amerických. Primárním cílem operace je zničení teroristické sítě a všech dalších, kteří ji poskytují podporu. V rámci vojenské akce ozbrojené síly Spojených států Amerických a Velké Británie zahájili letecké útoky proti výcvikovým táborům teroristické organizace Al-Qaeda a vojenským zařízením tehdy vládnoucího hnutí Taliban v Afganistánu.“⁷³

V současné době je zapojeno do této operace více než 40 zemí⁷⁴, většinou členské země NATO, které se podílí na válce v souvislosti se zavedením článku 5 Severoatlantické smlouvy (nazývána také Washingtonská) z října 2001.

Mimo jiné i „*Vláda ČR dne 12. 12. 2001 usnesením č. 1340 schválila, v souladu s článkem 5 výše zmíněné smlouvy, návrh na vyslání jednotky radiační, chemické a biologické ochrany jako součást operace "Trvalá svoboda."*⁷⁵

Ve zpravodajství BBC News byl dne 18. října 2001 zveřejněn článek, podle něhož pákistánský diplomat Niaz Naik uvedl, že vojenská akce Spojených států proti Talibanu a Al-Qaedě byla plánovaná již před útoky z 11. září 2001.⁷⁶

Jedním z oficiálních cílů bylo zadržet nebo zabít vůdce Usamu Bin Ládina. Došlo k pozemním útokům, bombardování, velkým ztrátám z řad civilního obyvatelstva a již 13. listopadu bylo dobyto hlavní město Kábul. Byla svržena stávající vláda a sestavena

⁷¹ AUTORŮ, Kolektiv. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU ve světle konfliktu v Iráku v roce 2003* <<http://www.e-polis.cz/>>

⁷² ŘEHOR, J. *Ochrana před zbraněmi hromadného ničení.* <<http://www.zhn.cz/>>

⁷³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Operace trvalá svoboda.* <<http://www.mzv.cz/>>

⁷⁴ IHNED.CZ. *Jak vypadalo válečné desetiletí v Afghánistánu v číslech.* <<http://zpravy.ihned.cz/>>

⁷⁵ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Operace trvalá svoboda.* <<http://www.mzv.cz/>>

⁷⁶ BBC NEWS. *South Asia* <<http://news.bbc.co.uk/>>

nová, která ovšem neměla takovou moc a účinnost a nepřevzala úplnou kontrolu nad celým územím.

Afghánské hnutí Tálibán v říjnu 2001 veřejně prohlásilo, že jsou ochotni zatknout a postavit před soud Usamu Bin Ládna, pokud jim Spojené státy předloží podloženou žádost. Návrh byl americkou vládou a prezidentem Georgem W. Bushem odmítnut s požadavkem vydat Bin Ládina do USA, zavřít jeho výcvikové tábory, propustit zadržované lidi a povolit mezinárodní inspekce.⁷⁷

V roce 2010 uvedli geologové z USA a Velké Británie, že se na území Afghánistánu nachází s největší pravděpodobností mnohem větší zásoby nerostných surovin (kobalt, nikl, lithium, měď, zlato, ...), než předpokládali. Afghánská vláda má zájem o těžbu nerostných surovin, jejichž ložiska jsou po celé zemi, tedy i v oblastech, kde probíhají boje. Důležitou roli by měly zastat mezinárodní jednotky NATO spolu s bezpečnostními silami z Afghánistánu, které by zajistily bezpečnost těžařským společnostem. *"Bezpečnost je naprosto klíčová otázka pro využití těchto nerostných bohatství,"* konstatoval Libor Frank z Ústavu strategických studií. *„Nemusí jít nutně okamžitě o celou zemi, ale alespoň o oblasti, kde se naleziště nacházejí.“*⁷⁸

Podle oficiálních prohlášení byl 2. května 2011 zabit Usama Bin Ládin. Neoficiální zdroje však uváděly, že tento hledaný vůdce mohl zemřít již mnohem dříve na následky onemocnění ledvin.⁷⁹ Nejasné bylo velmi rychlé pohřbení vůdce do moře a i důvody, proč nebyl zajat živý a souzen.

Operace „Trvalá svoboda“ se proměnila v dlouhotrvající válku bez znatelného a jasného výsledku a mír a stabilní situace v zemi stále nejsou nastoleny.⁸⁰

Režim Tálibánu byl od 90. let aktivním podporovatelem organizace Al-Qaeda. Po 9. září 2001 byly vedeny protiteroristické operace. První z nich je OEF vedená Spojenými státy, druhá je operace ISAF pod vedením NATO. Formálně jsou to dvě různé mise s různými mandáty, ale se stejným vedením, zaměřením a cílem. Mise EUPOL spuštěna od poloviny června pod vedení Evropské unie je zaměřena na vycvičení afghánské policie.⁸¹

⁷⁷ IDNES. *Zahraniční zprávy: Taliban nabídl zatčení Bin Ládina* <<http://zpravy.idnes.cz/>>

⁷⁸ IDNES. *Afghánské nerostné bohatství* <<http://zpravy.idnes.cz/>>

⁷⁹ HYKA, K. CFP. <<http://www.czechfreepress.cz/>>

⁸⁰ CT: Operace trvalá svoboda. <<http://www.ceskatelevize.cz/>>

⁸¹ CEBECI, Münevver. *Issues in EU and US foreign policy*. s. 85 - 95

Postoj USA k válce

Jedním z hlavních cílů je podporování Afghánské demokracie, předání vlády a správy celého území do rukou místní vlády a výcvik afghánské armády. Po roce 2010 došlo k posilování amerických jednotek v Afghánistánu, které mělo postupy urychlit a krom jiného také přispět k úplnému stažení amerických vojsk během osmi let z tohoto území.

Dalším smyslem pobytu těchto vojsk je podpora civilní správy země, potlačení korupce a obnovení důvěry tamního obyvatelstva ve vládu země. V neposlední řadě jsou také zmiňovány ekonomické důvody s důrazem na rozvoj, zemědělství a tvorbu infrastruktury. Spojené státy americké požadovaly podporu Severoatlantické aliance v podobě vyslání spojeneckých vojsk, s tím ale měly problém velké evropské země.⁸²

Postoj EU

Na počátku invaze se EU jednohlasně postavily na stranu USA.⁸³ Ze strany občanů EU byly sympatie a podpora války velmi rozdílné. Německo a Francie odmítly v roce 2009 posílit jednotky v Afghánistánu a vyslat tam další vojáky.⁸⁴

Evropská Unie se angažovala, ale navzdory všem snahám zůstala její účast limitována. EUPOL je pouze v některých oblastech Afghánistánu. V zapojení preferuje EU pouze nízký profil. Například v západní a severní části operují mise pod vedením provinčních rekonstrukčních týmů (PRTs), ale byl by zde mnohem větší potenciál na použití i jinými směry například v práci po boku s místními bezpečnostními složkami v hlavním městě Kábul.⁸⁵

Závěr

Iniciace tohoto konkrétního boje přišla ze strany USA. EU odpověděla a přidala se na stranu USA, ale bylo to rozporuplné a nejednotné.

Jedním z možných důvodů, proč intervence mezinárodních komunit nefunguje tak dobře, jak by měla, může být funkčnost propojenost řetězce řízení, velení a taktizování. Jsou zde hluchá místa nebo nedokonalá propojenost jak mezi řídicími centry

⁸² FOJTÍKOVÁ J, KUTA M. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: Vojenské mise v Afghánistánu a poslanecká sněmovna ČR.* <<http://www.psp.cz/>>

⁸³ Europeum: *Institut pro evropskou politiku.* <<http://www.europasecura.cz/>>

⁸⁴ FOJTÍKOVÁ J, KUTA M. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: Vojenské mise v Afghánistánu a poslanecká sněmovna ČR.* <<http://www.psp.cz/>>

⁸⁵ CEBECI, Münevver. *Issues in EU and US foreign policy.* s. 85 - 95

a jednotlivými oblastmi, tak například mezi OEF a ISAF. NATO řídí ISAF, který má mandáty operovat v jednotlivých oblastech. Každá zúčastněná země v rámci NATO má na starost vedení jedné oblasti. Malé operační oblasti spadají pod velení jiné země jako například Řecká a Bulharská pod vedením Italské, Rumunská a Chorvatská pod Francouzskou. Navzdory tomuto nadnárodnímu uspořádání mají společně jen několik řízených setkání, jinak jsou jejich kontakty velmi omezené. Ačkoliv jsou například Francie a Itálie součástí jedné akce, řízení v jejich operačních zónách probíhá odděleně a obdobně je to i na nižší úrovni. Integrace v rámci ISAF a koordinace spolupráce OEF a ISAF jsou velmi důležitými body ve společném efektivním řízení a vedení operací.⁸⁶

5.2 Boj s terorismem

5.2.1 Hrozba terorismu

Během devadesátých let 20. století byl terorismus potencionálním rizikem a hovořilo se o něm spíše jako o hrozícím nebezpečí. Po roce 1995 došlo k útokům, které této hrozbě daly konkrétnější podobu. Oficiálně datovaným mezníkem se však staly útoky na Světové obchodní centrum 11. září 2001.

Teroristické skupiny na rozdíl od vojenských jednotek podnikají útoky na civilní i vojenské cíle bez oficiálního vyhlášení války, šokují, ochromují, destabilizují a vytváří atmosféru strachu. Útoky mají předat poselství těm, kteří mají možnost rozhodovat v politických věcech dané oblasti, nepůsobí přímo, útok je nátlakovým nástrojem. „*Cílem každého teroristického útoku je vynutit si změny ve vnitřní, zahraniční nebo dokonce globální politice*“.⁸⁷

Terorismus je možné teoreticky vymezit na národní, mezinárodní a globální, jehož nástup se datuje počátkem 21. století. Celosvětově propojená síť je některými státy pasivně nebo i aktivně podporována. Tato podpora může mít ideový nebo finanční charakter, poskytnutí výcvikových základů, zbraní, instruktorů. Pasivní podpora terorismu je složitou a neprůhlednou záležitostí, kterou využívají „domácí země“ jako podporu teroristických organizací při nátlaku proti jiným zemím. Je velmi nesnadné bojovat proti pasivní podpoře a schvalování terorismu, protože vojenské útoky proti sympatizující zemi mohou být z počátku efektní, ale z perspektivy delšího časového hlediska mohou být

⁸⁶ CEBECI, Münevver. *Issues in EU and US foreign policy*. s. 99 - 100

⁸⁷ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. s. 174, odst. 4

kontraproduktivní. Proto může být vhodnější přiměřený diplomatický nátlak spojený s vojenskou pomocí ve formě výcviku speciálních sil k potlačování teroristických frakcí.⁸⁸

„Jednou ze základních příčin soudobého terorismu je silně zakořeněný pocit ponížení v islámském světě, jehož symboly jsou americká podpora Izraeli, vojenské operace v Afghánistánu a okupace Iráku.“⁸⁹

5.2.2 Globální terorismus

Teroristická síť napříč mnoha podporovatelskými zeměmi si chce vynutit velké omezení vlivu USA v islámských zemích. V těchto regionech mohou lidé spatřovat v terorismu způsob oplaty a pomsty za negativní stránku života, kterou s sebou nese globalizace a západní civilizace, od níž se chtějí oddělit a uhájít svojí vlastní identitu.

Spojené státy se mohou v současné době díky své velikosti a síle dostatečně schopné a izolované na to, aby podnikly samostatné akce, ale ve výhledu nadnacionálního charakteru terorismu by měly USA přijímat, že vhodnou cestou je posilování práva místo většího rozmístování vojsk a blíže spolupracovat se svými spojenci.⁹⁰

5.2.3 Pohled USA

Podle seznamu z roku 2006 jsou zeměmi podporujícími terorismus: Írán, Libye, Kuba, Severní Korea, Sýrie a Súdán a konkrétně označení nejaktivnějšího podporovatele terorismu má podle Spojených států Írán. Tomu je vytýkáno ústní, finanční i operativní podpora teroristických organizací zaměřených proti Izraeli, což jsou hlavně hnutí Hamás a Hizballáh, dále pak Palestinský islámský džihád, Brigády mučedníků al-Aksá a Lidovou frontu pro osvobození Palestiny.

Velkou výtkou směrem k Íránu je program výroby zbraní hromadného ničení. Sýrie je Spojenými státy kritizována za materiální a politickou pomoc směřující k palestinským teroristickým organizacím.⁹¹

Americká zahraniční politika je v arabských zemích vnímána jako nespravedlivá a tedy negativní. Možným problémem zahraniční politiky Spojených států by mohlo být neokonzervatistické přesvědčení, že co je vhodné a dobré pro USA, je dobré i pro zbytek

⁸⁸ EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. . s. 159 - 170

⁸⁹ Tamtéž. s. 185, odst. 3

⁹⁰ Tamtéž s. 179 – 182

⁹¹ Tamtéž s. 170 - 172

světa. Výsledkem tedy může být to, že „i ty nejlepší záměry politiky USA mohou, být nechtíc, škodit jejich spojencům“.⁹² Možným potvrzením tohoto mínění je to, že Al-Qaeda nepodnikala útoky na země, které nejsou spojenci USA.

Liberální institucionalisté propagují názor, že USA nemohou podnikat sami svojí zahraniční politiku a evropští spojenci se k nim mohou nebo nemusí přidat. V otázkách teroristických hrozeb budu i USA potřebovat zdroje a legitimitu, které jim může nabídnout Evropa.⁹³

5.2.4 Zkušenosti Evropy

Jedním z evropských center útoku se stala v roce 2004 železniční síť v Madridu. Pravděpodobným pachatelem je lokální frakce inspirovaná organizací Al-Qaeda. Z vlády přišlo důrazné tvrzení, že to byla organizace ETA, což dále musely předávat ministerstvo vnitra i zahraničí. Šlo o zavádějící informace, které vedly ke změně v politice, stažení španělského vojska z Iráku a to by mohla být uspokojivá odpověď z pohledu organizace Al-Qaeda.⁹⁴

Druhým evropským příkladem je útok v Londýně v roce 2005. Velká Británie stála vždy výrazně na straně USA a to i při operace Irácká svoboda. V případě tohoto útoku nebyla prokázána přímá návaznost teroristů na Al-Qaedu, fakta zde nebyla překrucována, atentátníci byli otevřeně označeni a v této situaci dopadnul britský premiér mnohem lépe, než španělský.⁹⁵

5.2.5 Dokumenty

Evropská Unie se vyjádřila k otázce terorismu například v Úředním věstníku Evropských společenství ze dne 27. prosince 2001, v němž uvádí shrnutí svých postojů v otázce terorismu, financování vyjádření svých prioritních cílů v boji s ním, odhodlání a oblast spolupráce se Spojenými státy Americkými v boji proti němu (viz příloha č. 2). Zároveň je v plném znění tohoto dokumentu uveden seznam osob spojených s teroristickými činy.⁹⁶

⁹² EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. s. 187, odst. 1

⁹³ Tamtéž. s. 186-189

⁹⁴ Tamtéž. s. 183

⁹⁵ Tamtéž. s. 184

⁹⁶ EUR-LEX: *Úřední věstník Evropské unie*. <<http://www.europasecura.cz/>> (viz příloha č. 2)

V otázce vedení zahraniční politiky proti teroristickým organizacím hrají důležitou roli rezoluce Rady bezpečnosti OSN, které svým vydáním bezprostředně reagují na útoky 11. září 2001.

První z nich je rezoluce číslo 1368/2001; odkazuje na boj proti ohrožení mezinárodního míru a obrany způsobené teroristickými útoky v New Yorku, vyjadřuje účast obětem, pozůstalým a rodinám, naléhavě vyzývá státy ke spolupráci, vyzývá mezinárodní organizace k zintenzivnění úsilí v prevenci a potlačení teroristických akcí a zároveň vyjadřuje ochotu v boji proti nim.⁹⁷

Druhá rezoluce 1373/2001, která se zabývá finanční podporou teroristických organizací, zmrazením jejich účtů, zmiňuje, že by se všechny státy měly zdržet jejich aktivní či pasivní podpory, vyzývá k bilaterální i multilaterální spolupráci mezi státy k potlačení terorismu aj.⁹⁸

Třetí je rezoluce 1378 přijatá 14. listopadu 2001 podporuje mezinárodní snahy vykořenění terorismu, vyzdvihuje naléhavost situace v Afghánistánu a Kábulu, zdůrazňuje silnou podporu v úsilí afghánského lidu o ustanovení nového vládního systému a vyzývá afghánské síly, aby se zdržely násilí. Zároveň také vyzývá členské státy k podpoře administrativních a vládních záležitostí, humanitární pomoci a spolupodílení se na dlouhodobější rekonstrukci ekonomického stavu země.⁹⁹

Mezi lety 2004 – 2012 byly vydané další rezoluce Rady bezpečnosti OSN, které se týkaly Afghánistánu a Iráku¹⁰⁰

Tabulka č. 1 – Rezoluce RB OSN týkající se Iráku

Irák	
S/RES/1637 (2005)	S/RES/1883 (2009)
S/RES/1619 (2005)	S/RES/1958 (2010)
S/RES/1723 (2006)	S/RES/1957 (2010)
S/RES/1700 (2006)	S/RES/1956 (2010)
S/RES/1790 (2007)	S/RES/1936 (2010)
S/RES/1770 (2007)	S/RES/2001 (2011)
S/RES/1762 (2007)	S/RES/2061 (2012)
S/RES/1905 (2009)	

Zdroj: *United Nations: Security Council Resolutions*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <<http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>>; vlastní zpracování

⁹⁷ Official Documents System of the United Nations. <<http://daccess-dds-ny.un.org/>> (N0153382)

⁹⁸ Official Documents System of the United Nations. <<http://daccess-dds-ny.un.org/>> (N0155743)

⁹⁹ Official Documents System of the United Nations. <<http://daccess-dds-ny.un.org/>> (N0163857).

¹⁰⁰ United Nations: Security Council Resolutions. <<http://www.un.org/>>

Tabulka č. 2 – Rezoluce RB OSN týkající se Afghánistánu

Afghanistan ¹⁰¹	
S/RES/1563 (2004)	S/RES/1806 (2008)
S/RES/1536 (2004)	S/RES/1890 (2009)
S/RES/1623 (2005)	S/RES/1868 (2009)
S/RES/1589 (2005)	S/RES/1943 (2010)
S/RES/1707 (2006)	S/RES/1917 (2010)
S/RES/1662 (2006)	S/RES/2011 (2011)
S/RES/1659 (2006)	S/RES/1974 (2011)
S/RES/1746 (2007)	S/RES/2069 (2012)
S/RES/1776 (2007)	S/RES/2041 (2012)
S/RES/1746 (2007)	

Zdroj: *United Nations: Security Council Resolutions*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <<http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>>; vlastní zpracování

5.2.6 Legislativa a přístupy EU v boji proti terorismu

Evropa přistupovala k problému terorismu aktivněji již před útoky 11. září 2001, poté však své úsilí zesílila a vyvstala snaha o bližší spolupráci a Spojenými státy americkými.

EU pociťovala nedostatky v boji proti terorismu. Evropský parlament přijal již 5. září 2001 rezoluci, která obsahovala mnoho doporučení směřujících k vytýčení úlohy EU v boji proti terorismu a to například vzájemným uznáváním rozsudků za teroristické činy v členských zemích, zavedením evropského zatýkacího rozkazu (který byl poté v roce 2002 přijat), stanovení trestů za teroristické činy, odškodnění obětí aj. Mnoho návrhů bylo později včleněno do legislativy. Evropská rada přijala 13. června 2002 Rámcové rozhodnutí o boji proti terorismu 2002/475/SVV.

Rada uzavřela s USA v roce 2003 dvě dohody, které se týkaly kooperace v soudní oblasti a vydávání osob (viz příloha č. 3). V parlamentu ale byly vzneseny námitky o možné nedostatečnosti demokratické kontroly nad danými smlouvami.

Evropská unie nebyla v opozici vůči snahám USA v tendencích v boji s terorismem, ale byla přijata rezoluce s požadavkem předávání důkazů o jednotlivých případech, aby viníci trestných činů mohli být souzeni na svém vlastním území. Pokud by v takovýchto případech o vydání osob zažádaly Spojené státy americké, Mezinárodní soudní tribunál nebo členské státy EU, měla být dána přednost Mezinárodnímu soudnímu tribunálu nebo členským státům.

¹⁰¹ S/RES = Security Council resolution

Další reakcí na zahraniční politiku USA byla žádost Evropského Parlamentu směřovaná na orgány Unie, aby byl podpis výše zmíněných dohod podmíněn nalezením řešení v případech občanů EU, kteří byli zadržováni na Kubě na americké vojenské základně Guantánamo ještě bez vznesení žaloby a s pouhým předpokladem, že jsou teroristé.

Spojené státy americké požadovaly v boji proti terorismu po leteckých společnostech z Evropy poskytování mnoha osobních údajů o všech cestujících kvůli identifikaci možných teroristů pokoušejících se proniknout na území USA. Na to však reagoval Parlament EU, který svojí rezolucí schválil předávání dat, pokud to nebude vést k diskriminaci neamerických cestujících. Dalším požadavkem ze strany Parlamentu bylo, aby kooperace ve společném boji EU a USA proti terorismu byla hodnocena podle efektivnosti a se zřetelem na ochranu základních práv. USA tedy prý podle Komise ustoupily z některých podstatných požadavků a nezastupitelnou roli v tom sehrála intenzita, s jakou za svými názory stál Parlament EU.¹⁰²

V červnu 2004 přijala Evropská rada tzv. „Akční plán boje proti terorismu“¹⁰³ obsahující důležitá opatření v boji proti terorismu, který byl později ještě modifikován.

Díky rozhodnutí Evropské rady z března 2004 byla vytvořena funkce „protiteroristického koordinátora EU“, který je podřízen Vysokému představiteli Unie pro SZBP, zároveň byla také vydaná „Deklarace o boji proti terorismu“¹⁰⁴ zmiňující prvořadě záležitosti, které je nutné uskutečnit.

Rozdíl ve vnímání hrozby terorismu z pohledu USA a EU je v tom, že pro Evropu je tento jev „domácí záležitostí“ díky předchozím zkušenostem ze Španělska, Velké Británie nebo Francie. Preferuje reagovat v podobě volby vlastních vnitřních nástrojů jednotlivých států.

Spojené státy Americké jsou konfrontovány s terorismem v podobě hrozby, která přichází „zvenčí“ a proto vidí možnost boje s touto hrozbou mimo své území. Proto klade EU menší důraz na zahraniční operace, než USA. Unie se snaží spíše podchytit boj s terorismem v rámci vnitřních justičních prostředků. Ve své podstatě se ale uvnitř EU postupně mění důraz na rozlišování s tím, zda hrozba přichází zvenčí nebo zevnitř.

¹⁰² Evropský parlament: *Boj proti terorismu a ochrana občanských svobod*. <<http://www.europarl.europa.eu/>>

¹⁰³ Eur Activ: *EU a boj proti terorismu*. <<http://www.euractiv.cz/>>

¹⁰⁴ CONSILIUM: *Declaration on Combating Terrorism*. <<http://www.consilium.europa.eu/>>

V souvislosti s hrozbou terorismu se stále více otevírá otázka jaderných zbraní. Celé mezinárodní společenství včetně EU i USA má snahu o co největší kontrolu a nešíření zbraní i materiálů na jejich výrobu.¹⁰⁵

5.2.7 Legislativní přístup USA

Útoky ze dne 11. září 2001 jsou milníkem, který ovlivnil zahraniční politiku nejen Evropy, ale především Spojených států amerických. V září 2002 byla představena „Národní bezpečnostní strategie USA“ (dále jen NBS). Tento dokument měla již dříve přinášet každá americká administrativa, aby mohlo docházet ke kvalitnější kontrole zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky.

Rozbor NBS je nutné vidět v souvislostech, které nastupují s koncem studené války. Vystávala otázka, jak zužitkovat politickou, hospodářskou, vojenskou moc a vhodné postavení, které pro USA nastalo po vítězství ve studené válce. Podle dřívějších ohlasů v té době americká zahraniční politika málo odrážela změny v nově nastaveném fungování mezinárodních vztahů. Počátkem 90. let byla zformulována nová strategie „Defense Planning Guidance“, z níž vyplývalo, že by USA měly mít vrcholné mocenské postavení k šíření západních hodnot, řešení světových problémů, potlačovat vše zlé a být jakýmsi „mezinárodním policistou“. Tím se začalo zintenzivňovat přední postavení USA na poli celosvětové bezpečnosti. Upevnění role USA ve světě, udržení relativního míru a stability je prý přímo úměrné s velikostí vojenského potenciálu, což vyplývá z dalších dokumentů týkajících se americké obrany.

Po svržení vlády hnutí Táliban v Afghánistánu byly prezidentem G. Bushem v lednu 2002 předneseny dva nosné cíle americké zahraniční politiky – bojovat proti terorismu a těm, kteří ho podporují a druhým bodem je přímě postavení se hrozbě zbraní hromadného ničení s tím, že není možné dovolit, aby jimi nejnebezpečnější režimy ve světě ohrožovaly USA. Zde již nemůže platit dřívější strategie odstrašování a zadržování. Byl zdůrazněn aktivní boj proti hrozbám ještě v době, než se plně rozvinou.

Hlavními cíly NBS bylo především podpora snah o posilování lidské důstojnosti, zintenzivnění kooperace se spojenci v boji proti terorismu a zbraním hromadného ničení, zamezení útokům proti USA a jejich spojencům, podporovat ekonomický růst, volný trh, obchod a demokracii.

¹⁰⁵ Eur Activ: *EU a boj proti terorismu*. <<http://www.euractiv.cz/>>

Bezpečnostní politika USA by byla částečně pozměněna, kdyby došlo k důslednému dodržování závěrů kapitoly VIII dokumentu NBS, z níž vyplývá, že by USA měly využít spojení s organizacemi, jako je NATO v boji proti bezpečnostním hrozbám a mocnosti, kterými jsou Rusko, Indie a Čína, spolupoužit k podchycení trvalého celkového řádu.¹⁰⁶

Závěr

Spojené státy americké ze svého dlouhodobějšího postoje k dění ve světě vycházejí jako velmoc, která se staví k hrozně terorismu nekompromisně a neváhá použít vojenské síly se zdůvodněním užití k udržení světového míru, rovnováhy a demokracie. Evropu a Unii bere jako svého partnera a spojence.

Unie řešila terorismus z pohledu vnitřních útoků, USA soustředí své síly na boj proti terorismu jako vnějšímu nepříteli. To může někdy být důvodem rozdílného vnímání terorismu jako hrozby. USA v EU našla spojence, který nemůže zůstat neaktivní, pokud provádí americké vojenské síly nějakou velkou akci. Unie odpovídá vysláním svých vojenských jednotek, ale s mnohem menší intenzitou a v menším nasazení, protože ne všechny členské státy souhlasí s danými akcemi a je někdy náročné shodnout se na jednotných závěrech a postupech a zde vždy musí dojít k nějakému usnesení. Spojené státy americké mají jedno vedení zahraniční politiky a jejich reakce mohou být pružnější. V případech, kdy stojí o podporu EU, zde mohou prosazovat své názory zvnějšku, ale také prostřednictvím Velké Británie, která bývá jejich věrným spojencem a partnerem. Tím mohou mít přenesený vliv na utváření zahraniční politiky a prosazování svých zájmů nejen v Evropě, ale i v mimoevropských záležitostech týkajících se zahraniční politiky EU.

¹⁰⁶ KOHL, R. *Mezinárodní vztahy: Národní bezpečnostní strategie USA*.
<<http://www.mezinarodnivztahy.com/>>

6 Oblasti vlivu ekonomického faktoru

Zahraniční politika států nebo společenství je ovlivňována nejen politickými, bezpečnostními a diplomatickými akty, ale také ekonomickými vztahy.

V ekonomické oblasti jsou vztahy mezi USA a EU tvořeny na základě multilaterálních i bilaterálních smluv. V roce 1995 byla na základě summitu mezi EU a USA přijata „Nová transatlantická agenda“ (NTA), která mimo jiné zahrnuje mezi jeden ze svých cílů i snahu o sblížení transatlantických hospodářských vztahů a snahu o společné přispění k rozvoji světového obchodu. Byl také ustanoven závazek vzájemné spolupráce, jejímž výsledkem by měla být zvyšující se stabilita a prosperita Evropy.¹⁰⁷ (USA má tedy možnost i v rámci této smlouvy být bližším spoluaktérem na dění v Evropě.)

Vzájemný transatlantický obchod dosahuje denně výše kolem 1,7 miliard EUR.¹⁰⁸ Na těchto obchodních vztazích je dle odhadů závislých 14 milionů pracovníků, což zvyšuje potvrzení vzájemné důležitosti hospodářských vztahů.

Na dalším summitu konaném mezi těmito partnery v roce 2007 došlo k přijetí „Rámcové dohody o prohloubení transatlantické hospodářské integrace mezi USA a EU“, v rámci čehož byla vytvořena Transatlantická hospodářská rada¹⁰⁹ (Transatlantic Economic Council = TEC), která rovněž hledá hlubší propojení a integraci a několik posledních zpráv ze společných jednání propojuje téma základních surovin, materiálů a technologií.¹¹⁰

¹⁰⁷ SCHULZ, S. *Evropský parlament: Transatlantické vztahy*. <<http://www.europarl.europa.eu/>> s. 2, odst. b

¹⁰⁸ KRÁL, D. *Euroskop: Evropská unie a svět*. <<https://www.euroskop.cz/>> odst. 4

¹⁰⁹ SCHULZ, S. *Evropský parlament: Transatlantické vztahy*. <<http://www.europarl.europa.eu/>> s. 3, odst. 1

¹¹⁰ Transatlantic Economic Council: *U.S. Department of State* <<http://www.state.gov/>>

6.1 Obchod EU s USA

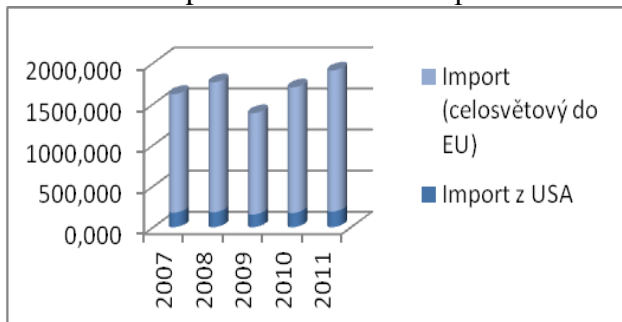
V následující kapitole je uveden stručný nástin číselných údajů obchodu mezi EU a USA během let 2007 – 2012.

Tabulka č. 3 - Obchod EU s USA (v milionech EUR)

Období	Import z USA	Import (celosvětový do EU)	Podíl USA na celkovém importu do EU v %	Export do USA	Export do celého světa	Podíl USA na celkovém exportu z EU v %
2007	177,054	1445,032	12,3	259,246	1242,927	20,9
2008	182,411	1582,927	11,5	247,593	1317,503	18,8
2009	154,900	1234,453	12,5	203,431	1099,673	18,5
2010	173,058	1530,913	11,3	242,265	1356,611	17,9
2011	190,911	1717,122	11,1	263,638	1558,415	16,9

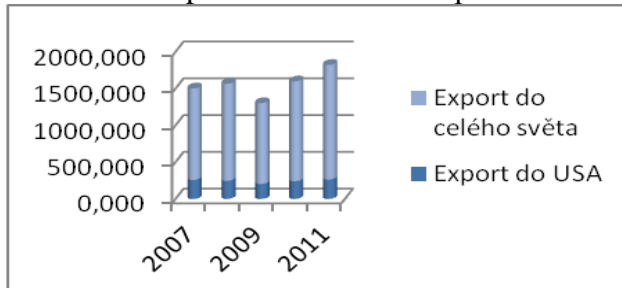
Zdroj: DG Trade: EU Bilateral trade and trade with the World. [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf> (vlastní zpracování)

Graf č. 1 – Import od EU z USA v porovnání s celosvětovým

Zdroj: DG Trade: EU Bilateral trade and trade with the World. [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf> (vlastní zpracování)

Graf č. 2 – Export z EU do USA v porovnání s exportem do celého světa

Zdroj: DG Trade: EU Bilateral trade and trade with the World. [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf> (vlastní zpracování)

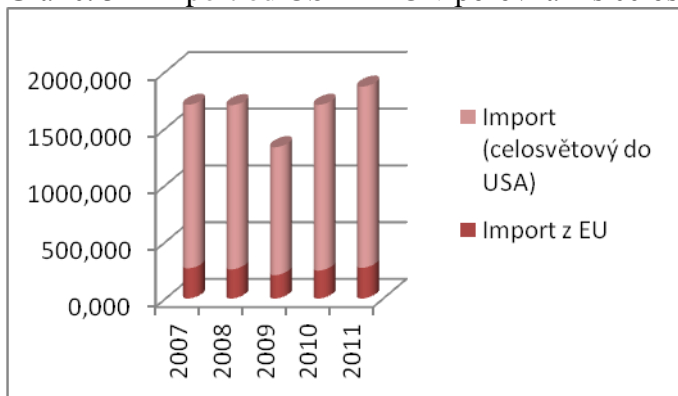
6.2 Obchod USA s EU

Tabulka č. 4 – Obchod USA s EU (v milionech EUR)

Období	Import z EU	Import (celosvětový do USA)	Podíl EU na celkovém importu do USA v %	Export do EU	Export do celého světa	Podíl EU na celkovém exportu z USA v %
2007	265,638	1442,426	18,4	180,960	828,691	21,8
2008	256,527	1447,599	17,7	187,385	867,916	21,6
2009	206,311	1127,937	18,3	159,201	744,928	21,4
2010	246,975	1460,331	16,9	181,655	945,414	19,2
2011	270,135	1597,214	16,9	193,821	1045,844	18,5

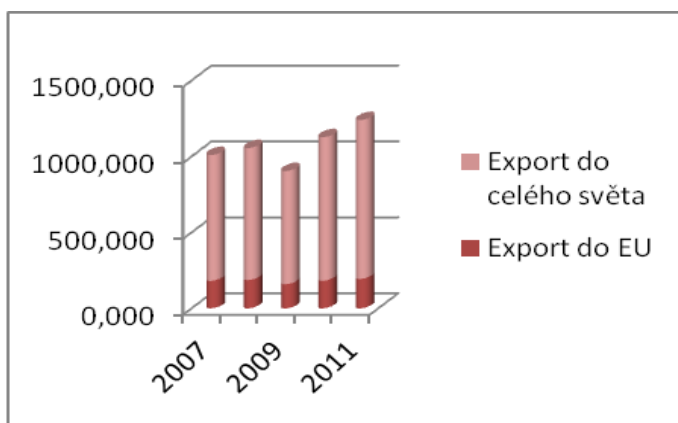
Zdroj: DG Trade: EU Bilateral trade and trade with the World. [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf> (vlastní zpracování)

Graf č. 3 – Import od USA z EU v porovnání s celosvětovým

Zdroj: DG Trade: EU Bilateral trade and trade with the World. [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf> (vlastní zpracování)

Graf č. 4 – Export z USA do EU v porovnání s exportem do celého světa

Zdroj: DG Trade: EU Bilateral trade and trade with the World. [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf> (vlastní zpracování)

6.3 Zhodnocení vzájemných obchodních trendů

USA se na importu EU podílí mezi lety 2007 – 2011 v rozmezí 11,1 – 12,5 %, údaje se stále drží mezi 11 a 12 %, ale mají mírně klesající charakter. Evropská unie exportuje do USA mezi 16,9 – 20,9 %, ale z výše uvedených údajů je možné sledovat o něco znatelnější klesající trend.

Podle výše uvedených údajů se podíl importu z EU ku celosvětovému importu od USA pohyboval v průběhu let 2007 – 2011 mezi 16,9 – 18,5 %. USA dle těchto údajů exportovali v daném období mezi 18,5 – 21,8 % ze svého celkového exportu. Spojené státy americké jsou třetím největším importérem EU hned po Číně a Rusku. Pro Unii jsou ovšem největším exportním partnerem, takže je pro obě strany z obchodního hlediska velmi vhodné udržovat stálé a kvalitní obchodní i zahraniční vztahy.

Pro USA je EU druhým největším importérem, hned po Číně a také opět zaujímá druhé místo v množství exportu, kde je před EU pouze Kanada. Je možné vysledovat během tohoto krátkého období tendenci mírného poklesu exportu i importu mezi EU a USA, což ale zatím stále nemá vliv na změnu pozic ve významnosti obchodů.

Celkově jsou tedy tato dvě společenství naprosto nezanedbatelnými partnery, což má ale hlubší důsledky například v tom, že otřes jedné ekonomiky se musí nutně negativně promítnout i na fungování ekonomiky druhé.

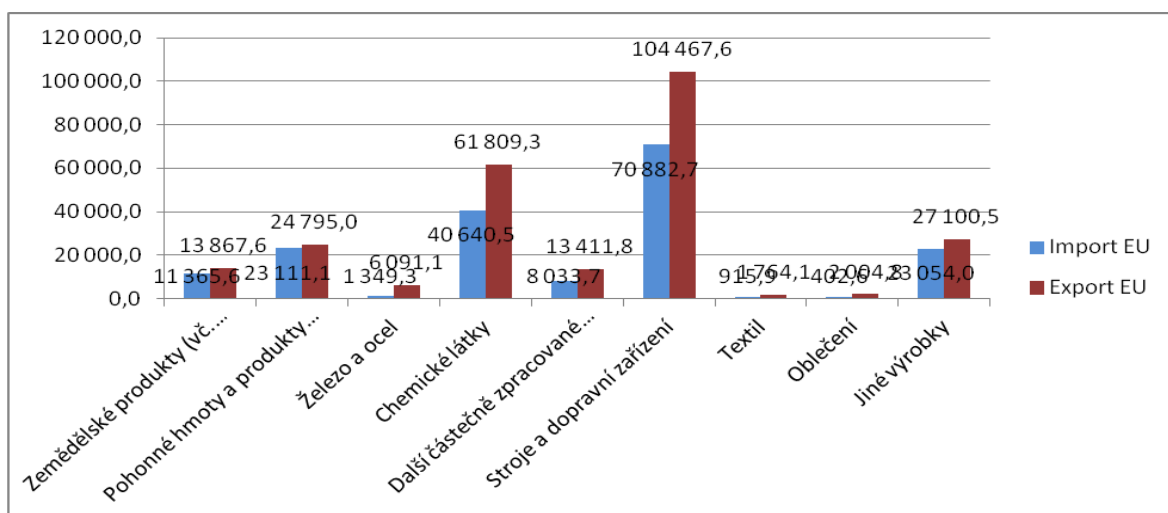
6.4 Hlavní oblasti vzájemného obchodu

Tabulka č. 5 – Hlavní oblasti obchodu produktů mezi USA a EU (v mil. EUR)

Oblasti obchodu EU s USA (rok 2001)	Import EU	Export EU
Zemědělské produkty (vč. Potravin, ryb, základních surovin)	11 365,6	13 867,6
Pohonné hmoty a produkty těžebního průmyslu	23 111,1	24 795,0
Železo a ocel	1 349,3	6 091,1
Chemické látky	40 640,5	61 809,3
Další částečně zpracované produkty	8 033,7	13 411,8
Stroje a dopravní zařízení	70 882,7	104 467,6
Textil	915,9	1 764,1
Oblečení	402,6	2 004,8
Jiné výrobky	23 054,0	27 100,5

Zdroj: DG Trade: EU Bilateral trade and trade with the World. [online]. [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf> (vlastní zpracování)

Graf č. 5 – Porovnání importu a exportu EU s USA v hlavních oblastech obchodu (v mil. EUR)

Zdroj: DG Trade: EU Bilateral trade and trade with the World. [online]. [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf> (vlastní zpracování)

Největší podíl na vzájemném obchodování nese s výrazně vyššími údaji oblast strojů a dopravních zařízení. Se zdatelným odstupem, ale stále poměrně vysokými údaji následuje oblast chemického průmyslu. Pohonné hmoty a produkty oblasti těžby zaujímají čtvrté místo a oblast zemědělství místo páté s hodnotami importu 11 365,6 mil. EUR a exportu 13 867,6 mil. EUR.

7 Dotazník

Dotazník uvedený v příloze č. 4 je sestaven na základě některých výše zmiňovaných záležitostí. Jeho účelem je podchytit názory českých (evropských) a amerických studentů na oblast zahraničních vztahů Evropské unie a Spojených států amerických a provést následné názorové porovnání. Odpovědi mohou být velmi subjektivně zabarveny, ale názory respondentů mohou posloužit k nástinu pohledu studentů jako pasivních aktérů z opačných konců zahraniční politiky. Na každé straně dotázaných byl volen vzorek 30 respondentů.

7.1 Vyhodnocení respondentů z ČR (EU)

Dotazník byl položen českým nebo evropským studentům. Je nutné uvést, že u každé otázky byla možnost volby více odpovědí z důvodu alespoň relativní možnosti volnosti vyjádření se na danou otázku. Z tohoto tedy vyplývá, že celkový procentuelní součet může v některých odpovědích přesáhnout 100 %, ale je nutné zohlednit výše zmíněné možnosti vyjádření se.

V otázce „Jaký vliv má podle vás zahraniční politika USA na zahraniční politiku EU a její vývoj?“ se 61 % dotazovaných přiklání k názoru, že USA všeobecně má a měly vliv na zahraniční politiku EU a její vývoj, dalších 36 % lidí má pocit, že mají Spojené státy velký vliv nebo že mohou ovlivňovat i její řízení. Celých 39 % dotázaných se ztotožňuje s názorem, že není možné vést obdobnou politiku jako USA a 14 % by volilo politiku USA pouze jako inspirativní pro evropský styl řízení.

Jaký by měl být postoj USA vůči EU? Pouze 11 % dotázaných souhlasí s názorem, že by měly USA více ovlivňovat dění v EU a mít větší přehled, dále obdobný počet dotázaných souhlasí s tím, že vy USA jako vnější pozorovatel měly podávat návrhy na změnu a zlepšení a 32 % sympatizuje s názorem finanční pomoci EU ze strany USA, je-li to v jejich možnostech. Obavu z eventuality převzetí příliš velkého vlivu na dění v EU vyjádřilo 18 % lidí. S vidinou USA jako poradce souhlasí 36 %, ovšem 39 % by volilo větší vzájemnou provázanost ve všech politických oblastech. Jednoznačně nejmenší díl odpovědí se týká toho, že by USA neměly mít naprosto žádný vliv nebo zájem o dění v EU. (Z tohoto vyplývá, že by měly být USA, dle názorů tázaných, poradcem a případnou

pomocí a malý vliv zde také není vyloučen, ale neměly by příliš pronikat hlouběji do vnitřních záležitostí.)

V otázce bezpečnostních systémů se více než 50 % dotázaných shodlo, že by mělo docházet ke spolupráci popřípadě mít oddělené systémy bezpečnosti, ale mělo by docházet ke vzájemnému respektování a podpoře. Pouze 11 % respondentů vidí EU jako celek s dostatečným potenciálem, který se nemusí spoléhat na podporu a zabezpečení ze strany USA a jednoznačně nejmenší procento odpovědí vidí USA jako zemi schopnou obejít se bez jakékoliv spolupráce a spoléhat se jen na své bezpečnostní systémy.

Ke zlepšení vzájemných zahraničních vztahů mezi USA a EU by dle výsledků dotazníku mohl přispět větší respekt, více schopných diplomatů, více komunikace, rušení bariér, více summitů a zahraničních návštěv. Dále kdyby si EU a USA rozdělily lépe obchodní zájmy a oblasti působení, kdyby oba celky měly dostatek surovin a snížení cla. V neposlední řadě by mohla přispět ekonomická stabilita a síla EU, kterou by si získala v materialisticky zaměřeném myšlení USA větší respekt, porozumění vzájemným rozdílům, aj.

Charakter zahraniční politiky USA je viděn spíše negativně. Z mnoha odpovědí vyplývá přehnaný zájem zahraniční politiky USA o dění v cizích zemích snaha rozhodovat a řídit tam, kde by neměl být jejich vliv, aktivní a agresivní zásahy, sebe prezentace jako nejsilnější světové armády, která je v důležitých situacích (vazba s Izraelem, dění v Sýrii) málo účinná. Svojí uzavřeností vůči vnějším vlivům a naopak ovlivňování kultur jiných národů. Někteří ji ovšem také vidí jako vysoce kvalitní a propracovanou. V poslední době intenzivnějším zdůrazněním své síly, čímž ale může ukazovat svůj postupný ústup z dřívějších pozic, skrytou snahou pomáhat nejen ke světovému míru a demokracii, ale vidět zároveň pragmaticky a utilitaristicky i svůj prospěch.

Zahraniční politika EU se dle názoru respondentů je význačná svojí zdánlivou nerozhodností a nejednotností, nedostatečnou pružností, nestabilním a chaotickým vystupováním. Naopak někteří vidí dobrou spolupráci na vzájemných mezinárodních projektech a snahu o udržení míru a stability. Jiní respondenti nevidí v zahraniční politice EU příliš velký rozdíl od politiky USA v tom smyslu, že je podle nich také agresivní v otázce vojenských intervencí. Příliš velká tolerantnost před problémy v zahraničí, která souvisí s nejednotností a možným východiskem by mohla být úplná společná politika.

Oproti politice USA není tak jednoznačně vyhraněná, mění své cíle i postoje. Celkově tvoří spíše tišší dojem a je nesnadnější si na ní udělat názor.

Z historie vlivu USA na EU v podobě Marshallova plánu mělo o jeho existenci nebo správném smyslu a účelu poněti cca 50 % dotazovaných, dle některých respondentů zde byla snaha ze strany USA dostat země signalizující přijetí komunismu pod vliv západní demokracie, což bylo významné pro následné rozdělení vlivů v Evropě.

Ze spolupodílení se na dění ve světě byly dotázanými významněji zaznamenány události, jako válka v Iráku, Bosna a Hercegovina, Izraelské konflikty, světové konference o trvale udržitelném rozvoji, konflikty na Blízkém východě, neshody v Libyi, podíl na uklidnění nepokojů v severní Africe a Malé Asii v souvislosti s „Arabským jarem“, problémy v Sýrii.

V otázce týkající se terorismu jsou názory nejednotné, ale výrazně zde vyvstává názor více než 50 % respondentů, že by USA i EU měly mít společné plány na boj proti terorismu. Stejně velké názorové zastoupení je směrem k tvrdšímu a nekompromisnějšímu přístupu USA a naopak i podíl názorů, že by mělo dojít k odstupu od aktivního boje a nastolit více diplomatických jednání. Nejméně zastoupený je názor úplného odstoupení USA od boje s terorismem.

Řešení otázky terorismu z pohledu EU je mnohem méně jednoznačné. Opět zde vyvstává názor cca 30 % respondentů, že je EU díky nejednotnosti málo flexibilní a akční a že díky tomu není možné v současné době dělat radikální posuny v otázce boje s terorismem. Přes 30 % lidí si také myslím, že by ale zároveň měly být ze strany EU zaujímány tvrdší a radikálnější postoje, že by měla z EU přicházet větší podpora americkým vojákům. Proti vysílání větších vojenských podpor bylo pouze 8 %. S těsným přesahem zde ale nejvíce vyvstával názor, že Unie volí vhodnou cestu mezi částečným vysíláním vojenských jednotek a diplomatickou cestou.

Na zahraničním obchodu mezi EU a USA se dle názorů respondentů podílí z největší části pohonné hmoty a produkty těžebního průmyslu, stroje a dopravní zařízení. Nejvýraznější a nejvýznamnější spolupráci vidí dotázaní v ekonomické a hospodářské oblasti, v mezinárodních organizacích, podílení se na humanitárních a vojenských akcích, což se příliš neliší od výše zmíněných údajů v předchozí kapitole.

7.2 Vyhodnocení respondentů z USA

Odpovědi respondentů ze Spojených států amerických jsou celkově poněkud jednodušší a vyhraněnější, než odpovědi předchozího dotazníku. V otázce velikosti dopadu zahraniční politiky USA na politiku EU se více než 50% odpovědí přiklonilo k názoru, že vliv je velký a 38 % stojí za názorem vlivu spíše malého.

V odpovědích na otázku, jaký by měly USA zaujmout postoj vůči EU, se ukázalo, že 1/3 přijde vhodné přispět svými radami založenými na vlastních zkušenostech, pokud je to vhodné. Necelých 30 % se přiklání k názoru větší spolupráce nejen konkrétně ve věcech týkajících se zahraniční politiky, ale i všech ostatních. Je zde také přibližně 20 % těch, kteří vidí v USA silnou zemi, která by měla být více informovaná o dění v USA a měla by se více podílet na dění v EU. Nikdo z dotázaných si nemyslí, že by se vzájemně tyto dvě společenství neměly zajímat o dění toho druhého a také nikdo nepřidal svůj souhlas k názoru, že by USA měly být poskytovateli finanční pomoci.

Bezpečnostní systémy měly poměrně jasně vyhraněnou základnu odpovědí. Dle 56 % odpovědí je vhodné spolupracovat a 27 % respondentů se vyjádřilo raději pro oddělené systémy zajištění bezpečnosti, v nichž by se ale v případě nutnosti podpořili.

Ke zlepšení vzájemných vztahů by mohlo dle odpovědí přispět například posílení váhy Eura, jako světové měny. Dle dalších názorů by měl být brán v úvahu fakt, že jsou to dvě velmi odlišné kultury, které se od sebe ale mohou navzájem učit, uvědomění si velké propojenosti celkové ekonomiky a sblížení standardů, splacení vzájemných dluhů, více otevřenosti, komunikace, spolupráce a respekt vzájemné suverenity. Ke sblížení by také mohlo přispět odstranění vojenských základen USA v Evropě nebo společný nepřítel.

Charakteristické je pro zahraniční politiku USA z pohledu Američanů touha po celkové kontrole, role světového policisty a prosazování své politiky do popředí světového dění, peníze a utrácení, těžký dopad jejich činů. USA jsou první připravení rychle naskočit do řešení problémů, zatímco EU přitakává, ale neriskuje tolik zdrojů a lidských životů. Dále je viděna částečně sebestředně, ale s dobrým celkovým dopadem toho, co dělá. V neposlední řadě byly zmíněny názory, že není možné toto jednoznačně charakterizovat, protože každá vláda i jednotlivý stát vede částečně odlišnou zahraniční politiku.

Jako charakteristické rysy zahraniční politiky EU vidí respondenti z USA touhu také přebrat kompletní kontrolu, mít sklon zvažovat jen jejich vlastní přímé nápady, držení

se zpět od problémů („ruce pryč“). Evropané prý rádi kritizují Ameriku bez pochopení toho, jakým výzvám čelí ani hodnotám, jakých si váží. Přibližně polovina dotazovaných neměla vyjasněný názor na zahraniční politiku EU nebo nechtěla uvést konkrétní odpověď. Další názory se týkaly spíše jednotlivých zemí EU, než celku. Některé volí kooperaci s USA a sledují společné zájmy, jiné vidí ostřeji vyhraněny proti USA.

O historické intervenci USA v EU v podobě Marhallova plánu a jeho významu vědělo 50 % respondentů.

Společná kooperace je pro Američany znatelná v případě energetické krize, mnohokrát zmiňovaná válka v Iráku, spolupráce v oblasti mezinárodní bezpečnosti po útocích ze dne 11. září 2001, Bosensko-Srbská válka a nepokoje na Balkáně, účast v obou světových válkách a Afghánský konflikt.

V záležitostech týkajících se terorismu by dle 47 % dotázaných měly EU a USA spojit síly a spolupracovat, dále se 35 % vyjádřilo, že USA volí vhodnou cestu mezi aktivním bojem a diplomacií. Pouze 10 % je pro striktnější postupy a tvrdší armádní nasazení. A nejméně respondentů si myslí, že by se mělo odstoupit od boje s terorismem.

V totožné otázce cílené na EU se američtí respondenti z 35 % ztotožňují s názorem, že by je měla EU více podporovat v aktivním boji proti terorismu a popřípadě nasazovat více vojáků do bojů. Dále tvoří 24 % zastoupení názor, že by měla být EU tvrdší a nekompromisnější, pouze necelých 20 % se vyjádřilo, že je podle nich postoj EU vhodný v tom smyslu, že vysílá nějaké vojáky, ale ve velkém množství. Zároveň se zde také projeví v menší míře názory pochopení, že EU nemůže být v současné době a situaci více flexibilní vzhledem ke skladbě z mnoha států a věcí s tím souvisejících.

Podle názoru respondentů je zahraniční obchod mezi USA a EU největší v oblasti pohonných hmot a těžebního průmyslu, strojů a dopravních zařízení a dále také zemědělské produkty, což je celkově odhad, který se velmi blíží realitě.

Nejvýraznější a nejvýznamnější spolupráci vidí dotázaní v oblasti vojenské a obranné, spolupráce v mezinárodních organizacích a poté oblast hospodářství a ekonomiky.

7.3 Komparace výsledků dotazování

Respondenti z obou společenství vnímají shodně, že USA mají určitý vliv zahraniční politiku EU a její vývoj. Celkový pohled na vliv USA na EU do budoucna je z obou stran vnímán, že by spolupráce měla mít vzájemný poradní charakter. Mimo jiné by dotázaní z EU přijali finanční pomoc od USA, pokud by to bylo v silách Ameriky, ale z druhého pohledu se nikdo z amerických respondentů neztotožnil s vidinou poskytování financí do EU. Také zde bylo mnohokrát zmiňováno z obou stran, že by bylo vhodné volit cestu vzájemné větší informovanosti a komunikace.

Rovněž v otázce bezpečnosti je na obou stranách 50 – 60 % názor pro spolupráci v oblasti těchto systémů. Vzájemnému zlepšení zahraničních vztahů by dle všech odpovědí mohl napomoci oboustranný respekt, lepší komunikace, porozumění rozdílům druhé strany a uvědomění si velikosti společné ekonomické provázanosti a větší ekonomická stabilita a síla Eura jako světové měny.

Zahraněční politika USA je z pohledu Američanů charakteristická touhou po celkové kontrole, rychlé akci, řešení problémů, částečně sebestředná, ale s dobrým celkovým efektem toho, co dělá. Respondenti z EU rovněž charakterizovali tuto politiku jako aktivní, až agresivní s touhou po velké kontrole, velké sebeprosazování, ale s malým účinkem.

Stále se vyvíjející zahraniční politika EU je pro dotázané z USA viděna jako pomalá k vlastním činům, spíše se drží zpět, ale s touhou po větší moci a kritikou amerického jednání. Vlastní respondenti z EU mají ze své politiky pocit, že je nerozhodná, nejednotná a nestabilní a příliš tolerantní. Pojem o historické podpoře Evropy ze strany USA v podobě Marshallova plánu mělo na obou stranách přibližně 50 % dotázaných, takže v této oblasti mají občané obou společenství přibližně stejné povědomí a informovanost.

Ovšem v kontextu světových událostí, na kterých se podílela nebo měla vliv obě společenství, je pro Američany zřejmá spolupráce pouze v oblasti boje s terorismem a s tím i Válka v Afghánistánu. Naopak v Evropě se na malém vzorku lidí ukázala větší informovanost nebo momentální rozpomenutí na více konfliktů, což by mohlo být způsobeno geografickou polohou a větší blízkostí konfliktů, válek a problémů směrem k Evropě a z opačné strany také větší všeobecnou soustředěností USA na boj proti terorismu. S tím souvisí následující otázka, z níž vyplývá, že by EU měla více podporovat USA v tomto boji a být mnohem nekompromisnější a ze strany evropských respondentů přišly stejným dílem názory, že není možné být více radikální i díky menší flexibilitě,

ale zároveň stejný počet odpovědí je pro tvrdší postupy a větší zapojení do bojů. Obě strany se rovněž shodly na odhadech největšího podílu zahraničního obchodu v podobě pohonných hmot, strojů a dopravních zařízení.

Ale nejvýznamnější spolupráce je ze strany amerických respondentů viděna v oblasti vojenské, obranné a mezinárodních společenstev, zatímco ze strany EU je větší část odpovědí zaměřena na oblast ekonomickou a hospodářskou, až poté spolupráce v mezinárodních organizacích a podílení se na humanitárních akcích.

Závěr

Vlastním cílem práce bylo analyzovat vliv diplomacie USA na formování zahraniční politiky EU. Z dotazníku podaného 30 českým (a evropským) studentům a 30 americkým studentům vyplývají velmi podobné postoje a názory na situace, jako jsou ve skutečnosti zaujímané. Celkově ze souhrnu všech subjektivních názorů vyplynulo, že je zahraniční politika charakteristická touhou po celkové kontrole a rychlými reakcemi. Evropská unie je naopak málo flexibilní a z pohledů respondentů z USA by měla více aktivně podporovat konání USA v oblasti boje s terorismem a spolupráce ve vojenství a obraně. Studenti z EU se ztotožňují s mírnějšími reakcemi EU na světové dění a jsou nakloněni spíše diplomatickým jednáním, než vojenským akcím. Z některých názorů vyplynulo, že EU kritizuje činy USA bez pochopení historických i příčinných souvislostí. Celkovému zlepšení vzájemných vztahů by dle mnoha shodných odpovědí respondentů přispělo více komunikace a tolerance na obou stranách.

Celkově je tedy znatelný neustávající zájem USA o dění v Evropě po mnoho desetiletí. Jde především o ekonomickou oblast, v níž chce být USA hráčem, který nebude postaven „mimo hru“ a z toho vyplývá mnoho kroků a reakcí, které byly ze strany USA učiněny směrem k Evropě. Intenzita a snahy jsou pochopitelně přizpůsobovány nastávajícím situacím, ale historicky je zde velmi znatelný jeden evropský spojenc a to Velká Británie. V případech, kdy se Unie neztotožňuje s názory USA je výše zmíněný spojenc pro USA dobrým článkem, který patří mezi členské státy a nepřímo tak může odkazovat i na společné názory s USA.

Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie se ale neustále vyvíjí a v rámci prohlubujících se integračních vztahů a zároveň ekonomického sbližování USA a EU není možné striktněji uzavřít míru vlivu vzájemných zahraničních politik a číselně nebo i jinak ji ohraničit, protože činy a akty provedené v nedávné minulosti nebo v současnosti se budou nadále promítat do vzájemných oficiálních i neoficiálních, politických i ekonomických událostí.

Diskuze a doporučení

Současná propojenost ekonomických vztahů ukazuje na nepotvrzení obav USA z protekcionismu evropského trhu a z větší soutěživosti, které uváděl Suchý, a na úzkou vzájemnou propojenost a nepostradatelnost obchodních vztahů.

Dle Suchého Reganova politika napomohla ke zhroucení komunistického systému v Evropě a zároveň byla výraznou známkou zahraniční politiky USA v podobě zadržování a postupného uvolňování.

Oboustranná ekonomická i politická stabilita byla v zájmu obou kontinentů a potvrzením toho bylo mimo jiné i podepsání Transatlantické deklarace vztahů ES – USA v roce 1990. Vzájemná bezpečnostní i ekonomická provázanost byla důležitá již v těchto letech, jak uvádí Suchý. To také potvrzuje Luňák, který píše, že v interakcích Západní Evropy a USA státy vstupovaly do jednání s tím, že chtějí bezpečnost a ekonomický prospěch.

Podle Fialy a Pitrové byla Velká Británie (spojenec USA) podporovatelem integračních snah v Evropě, ale měla zprvu zájem o zapojení spíše jen v obchodních vztazích, takže zde opět vyvstávají do pořadí ekonomické cíle.

Dle Krále a Plachty je možné vidět, že nově přistupující státy k EU (v roce 2004) preferují atlanticismus a stav, kdy EU a USA jednají společně. Z názorů studentů dle předloženého dotazníku rovněž vyplývá, že by respondenti rovněž doporučili a preferovali více komunikace a společného jednání.

Evropská unie není mnohdy tak pružná ve svém konání, ale opak je vidět v případě rychlé reakce EU vůči dvěma sankčním zákonům vydaným parlamentem USA v r. 1996, protože to omezovalo jejich ekonomické zájmy v daných zemích. Evropská unie protiargumentovala obdobnými zájmy USA v Sýrii. Dle Cihelkové se EU naproti tomu zavázala vynaložit větší snahy v zamezení přístupu Íránu k výrobě technologií zbraní hromadného ničení. Reakcí z USA bylo pozastavení sankcí vůči evropským firmám v dané oblasti.

Kohl uvádí, že v současné době je zřejmé, že nemůže fungovat dřívější politika zadržování a uvolňování, neboť je zahraniční politika USA zaměřena na boj proti terorismu a jeho podporovatelům a je nutné se přímo postavit hrozbě zbraní hromadného ničení s tím, že není možné dovolit, aby jimi nejnebezpečnější režimy ve světě ohrožovaly USA.

Dle tvrzení Eichlera je zahraniční politika USA vnímána v mnoha arabských zemích jako negativní a nespravedlivá. Dále ale uvádí, že co je vhodné pro USA, nemusí mít stejně pozitivní přínos jinde a pak i nejlépe míněné záměry politiky USA mohou být škodlivým faktorem pro jejich spojence. Eichler dále uvádí, že liberální institucionalisté jsou zastánci názoru, že USA nemohou podnikat samostatně svojí zahraniční politiku a evropští spojenci se k nim mohou nebo nemusí přidat. V otázkách teroristických hrozeb budou i USA potřebovat zdroje a legitimitu, které jim může poskytnout Evropa.

USA má vliv na dění v Evropě a z historického hlediska je patrné, že od tohoto vlivu nechce upustit. V současné době je velmi výrazný vliv skrze obchodní vztahy a společné téma hrozby terorismu.

Dle mého názoru by bylo vhodné prohlubovat vzájemné kontakty a spojení tak, aby za tím primárně nestály ekonomické vztahy.

Svět není možné přetvořit k demokraticky svobodnému obrazu USA, proto by mohlo být vhodné, v rámci udržení nebo nastolení klidnějších situací, hledat více do hloubky podstatu a pozadí činů jednotlivých států, před rychlou reakcí na každý podnět. Dále zkvalitnění propojenosti mezinárodních společenství, která fungují a přehodnocení institucí, které by si navzájem mohly zasahovat do kompetencí a zamyslet se nad snížením institucionálního aparátu a zároveň zkvalitnění vykonávaných multilaterálních aktů.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Rezoluce RB OSN týkající se Iráku.....	Strana 52
Tabulka č. 2 – Rezoluce RB OSN týkající se Afghánistánu.....	Strana 53
Tabulka č. 3 - Obchod EU s USA (v milionech EUR.....	Strana 58
Tabulka č. 4 – Obchod USA s EU (v milionech EUR)	Strana 59
Tabulka č. 5 – Hlavní oblasti obchodu produktů mezi USA a EU (v mil. EUR)...	Strana 61

Seznam grafů

Graf č. 1 – Import od EU z USA v porovnání s celosvětovým.....	Strana 58
Graf č. 2 – Export z EU do USA v porovnání s exportem do celého světa.....	Strana 58
Graf č. 3 – Import od USA z EU v porovnání s celosvětovým.....	Strana 59
Graf č. 4 – Export z USA do EU v porovnání s exportem do celého světa.....	Strana 59
Graf č. 5 – Porovnání importu a exportu EU s USA v hlavních oblastech obchodu (v mil. EUR).....	Strana 61

Seznam příloh

Příloha č. 1 – „Dlouhý telegram“
Příloha č. 2 – Úřední věstník Evropské unie
Příloha č. 3 – Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými
Příloha č. 4 – Dotazník

Zdroje

Literatura

- BELOFF, Max, *The United States and Unity of Europe*, Washington D. C., 1963, 124 p. ISBN 08-371-8507-6.
- CEBECI, Münevver. *Issues in EU and US foreign policy*. Lanham, Md.: Lexington Books, c2011, xv, 394 p. ISBN 07-391-4719-6.
- CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-717-9804-5.
- EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 327 s. ISBN 978-807-3675-400.
- FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 803 s. ISBN 978-807-3252-236.
- KRÁL, David a Lukáš PACHTA. *Zahraniční politika rozšířené Evropské unie: témata, výzvy, perspektivy: Enlarged European Union and its foreign policy: issues, challenges, perspectives*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, 135137 s. ISBN 80-903-2377-4.
- KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Praha: Victoria Publishing, 1997, 511 s. ISBN 80-718-7034-X.
- LUŇÁK, P. *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 460 p. ISBN 80-859-8329-X.
- MINOGUE, Kenneth R. *Vlády a vládcové: jak se kde vládne*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2005, 320 s. ISBN 80-732-1154-8.
- MOREAU DEFARGES, Philippe. *Evropské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 221 s. ISBN 80-246-0086-2.
- POLREICH, Miroslav. *Utajená zákulisí: domácí a zahraniční politika očima bývalého diplomata*. Praha: Petrklíč, 2009, 310 s. ISBN 978-807-2292-325.
- SUCHÝ, Petr. *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001, 121 p. Ediční řada Studie (Brno, Czech Republic), sv. č. 20. ISBN 80-210-2644-8

Webové stránky

AUTORŮ, Kolektiv. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU ve světle konfliktu v Iráku v roce 2003* [online]. *E-polis.cz*, 16. září 2011. [cit. 2013-01-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/evropska-unie/658-spolecna-zahranicni-a-bezpecnostni-politika-eu-ve-svetle-konfliktu-v-iraku-v-roce-2003.html>>. ISSN 1801-1438.

Background report: *světová obchodní organizace (WTO): Základní informace o WTO* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.studentsummit.cz/data/1258395647217BGR_WTO_Info.pdf>

BBC NEWS. [online]. [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1550366.stm>

Business info: *Oficiální portál pro podnikání a export*. [online]. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/historie-evropske-integrace/1001686/47438/>>

CONSILIUM: *Declaration on Combating Terrorism*. [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/DECL-25.3.pdf>>

CT: *Operace trvalá svoboda*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/198698-operace-trvala-svoboda-trva-uz-jedenact-let/>>

DAUBNER, Petr. *Učebnice dějepisu: Evropa a svět v letech 1918-1939 - část II*. [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <<http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/evropa-a-svet-v-letech-1918-1939-cast-ii-petr-daubner.html>>

DG Trade: *EU Bilateral trade and trade with the World*. [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113465.pdf>

EFTA. [online]. [cit. 2012-04-29]. Dostupné z: <<http://www.efta.int/about-efta/history.aspx>>

Encyklopedie: *Rada Evropy*. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: <<http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=5&tema=133>>

EŠNER, Jan. *Studená válka: Marshallův plán*. [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://studena.valka.cz/marshalluv_plan1.htm>

- EŠNER, Jan. *Válka: Dlouhý telegram*. [online]. 20. 6. 2003 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/clanek_10098.html>
- Eur Activ: *EU a boj proti terorismu*. [online]. [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/eu-a-boj-proti-terorismu>>
- EUR-LEX: *Přístup k právu Evropské unie*. [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22003A0719\(01\):CS:NO](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22003A0719(01):CS:NO)>
- EUR-LEX: *Úřední věstník Evropské unie*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://www.europasecura.cz/doc/Temata_2012.pdf>
- EURL-EX: *Úřední věstník Evropské unie*. [online]. [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008D0918R\(01\):CS:HTML](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008D0918R(01):CS:HTML)>
- EUR-LEX: *Úřední věstník Evropské unie*. [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:01:32001E0931:CS:PDF>>
- Evropa: *Přehledy právních předpisů EU*. [online]. [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0009_cs.htm>
- Europeum: *Institut pro evropskou politiku*. [online]. [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.europasecura.cz/doc/Temata_2012.pdf>
- Euroskop.cz: *Zahraniční a bezpečnostní politika*. [online]. [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/8916/sekce/zahranicni-a-bezpecnostni-politika/>>
- Evropská unie. [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/foundingfathers/schuman/index_cs.htm>
- Evropská unie: *Rada Evropské unie*. [online]. [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/institucionalni_zajisteni_szbp.html>
- Evropský parlament: *Boj proti terorismu a ochrana občanských svobod*. [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <<http://www.europarl.europa.eu/highlights/cs/504.html>>

- FOJTÍKOVÁ J, KUTA M. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: Vojenské mise v Afghánistánu a poslanecká sněmovna ČR*. [online]. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=60294>>
- GROSSMANN, Zoltan. *Counter punch: War and New US Military Bases*. [online]. [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: <<http://www.counterpunch.org/2002/02/02/war-and-new-us-military-bases/>>
- HYKA, Karel. CFP. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <<http://www.czechfreepress.cz/svet-kolem-nas/o-zabiti-usamy-bin-ladina-neexistuji-ani-po-roce-zadne-dukazy.html>>
- IDNES. *Zahraniční zprávy: Taliban nabídl zatření Bin Ládina*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/zahranicni.aspx?r=zahranicni&c=A011006_172230_zahranicni_ven&t=A011006_172230_zahranicni_ven&r2=zahranicni>
- IDNES. *Afghanské nerostné bohatství*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/afghanske-nerostne-bohatstvi-je-mozna-vetsi-nez-se-cekalo-pmw-/zpr_nato.aspx?c=A100630_213623_zpr_nato_inc>
- IHNED.CZ. *Jak vypadalo válečné desetiletí v Afghánistánu v číslech*. [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <<http://zpravy.ihned.cz/svet-usa/c1-52154110-jak-vypadalo-valecne-desetileti-v-afghanistanu-v-cislech>>
- KOHL, Radek. *Mezinárodní vztahy: Národní bezpečnostní strategie USA*. [online]. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <<http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/155;>>
- KRÁL, David. *Euroskop: Evropská unie a svět*. [online]. [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/8915/sekce/evropska-unie-a-svet/>>
- MAULE, Tomáš. *Asociace pro mezinárodní otázky: Západní koncept státu a konflikt v Somálsku*. [online]. [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <<http://www.amo.cz/publikace/zapadni-koncept-statu-a-konflikt-v-somalsku.html>>
- Ministerstvo obrany České republiky. *Důležité dokumenty, Severoatlantická smlouva*. [online]. [cit. 2012-08-14]. Dostupné z: <<http://www.mocr.army.cz/nato/dokumenty/dulezite-dokumenty-2411/>. Článek 5>
- Ministerstvo zahraničí České republiky. [online]. [cit. 2013-01-12]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/irak_a_jeho_obnova/operace_trvala_svoboda.html>

- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. [cit. 2013-01-19]. Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/financovani_szbp_a_sbop.html>
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. [cit. 2013-01-12]. Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni_1.html>
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. [cit. 2013-01-12]. Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/nastroje_szbp.htm>
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. [cit. 2013-01-12]. Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/obsah_spolezne_zahranicni_a_bezpecnostni.htm>
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. [cit. 2013-01-19]. Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/instituce_evropske_unie/evropska_komise.>
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/irak_a_jeho_obnova/operace_trvala_svoboda.html>
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: Institucionální zajištění SZBP. [online]. [cit. 2013-01-12]. Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/institucionalni_zajisteni_szbp.html>
- NEUBERT, Milan. *Interview se Saddámem Hussajnem*. [online]. [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.sds.cz/docs/prectete/rozhovor/benn_sad.htm>
- OECD. [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z:
<<http://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm>>
- Official Documents System of the United Nations. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z:
<<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>>
- Official Documents System of the United Nations. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z:
<<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>>

Official Documents System of the United Nations. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/638/57/PDF/N0163857.pdf?OpenElement>>

Oficiální portál Informačního centra o NATO: *Historie NATO*. [online]. [cit. 2012-04-23]. <Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/vzniknato.htm>

Parlamentní institut: *Evropská služba pro vnější činnost*. [online]. [cit. 2013-01-15]. <Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=66138>

PLECHANOVÁ, Běla. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě*. [online]. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/8885/15152/clanek/1950-1957---esuo-ehs-a-auratom/>>

Portál: *Politické násilí, rozpad státu a humanitární intervence*. [online]. [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=4798>>

RVP: *Metodický portál*. [online]. [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/GVD/13759/VALKA-V-IRAKU-2003-PRICINY-DUSLEDKY-A-KONTEXT.html>>

ŘEHOŘ, Jiří. *Ochrana před zbraněmi hromadného ničení*. [online]. [cit. 2013-02-03]. Dostupné z: <<http://www.zhn.cz/svetovy-vyvoj.html#valka-v-Afghanistanu>>

SCHULZ, Stefan. *Evropský parlament: Transatlantické vztahy*. [online]. [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.4.7.pdf,>

SOVADINA, Jiří. *Moderní dějiny*. [online]. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/projev-prezidenta-usa-h-s-trumana-v-kongresu-tzv-trumanova-doktrina-12-3-1947/>>

ŠIMON, Ondřej. *Válka: Vývoj Somálska po roce 1990*. [online]. [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/clanek_13606.html>

Transatlantic Economic Council: *U.S. Department of State*. [online]. [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <<http://www.state.gov/p/eur/rt/eu/tec/index.htm>>

United Nations Official Document: *Security Council*. [online]. [cit. 2013-01-29]. Dostupné z: <[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1441\(2002\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1441(2002))>

United Nations: *Security Council Resolutions*. [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: <<http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>>

UNSC: *Background report*. [online]. [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: <http://www.studentsummit.cz/data/1322068619378UNSC_SPP_XVII.rocnik.pdf>

Wertyz Report. [online]. [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <<http://wertyzreport.com/2012/03/24/eu-povolila-pozemni-utoky-v-somalsku/>>

Příloha č. 1 „Dlouhý telegram“

„Výtah z telegrafické zprávy z Moskvy z 22. února 1946, kterou poslal prezidentu Trumanovi velvyslanec v Moskvě Geoge Kennan. Snažil se zde odhalit "myšlenkové pochody" SSSR:

I

SSSR žije stále ještě uprostřed nepřátelského „kapitalistického obklíčení“, s nímž nemůže být žádná dlouhodobá koexistence. Jak prohlásil Stalin v roce 1927 před delegací amerických dělníků: „V dalším průběhu mezinárodní revoluce vzniknou dvě centra celosvětového významu: socialistické centrum, které k sobě přitáhne země přiklánějící se k socialismu a kapitalistické centrum, které k sobě přitáhne země přiklánějící se ke kapitalismu. V boji těchto dvou center o ovládnutí světového hospodářství se rozhodne o osudu kapitalismu a komunismu v celém světě.“

Kapitalistický svět je plný vnitřních konfliktů, které jsou podstatou kapitalismu. Tyto konflikty se nedají řešit mírovou cestou. Největší z nich je mezi Anglií a USA.

Vnitřní spory kapitalismu vedou nevyhnutelně k válkám. Mohou být dva druhy takových válek: vnitřní kapitalistické války mezi dvěma kapitalistickými státy a intervenční války proti socialistickému světu. Vychytralí kapitalisté mívají sklon při své marné snaze najít východisko z vnitřních kapitalistických konfliktů.

Intervence oproti SSSR by byla sice pro její iniciátory osudná, ale opětovně by zdržela pokroky sovětského socialismu a musí jí proto být za každou cenu zabráněno.

Konflikty mezi kapitalistickými státy sice v sobě rovněž skrývají nebezpečí pro SSSR, nabízejí však také věci socialismu velké šance, obzvláště pokud zůstane SSSR vojensky silný, ideologicky nerozštěpený a oddaný jejímu nynějšímu geniálnímu vedení.

Nesmí být přehlédnuto, že kapitalistický svět není špatný skrz naskrz. Nehledě na reakcionářské a buržoazní živly obsahuje

1. určité skutečně uvědomělé a pozitivní prvky, které jsou soustředěny v přijatelných komunistických stranách a
2. určité ostatní prvky (v tuto chvíli z taktických důvodů označovány za pokrokové nebo demokratické), jejichž reakce, naděje a činnost „objektivně“ podporují zájmy SSSR. Musí být povzbuzeny a využity pro sovětské účely.

Mezi negativními živly buržoazně-kapitalistické společnosti jsou nejnebezpečnějšími ty, které Lenin označil za špatné přátele lidu, totiž umírněné socialistické nebo sociálnědemokratické vůdce (jinými slovy nekomunistická levice). Jsou nebezpečnější než

nejzavilejší reakcionáři, neboť tito plují pod vlastní vlajkou, zatímco umírnění vůdci levice matou lid tím, že používají nástroje socialismu k podpoře zájmů reakcionářského kapitalismu.

Tolik předpoklady. Jaké důsledky z toho vyvstávají pro sovětskou politiku? Následující:

Vše musí být činěno pro to, aby se zvětšila relativní síla SSSR v mezinárodní společnosti. Opačně nesmí být zanedbána žádná příležitost zmenšit sílu a vliv kapitalistických mocností jednotlivě i jako celku.

Snahy Sovětského svazu a jeho přítel v zahraničí musí být směřovány tak, aby se využily a zostřily názorové rozdíly a konflikty mezi kapitalistickými mocnostmi. Pokud by se někdy rozrostly do „imperialistické války“, musí být tato válka přeměněna v revoluční povstání.

„Demokraticko-pokrokové“ prvky v zahraničí se dají využít, aby ve směru sovětských zájmů vyvíjely tlak na kapitalistické státy.

Socialističtí a sociálnědemokratičtí vůdci v zahraničí musí být bezohledně potírání.“¹¹¹

¹¹¹ EŠNER, Jan. *Válka: Dlouhý telegram*. <<http://www.valka.cz/>>

SPOLEČNÝ POSTOJ RADY
ze dne 27. prosince 2001
o uplatnění zvláštních opatření k boji proti terorismu

(2001/931/SZBP)

RADA EVROPSKÉ UNIE,

s ohledem na Smlouvu o Evropské unii, a zejména na články 15 a 34 této smlouvy,

vzhledem k těmto důvodům:

- (1) Na svém mimořádném zasedání dne 21. září 2001 prohlásila Evropská rada, že terorismus je skutečnou výzvou pro svět a pro Evropu a že boj proti terorismu bude prioritním cílem Evropské unie.
- (2) Dne 28. září 2001 přijala Rada bezpečnosti Organizace spojených národů rezoluci 1373(2001), ve které stanovila rozsáhlé strategie pro boj proti terorismu, a zejména pro boj proti financování terorismu.
- (3) Dne 8. října 2001 Rada znovu vyjádřila pevné odhodlání Unie zaútočit v úzké spolupráci se Spojenými státy americkými proti zdrojům, které financují terorismus.
- (4) Dne 26. února 2001 přijala Rada na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1333(2000) společný postoj 2001/154/SZBP (1), který mimo jiné stanoví, že mají být zmrazeny finanční prostředky Usámy bin Ládina a osob a subjektů s ním spojených. Proto se tento společný postoj na tyto osoby, skupiny a subjekty nevztahuje.
- (5) Evropská unie by měla přijmout další opatření k provedení rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1373(2001).
- (6) Členské státy předaly Evropské unii informace potřebné k provedení některých těchto dalších opatření.
- (7) K provedení některých z níže uvedených opatření třeba akce Společenství; je nezbytná také činnost členských států, zejména s ohledem na použití určitých forem policejní a justiční spolupráce v trestních věcech,

PŘIJALA TENTO SPOLEČNÝ POSTOJ:

Článek 1

1. Tento společný postoj se v souladu s následujícími články vztahuje na osoby, skupiny a subjekty, které jsou zapojeny do teroristických činů a jejichž seznam je uveden v příloze.
2. Pro účely tohoto společného postoje se „osobami, skupinami a subjekty zapojenými do teroristických činů“ rozumějí

(1) Úř. věst. L 57, 27.2.2001, s. 1.

— osoby, které páchají teroristické činy nebo se je pokusí spáchat nebo se účastní takových činů nebo napomáhají jejich spáchání,

— osoby a subjekty přímo nebo nepřímo vlastněné nebo kontrolované takovými osobami a osoby, skupiny a subjekty jednající jménem takových osob, skupin a subjektů nebo podle jejich pokynů, včetně prostředků odvozených nebo vytvořených z majetku přímo nebo nepřímo vlastněného nebo kontrolovaného takovými osobami, skupinami a subjekty a osobami, skupinami a subjekty s nimi spojenými.

3. Pro účely tohoto společného postoje se rozumí „teroristickým činem“ některé z následujících úmyslných jednání, které může vzhledem ke své povaze nebo souvislostem závažně poškodit zemi nebo mezinárodní organizaci, definované jako trestný čin podle vnitrostátních právních předpisů, bylo-li spácháno s cílem:

- i) závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo, nebo
- ii) protiprávně přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci, aby jednala určitým způsobem nebo aby se jednání zdržela, nebo
- iii) závažným způsobem destabilizovat či zničit základní politické, ústavní, hospodářské nebo sociální struktury země nebo mezinárodní organizace:
 - a) útoky ohrožující lidský život s možným následkem smrti;
 - b) útoky ohrožující tělesnou integritu člověka;
 - c) únos nebo braní rukojmí;
 - d) způsobení rozsáhlého poškození vládních nebo veřejných zařízení, dopravního systému, infrastruktury, včetně informačního systému, pevné plošiny na kontinentálním šelfu, veřejného místa nebo soukromého majetku, které může ohrozit lidské životy nebo vyústit ve značné hospodářské ztráty;
 - e) zmocnění se letadla, lodi nebo jiných prostředků veřejné či nákladní dopravy;
 - f) výroba, držení, získání, přeprava, dodání nebo užití zbraní, výbušnin nebo zbraní jaderných, biologických nebo chemických, jakož i výzkum a vývoj biologických a chemických zbraní;
 - g) vypouštění nebezpečných látek, zakládání požárů, vyvolání povodní nebo zavinění výbuchů, jejichž důsledkem je ohrožení lidských životů;

- h) narušení nebo přerušení dodávek vody, elektrické energie nebo jiného základního přírodního zdroje, jehož důsledkem je ohrožení lidských životů;
- i) výhrůžka některého jednání uvedeného v písmenech a) až h);
- j) vedení teroristické skupiny;
- k) účast na činnostech teroristické skupiny, například dodáváním informací nebo materiálních zdrojů nebo financováním jejich činností jakýmkoli způsobem s vědomím skutečnosti, že taková účast přispěje k trestné činnosti skupiny.

Pro účely tohoto odstavce se „teroristickou skupinou“ rozumí strukturované sdružení více než dvou osob existující po delší dobu, které jedná ve shodě s cílem páchat teroristické činy. „Strukturovanou skupinou“ se rozumí skupina, která není nahodile vytvořena za účelem bezprostředního spáchání teroristického činu, její členové nemusejí mít formálně vymezené úlohy, není nezbytná kontinuita členství ani rozvinutá struktura.

4. Seznam uvedený v příloze je vypracován na základě přesných informací nebo materiálů v příslušném spisu, ze kterých vyplývá, že příslušný orgán přijal na základě závažných a věrohodných důkazů nebo stop rozhodnutí ve vztahu k dotyčným osobám, skupinám a subjektům, které se týká zahájení vyšetřování nebo trestního stíhání za teroristický čin, pokus o spáchání teroristického činu, účast na něm nebo napomáhání k jeho spáchání nebo odsouzení za takové činy. Do seznamu mohou být zahrnuty osoby, skupiny a subjekty uvedené Radou bezpečnosti Organizace spojených národů jako osoby, skupiny a subjekty spojené s terorismem a proti nimž Rada bezpečnosti OSN nařídila sankce.

Pro účely tohoto odstavce se „příslušným orgánem“ rozumí justiční orgán, nebo pokud justiční orgány nemají pravomoc v oblasti, které se týká tento odstavec, rovnocenný příslušný orgán v této oblasti.

5. Rada zajistí, aby jména fyzických nebo právnických osob, skupin nebo subjektů uvedených v příloze byla doprovázena dostatečnými údaji umožňujícími účinnou identifikaci určitých fyzických nebo právnických osob, subjektů nebo organizací, a umožnila tak vyvinění těch, kteří mají stejné nebo podobné jméno.

6. Jména osob a subjektů na seznamu uvedeném v příloze se budou pravidelně, nejméně však jednou za šest měsíců, prověřovat s cílem zjistit, zda trvají důvody pro jejich uvedení v seznamu.

Článek 2

Evropské společenství v mezích pravomocí, které mu byly svěřeny Smlouvou o založení Evropského společenství, nařídí zmrazení finančních prostředků a jiného finančního majetku nebo hospodářských zdrojů osob, skupin a subjektů uvedených v příloze.

Článek 3

Evropské společenství v mezích pravomocí, které mu byly svěřeny Smlouvou o založení Evropského společenství, zajistí, aby finanční prostředky, finanční majetek nebo hospodářské zdroje nebo finanční nebo jiné související služby nebyly přímo ani nepřímo zpřístupněny ve prospěch osob, skupin a subjektů uvedených v příloze.

Článek 4

Členské státy si vzájemně v co nejširší míře pomáhají prostřednictvím policejní a justiční spolupráce v trestních věcech v rámci hlavy VI Smlouvy o Evropské unii při předcházení teroristickým činům a boji proti nim. Za tímto účelem budou s ohledem na vyšetřování a trestní řízení vedená jejich orgány ve vztahu ke kterékoli z osob, skupin a subjektů uvedených v příloze na žádost plně využívat všech svých pravomocí v souladu s akty Evropské unie a jinými mezinárodními dohodami, ujednáními a smlouvami, které jsou pro členské státy závazné.

Článek 5

Tento společný postoj nabývá účinku dnem přijetí.

Článek 6

Tento společný postoj je průběžně přezkoumáván.

Článek 7

Tento společný postoj bude zveřejněn v Úředním věstníku.

V Bruselu dne 27. prosince 2001.¹¹²

Za Radu
předseda
L. MICHEL

¹¹² EUR-LEX: *Úřední věstník Evropské unie*. <<http://eur-lex.europa.eu/>>

Pozn. Výše zmiňovaná jména jsou uvedena v plném znění úředního věstníku

Příloha č. 3

Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

EVROPSKÁ UNIE A SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ,

PŘEJÍCE SI další usnadnění spolupráce mezi členskými státy Evropské unie a Spojenými státy americkými,

PŘEJÍCE SI účinněji bojovat proti trestné činnosti, aby chránily své demokratické společnosti a společné hodnoty,

S NÁLEŽITÝM OHLEDEM na práva jednotlivců a právní stát,

S VĚDOMÍM záruk svých právních řádů poskytujících vydaným osobám právo na spravedlivý proces, včetně práva na rozhodnutí vydané nestranným soudem zřízeným zákonem,

PŘEJÍCE SI uzavřít dohodu o vydávání pachatelů trestných činů,

SE DOHODLY NA TĚCHTO USTANOVENÍCH:

Článek 1

Předmět a účel

Smluvní strany se v souladu s ustanoveními této dohody zavazují zdokonalovat svou spolupráci v rámci platných vztahů mezi členskými státy a Spojenými státy americkými pro vydávání pachatelů trestných činů.

Článek 2

Definice

1. "Smluvními stranami" se rozumějí Evropská unie a Spojené státy americké.
2. "Členským státem" se rozumí členský stát Evropské unie.
3. "Ministerstvem spravedlnosti" se v případě Spojených států amerických rozumí Ministerstvo spravedlnosti Spojených států a v případě členského státu pak jeho ministerstvo spravedlnosti; avšak pokud v členském státě úkoly popsané v článcích 3, 5, 6, 8 nebo 12 vykonává jeho nejvyšší státní zástupce, může být tento orgán určen k převzetí úkolů ministerstva spravedlnosti v souladu s článkem 19, nedohodnou-li se Spojené státy a dotčený členský stát na určení jiného orgánu.

Článek 3

Oblast působnosti této dohody ve vztahu k dvoustranným smlouvám o vydávání uzavřeným mezi členskými státy

1. Evropská unie v souladu se Smlouvou o Evropské unii a Spojené státy americké zajistí, aby se ustanovení této dohody používala s ohledem na dvoustranné smlouvy o vydávání mezi členskými státy a Spojenými státy americkými platné ke dni vstupu této dohody v platnost za těchto podmínek:
 - a) článek 4 se použije namísto ustanovení dvoustranných smluv, která povolují vydávání výhradně s ohledem na seznam určitých trestných činů;
 - b) článek 5 se použije namísto ustanovení dvoustranných smluv, která upravují předávání, osvědčování, ověřování nebo legalizaci žádostí o vydání a podkladů předaných dožadujícím státem;

Příloha č. 3

Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

- c) článek 6 se použije, pokud neexistují ustanovení dvoustranných smluv umožňující přímé předávání žádostí o předběžné zadržení mezi Ministerstvem spravedlnosti Spojených států a ministerstvem spravedlnosti dotčeného členského státu;
 - d) článek 7 se použije vedle ustanovení dvoustranných smluv upravujících předávání žádostí o vydání;
 - e) článek 8 se použije, pokud neexistují ustanovení dvoustranných smluv upravující předávání doplňujících informací; neuvádějí-li dvoustranné smlouvy způsob předávání, používá se rovněž odstavec 2 uvedeného článku;
 - f) článek 9 se použije, pokud neexistují ustanovení dvoustranných smluv umožňující dočasné přemístění osob, proti kterým je vedeno soudní řízení nebo které si odpykávají trest v dožádaném státu;
 - g) článek 10, není-li v dvoustranných smlouvách stanoveno jinak, se použije namísto ustanovení dvoustranných smluv nebo pokud neexistují ustanovení dvoustranných smluv týkající se rozhodnutí o několika žádostech o vydání téže osoby;
 - h) článek 11 se použije, pokud neexistují ustanovení dvoustranných smluv umožňující odchylky od vydávacích postupů nebo zjednodušené postupy vydávání;
 - i) článek 12 se použije, pokud neexistují ustanovení dvoustranných smluv upravující tranzit; neuvádějí-li ustanovení dvoustranných smluv postup při neplánovaném přistání letadla, použije se rovněž odstavec 3 uvedeného článku;
 - j) článek 13 může být používán dožádaným státem namísto ustanovení dvoustranných smluv nebo pokud neexistují ustanovení dvoustranných smluv upravující trest smrti;
 - k) článek 14 se použije, pokud neexistují ustanovení dvoustranných smluv upravující zacházení s citlivými informacemi obsaženými v žádosti.
2. a) Evropská unie v souladu se Smlouvou o Evropské unii zajistí, aby každý členský stát v listině sepsané mezi daným členským státem a Spojenými státy americkými potvrdil, že svou platnou dvoustrannou smlouvu o vydávání se Spojenými státy americkými bude používat způsobem uvedeným v tomto článku.
- b) Evropská unie v souladu se Smlouvou o Evropské unii zajistí, aby nové členské státy, které přistoupí k Evropské unii po vstupu této dohody v platnost a které uzavřely dvoustranné smlouvy o vydávání se Spojenými státy americkými, přijaly opatření podle písmene a).
- c) Smluvní strany se vnasnaží ukončit postup podle písmene b) před plánovaným přistoupením nového členského státu nebo co nejdříve poté. Evropská unie oznámí Spojeným státům americkým den přistoupení nových členských států.
3. Není-li postup podle odst. 2 písm. b) ukončen do dne přistoupení, uplatňují se ustanovení této dohody na vztahy mezi příslušným novým členským státem a Spojenými státy americkými ode dne, kdy si vzájemně oznámí a oznámí rovněž Evropské unii dokončení svých vnitřních postupů k tomuto účelu.

Příloha č. 3

Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

Článek 4

Trestné činy podléhající vydání

1. Trestný čin je trestným činem podléhajícím vydání, lze-li se za něj podle práva dožadujícího i dožádaného státu uložit trest odnětí svobody s horní hranicí přesahující jeden rok nebo přísnější trest. Trestný čin je rovněž trestným činem podléhajícím vydání, pokud se jedná o pokus nebo spolčení ke spáchání trestného činu podléhajícího vydání nebo o účast na tomto trestném činu. Vztahuje-li se žádost na výkon trestu osoby odsouzené za trestný čin podléhající vydání, musí z trestu odnětí svobody zbývat nejméně čtyři měsíce.

2. Je-li schváleno vydání pro trestný čin podléhající vydání, je rovněž schváleno pro všechny ostatní trestné činy uvedené v žádosti, za které je možno uložit trest odnětí svobody v době trvání nejvýše jednoho roku, jsou-li splněny všechny ostatní podmínky vydání.

3. Pro účely tohoto článku se trestný čin považuje za trestný čin podléhající vydání:

a) bez ohledu na to, zda právo dožadujícího a dožádaného státu řadí trestný čin do stejné kategorie trestných činů nebo popisují trestný čin stejnou terminologií;

b) bez ohledu na to, zda se jedná o trestný čin, pro který federální právo Spojených států pouze pro odůvodnění příslušnosti federálního soudu Spojených států požaduje doložení skutečností jako přeprava osob a věcí mezi federálními státy nebo použití pošty či jiných prostředků týkajících se federálního nebo zahraničního obchodu, a

c) bez ohledu na to, zda v trestních věcech z oblasti daní, cel, devizové kontroly a dovozu nebo vývozu zboží stanoví právo dožadujícího a dožádaného státu stejné druhy daní, cel, devizových kontrol nebo dovozu či vývozu vzhledem ke stejnému zboží.

4. Byl-li trestný čin spáchán mimo území dožadujícího státu, je vydání povoleno s výhradou ostatních použitelných podmínek pro vydání, je-li podle práva dožádaného státu čin spáchaný mimo jeho území za podobných okolností trestný. Není-li podle práva dožádaného státu čin spáchaný mimo jeho území za podobných okolností trestný, může příslušný orgán dožádaného státu podle svého uvážení povolit vydání, jsou-li všechny ostatní podmínky pro vydání splněny.

Článek 5

Předávání a ověřování dokumentů

1. Žádosti o vydání a podklady se předávají diplomatickou cestou, včetně předávání podle článku 7.

2. Dokumenty s osvědčením nebo razítkem ministerstva spravedlnosti nebo ministerstva zahraničních věcí dožadujícího státu se při vydávacím řízení v dožádaném státu používají bez dalšího osvědčování, ověřování nebo jiné formy legalizace.

Článek 6

Předávání žádostí o předběžné zadržení

Žádosti o předběžné zadržení se vedle diplomatické cesty mohou předávat přímo mezi ministerstvy spravedlnosti dožadujícího a dožádaného státu. Tyto žádosti se mohou předávat rovněž prostřednictvím Mezinárodní organizace kriminální policie (Interpol).

Příloha č. 3

Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

Článek 7

Předávání dokumentů o předběžném zadržení

1. Je-li osoba, jejíž vydání je požadováno, předběžně zadržena v dožádaném státě, může dožadující stát splnit svou povinnost předat žádost o vydání a podklady diplomatickou cestou podle čl. 5 odst. 1 tím, že předá žádost a podklady velvyslanectví dožádaného státu v dožadujícím státě. V tom případě se den přijetí této žádosti na velvyslanectví považuje za den přijetí dožádaným státem pro účely počítání lhůty, jež musí být dodržena podle platné smlouvy o vydávání, aby byla umožněna vazba dotčené osoby.

2. Nemůže-li členský stát ke dni podpisu této dohody z důvodu ustálené judikatury použitelné k tomuto dni ve svém právu uplatňovat opatření podle odstavce 1, nevztahuje se na něj tento článek do doby, než tento členský stát a Spojené státy americké přijmou cestou výměny diplomatických nót jiné rozhodnutí.

Článek 8

Doplňující informace

1. Dožádaný stát může od dožadujícího státu požadovat, aby v přiměřené lhůtě, kterou stanoví, předložil doplňující informace, je-li toho názoru, že poskytnuté informace přiložené k žádosti o vydání nedostačují ke splnění podmínek platné smlouvy o vydávání.

2. Tyto dodatečné informace mohou být vyžádány a poskytnuty přímo prostřednictvím ministerstev spravedlnosti dotčených států.

Článek 9

Dočasné předání

1. Je-li podána žádost o vydání osoby, proti které je vedeno soudní řízení nebo která si odpykává trest v dožádaném státě, může dožádaný stát dotčenou osobu dočasně předat dožadujícímu státu za účelem trestního řízení.

2. Tato předaná osoba je v dožadujícím státě držena ve vazbě a je navracena dožádanému státu po skončení soudního řízení proti této osobě v souladu s podmínkami dohodnutými mezi dožadujícím a dožadovaným státem. Doba strávená ve vazbě na území dožadujícího státu během trestního stíhání v tomto státě může být odečtena od zbývající doby trestu v dožádaném státě.

Článek 10

Žádosti o vydání nebo předání ze strany několika států

1. Obdrží-li dožádaný stát od dožadujícího státu a od jakéhokoli dalšího státu nebo států žádosti o vydání téže osoby buď pro týž trestný čin, nebo pro různé trestné činy, rozhodne výkonný orgán dožádaného státu, kterému státu, pokud vůbec, tuto osobu předá.

2. Obdrží-li dožádaný členský stát žádost o vydání od Spojených států amerických a žádost o předání na základě evropského příkazu k zatčení pro tutěž osobu buď pro týž trestný čin, nebo pro různé trestné činy, rozhodne výkonný orgán dožádaného státu, kterému státu, pokud vůbec, tuto osobu předá. K tomuto účelu je příslušným orgánem výkonný orgán dožádaného členského státu, pokud podle platné dvoustranné smlouvy o vydávání mezi Spojenými státy a členským státem rozhoduje o souběžných žádostech tento orgán; pokud

Příloha č. 3

Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

tak dvoustranná smlouva o vydávání nestanoví, určí příslušný orgán dotčený členský stát podle článku 19.

3. Při rozhodování podle odstavců 1 a 2 zváží dožádaný stát všechny významné okolnosti, včetně mimo jiné okolnosti uvedené v platné smlouvě o vydávání nebo, a pokud v ní tyto skutečnosti uvedeny nejsou, včetně následujících okolností:

- a) zda byly žádosti podány na základě smlouvy;
- b) místa spáchání jednotlivých trestných činů;
- c) příslušné zájmy dožadujících států;
- d) závažnost trestných činů;
- e) státní příslušnost oběti;
- f) možnost dalšího vydávání mezi dožadujícími stranami a
- g) časové pořadí obdržení žádostí od dožadujících států.

Článek 11

Zjednodušené postupy vydávání

Souhlasí-li dotčená osoba s předáním dožadujícímu státu, může dožádaný stát v souladu se zásadami a postupy svého právního řádu předat tuto osobu co nejrychleji bez dalšího řízení. Souhlas hledané osoby může obsahovat i vzdání se ochrany poskytnuté v souladu se zásadou speciality.

Článek 12

Tranzit

1. Členský stát může schválit přepravu osoby předávané Spojeným státům americkým třetím státem nebo Spojenými státy americkými třetímu státu přes své území. Spojené státy americké mohou schválit přepravu osoby předávané členskému státu třetím státem nebo členským státem třetímu státu přes své území.

2. Žádost o tranzit se podává diplomatickou cestou nebo přímo mezi Ministerstvem spravedlnosti Spojených států a ministerstvem spravedlnosti dotčeného členského státu. Tyto žádosti se mohou předávat rovněž prostřednictvím Mezinárodní organizace kriminální policie (Interpol). Žádost obsahuje popis přepravované osoby a krátkou zprávu o skutečnostech případu. Přepravovaná osoba je během tranzitu držena ve vazbě.

3. Schválení se nepožaduje v případě letecké přepravy, není-li plánováno přistání na území tranzitního státu. V případě neplánovaného přistání může stát, ve kterém se toto přistání uskuteční, požadovat podání žádosti o tranzit podle odstavce 2. Je třeba přijmout všechna nezbytná opatření k zabránění útěku dotčené osoby během tranzitu, je-li-li žádost o tranzit obdržena do 96 hodin od neplánovaného přistání.

Článek 13

Trest smrti

Je-li za trestný čin, u kterého se žádá o vydání, možné uložit trest smrti podle práva dožadujícího státu a nikoli podle práva dožádaného státu, může dožádaný stát povolit

Příloha č. 3

Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

vydání za podmínky, že daná osoba nebude odsouzena k trestu smrti, nebo nemůže-li dožadující stát tuto podmínku splnit z procesních důvodů, za podmínky, že uložený trest smrti nebude vykonán. Přijme-li dožadující stát podmínky vydání podle tohoto článku, musí je dodržet. Nepřijme-li dožadující stát tyto podmínky, může být žádost o vydání zamítnuta.

Článek 14

Citlivé informace obsažené v žádosti

Zamýšlí-li dožadující stát poskytnout zvláště citlivé informace k podpoře své žádosti o vydání, může po konzultaci s dožádaným státem stanovit rozsah ochrany informací dožádaným státem. Nemůže-li dožádaný stát chránit informace požadovaným způsobem, rozhodne se dožadující stát, zda informace přesto poskytne.

Článek 15

Konzultace

V případě potřeby provádějí smluvní strany konzultace, aby umožnily co nejúčinnější uplatňování této dohody, včetně usnadnění vyřešení případných sporů při výkladu nebo uplatňování této dohody.

Článek 16

Časová působnost

1. Tato dohoda se použije pro trestné činy spáchané před jejím vstupem v platnost i po něm.
2. Tato dohoda se použije na žádosti o vydání podané po jejím vstupu v platnost. Články 4 a 9 se však použijí i pro žádosti, které jsou již v dožádaném státě podány v okamžiku vstupu této dohody v platnost.

Článek 17

Neuplatňování odchylek

1. Tato dohoda se použije, aniž je dotčeno uplatnění důvodů k zamítnutí dožádaným státem věcech, které tato dohoda neupravuje, ale které vyplývají z platné dvoustranné smlouvy o vydávání mezi příslušným členským státem a Spojenými státy americkými.
2. Mohou-li být ústavní zásady dožádaného státu nebo pravomocná soudní rozhodnutí pro něj závazná překážkou plnění jeho závazků při vydávání a neupravuje-li řešení této věci tato dohoda ani použitelná dvoustranná smlouva, zahájí dožádaný a dožadující stát konzultace.

Článek 18

Budoucí dvoustranné smlouvy o vydávání uzavírané mezi členskými státy

Tato dohoda nebrání tomu, aby po jejím vstupu v platnost byly uzavírány dvoustranné smlouvy mezi členským státem a Spojenými státy americkými, které jsou v souladu s touto dohodou.

Příloha č. 3

Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

Článek 19

Určení a oznamování

Evropská unie oznámí Spojeným státům americkým všechna určení podle čl. 2 odst. 3 a čl. 10 odst. 2 před výměnou listin podle čl. 3 odst. 2 mezi členskými státy a Spojenými státy americkými.

Článek 20

Územní působnost

1. Tato dohoda se vztahuje:

a) na Spojené státy americké;

b) ve vztahu k Evropské unii na:

- členské státy,

- území, za jejichž vnější vztahy odpovídá určitý členský stát, nebo země, které nejsou členskými státy, ale u nichž má členský stát povinnosti s ohledem na vnější vztahy, pokud se tak smluvní strany dohodnou výměnou diplomatické nóty řádně potvrzené dotyčným členským státem.

2. Používání této dohody na území nebo země, na které byla rozšířena v souladu s odst. 1 písm. b), může smluvní strana ukončit diplomatickou cestou písemným oznámením s šestiměsíční výpovědní lhůtou druhé smluvní straně, je-li náležitě potvrzeno mezi dotyčným členským státem a Spojenými státy americkými.

Článek 21

Přezkum

Smluvní strany se dohodly provést v případě nutnosti společný přezkum této dohody, v každém případě však nejpozději pět let po jejím vstupu v platnost. Přezkum se týká zejména praktického provádění dohody a může rovněž zahrnovat takové otázky jako důsledky dalšího rozvoje Evropské unie pro předmět této dohody, včetně článku 10.

Článek 22

Vstup v platnost a ukončení

1. Tato dohoda vstupuje v platnost prvním dnem po uplynutí tří měsíců ode dne, k němuž si smluvní strany vymění listiny potvrzující dokončení svých vnitřních postupů za tímto účelem. Tyto listiny rovněž potvrzují dokončení postupů podle čl. 3 odst. 2.

2. Každá smluvní strana může tuto dohodu kdykoli ukončit písemným oznámením druhé smluvní straně a toto ukončení nabývá účinku šest měsíců po dni tohoto oznámení.

Na důkaz čehož připojili níže podepsaní zástupci k této dohodě své podpisy.

Ve Washingtonu D.C. dne dvacátého pátého června dva tisíce tři ve dvou vyhotoveních v jazyce anglickém, dánském, finském, francouzském, italském, německém, nizozemském, portugalském, řeckém, španělském a švédském, přičemž všechna znění mají stejnou platnost.

Příloha č. 3

Dohoda o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

Vysvětlivky k Dohodě o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými

Tyto vysvětlivky obsahují ujednání smluvních stran o používání některých ustanovení Dohody o vydávání mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými (dále jen "dohoda").

K článku 10

Článek 10 se netýká závazků států, které jsou stranami Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, ani Spojených států amerických, které nejsou stranou tohoto statutu s ohledem na Mezinárodní trestní soud.

K článku 18

Článek 18 stanoví, že dohoda nevylučuje uzavírání dvoustranných dohod o vydávání mezi členskými státy a Spojenými státy americkými po jejím vstupu v platnost v souladu s touto dohodou.

Představují-li opatření uvedená v dohodě praktickou překážku pro jeden nebo více členských států nebo Spojené státy americké, měla by taková překážka být odstraněna pokud možno nejprve prostřednictvím konzultací mezi dotčeným členským státem nebo členskými státy a Spojenými státy americkými nebo případně na základě konzultačních postupů stanovených v této dohodě. Nelze-li tyto praktické překážky odstranit na základě samotných konzultací, bylo by v souladu s dohodou, jestliže by budoucí dvoustranné dohody mezi členským státem nebo členskými státy a Spojenými státy americkými zajistily prakticky proveditelný alternativní postup, který by splňoval cíle příslušného zvláštního ustanovení, při jehož používání vyvstaly překážky¹¹³

¹¹³ EUR-LEX: *Přístup k právu Evropské unie*. < <http://eur-lex.europa.eu/> >

Vliv diplomacie USA na zahraniční politiku EU
(možno více odpovědí)

1. Jaký vliv má podle vás zahraniční politika USA na zahraniční politiku EU a její vývoj?

- Naprosto žádný
- Zanedbatelný
- Určitý ano, ale ne ve všech záležitostech
- Velký
- USA v podstatě řídí zahraniční politiku EU
- Je třeba se učit od USA a inspirovat se jejich stylem vedení zahraniční politiky
- EU nemůže vést zahraniční politiku stejným způsobem, jako USA
- Jiné...

2. Z historického hlediska je známě, že se USA několikrát výrazně podílely na dění v Evropě. Jaký by měl být do budoucna podle vás postoj USA vůči EU?

- Měly by mít větší přehled a vliv na dění v EU
- Měly by podat návrhy na zlepšení nebo změnu
- Měly by poskytovat finanční pomoc, pokud je to v jejich možnostech
- Neměly by se vůbec zajímat o dění v EU
- EU by se měla obávat toho, že by mohly USA jako velmi silný světový hráč převzít kontrolu i nad děním v Evropě
- USA by měly mít pouze poradní vliv
- Nepodílet se na záležitostech týkajících se EU
- Mělo by dojít k větší vzájemné provázanosti nejen zahraničních politik, ale i v jiných oblastech
- Jiné...

3. Jaké by podle vás měly být bezpečnostní systémy a plány v budoucnu?

- EU má dostatečný potenciál na to, aby nemusela spoléhat na bezpečnostní systémy USA
- USA je dostatečně silná na to, aby nemusela spolupracovat s EU v bezpečnostních systémech
- EU a USA by měly spolupracovat
- EU a USA mají potenciál ke společnému nastolení světového míru a demokracie

Příloha č. 4 - Dotazník

- EU i USA by měly mít naprosto nezávislé bezpečnostní systémy i bezpečnostní plány
- EU a USA by měly mít samostatné systémy, ale mohly by se vzájemně podporovat a respektovat
- Jiné...

4. Co by mohlo přispět ke zlepšení zahraničních vztahů mezi USA a EU?

5. Jak se podle vás vyznačuje zahraniční politika USA?

6. Čím je podle vás charakteristická zahraniční politika EU?

7. Co byl Marshallův plán pro Evropu?

- Měl díky materiální a finanční pomoci Evropě přispět ke stabilizaci poválečného stavu
- Znamenal mezistátní finanční vyrovnání a reparace po druhé světové válce
- Plán na poválečné vojenské uskupení celé Evropy
- Měl finančně podpořit země podporující komunismus
- Na jeho základě měly být v Evropě vojenské základny pro armádu USA jako stabilizační a bezpečnostní prvek
- Jiné...

8. Vzpomenete si na nějakou situaci nebo konflikt, v němž se angažovaly USA i EU?

9. V otázce terorismu ...

- By měly být USA nekompromisní a tvrdší
- USA by měly stáhnout své vojáky a řešit věci více diplomatickou cestou
- USA volí vyváženou cestu mezi aktivním bojem s terorismem a diplomatickým jednáním
- USA a EU by měly mít společné plány na boj proti terorismu
- USA by měly řešit terorismus pouze na svém území
- USA by měly odstoupit od boje s terorismem
- Jiné...

Příloha č. 4 - Dotazník

10. V otázce terorismu ...

- By měla také EU zaujímat tvrdší postoje (nekompromisnost, vojenské zásahy, ...)
- By EU neměla vysílat více vojáků
- EU volí vhodný postoj (občasné vyslání vojáků, ale nejsou to tak velké jednotky)
- EU není příliš flexibilní a akční
- EU by měla podpořit více USA a vysílat větší počet vojáků do zahraničních misí v boji proti terorismu
- EU nemůže být více akční vzhledem k různým názorům jednotlivých členů v otázce terorismu
- EU by měla odstoupit od boje s terorismem
- Jiné...

11. Jaká(é) oblast(i) výroby se podle vás podílejí největší mírou na zahraničním obchodu mezi USA a EU?

- Zemědělské produkty (vč. potravin, ryb, základních surovin)
- Pohonné hmoty a produkty těžebního průmyslu
- Železo a ocel
- Chemické látky
- Stroje a dopravní zařízení
- Textil, oblečení
- Jiné výrobky
- Jiné...

12. USA a EU nejvýraznější a nejvýznamnější spolupráce probíhá podle vás v oblasti...

- Ekonomika a hospodářská oblast
- Vojenské a obranné
- Zpravodajské služby
- Tajné služby
- Kulturní
- Spolupráce v mezinárodních organizacích (NATO, OSN, ...)
- Humanitárních akcí
- Jiné...